

Kuopion lääninhallituksen maanmittauskonttori

ARK — BYROO

Arkkitehtitoimisto Ark—byroo oy

Työpajankatu 10 A 49, 7. kerros
00580 Helsinki

info@arkbyroo.fi

www.arkbyroo.fi

+358 50 574 8710

Tilaaaja:

Senaatti-kiinteistöt

Tilaaajan edustaja:

Sirpa Rouhiainen, myyntipäällikkö

Joni Koskela, kiinteistöpäällikkö

Työryhmä:

Marianna Heikinheimo, TkT, arkkitehti, projektin johtaja

Hanna Jaakonmäki, arkkitehti, tutkija

Jenni Jousi, arkkitehti, tutkija

Teijo Törmänen, arkkitehti, taitto

Nimeke: Kuopion lääninhallituksen kortteli

Osa 1: Kuopion lääninhallituksen kortteli 31.

Ympäristöhistoriallinen selvitys.

Osa 2: Kuopion lääninhallituksen maanmittauskonttori.**Rakennushistoriaselvitys.**

Osa 3: Kuopion lääninhallituksen maaherran virkatalo.

Rakennushistoriaselvitys.

Julkaisija: Senaatti-kiinteistöt

Julkaisupaikka: Helsinki

Julkaisuajankohta: 31.1.2025

1. painos

Avustajat:

Mikko Ahvonen, ilmakuvat, syksy

Juuso Heikinheimo, ilmakuvat, talvi

Sanni Kähkönen, saavutettava pdf-tuloste

ISBN:

978-952-368-175-0 (pdf)

978-952-368-174-3 (nide)

Etukannen kuva: Viistokuva 3.1.2025 Juuso Heikinheimo, Ark-byroo.

Painopaikka: Grano Oy

Sisällys

TIIVISTELMÄ	5
1. JOHDANTO	6
1.1 Kohde	6
1.2 Tehtävä	7
1.3 Perustiedot	9
2. KORTTELIN JA MAANMITTAUSLAITOKSEN KEHITYS	12
2.1 Lääninhallituksen korttelin rakentuminen	12
2.2 Maanmittauslaitos ja lääninmaanmittauskonttorit	14
3. KUOPION LÄÄNINMAANMITTAUSKONTTORI	17
3.1 Rakennuttaja Yleisten rakennusten ylihallitus	17
3.2 Arkkitehdit Constantin Kiseleff ja Ludvig Isak Lindqvist	18
3.3 Maanmittauskonttorin alkuperäinen suunnitelma 1882	20
4. MYÖHEMMÄT RAKENNUSVAIHEET	22
4.1 Muutokset toiminnassa	22
4.2 Muutokset rakennuksessa	22
4.3 Muutosvaiheiden arkkitehdit	49
4.4 Säilyneisyyskaaviot	51
5. NYKYTILA	57
5.1 Sisätilat	61
5.2 Julkisivut	73
5.3 Pihapiiri ja kaupunkikuva	81
JOHTOPÄÄTÖKSET	83
LÄHTEET	85
RAKENNUSLUVAT	88

Asiasanat:

Basilier Julius, Björnberg Ricardo, Maanmittauskonttori,
Maanmittauslaitos, Kuopio, Kiseleff Constantin, Lindqvist
Ludvig Isak, Lääninmaanmittauskonttori, Sadeniemi Yrjö,
Toivio Väinö.

Tiivistelmä

Tämän rakennushistoriaselvityksen kohteena on alun perin vuonna 1885 valmistunut ja 1930-luvun alussa merkittävästi laajennettu Kuopion lääninmaanmittauskonttori osoitteessa Hallituskatu 12. Lääninmaanmittauskonttori sijaitsee pitkällä aikavälillä rakentuneen Kuopion lääninhallituksen korttelin koilliskulmassa. Lääninhallituksen kortteli sijaitsee Kuopion keskustan eteläosassa, Väinölänniemen kaupunginosassa. Korttelia rajaa pohjoisessa historiallinen Piispanpuisto ja etelässä Kallaveden ranta. Korttelin vanhimmat rakennukset, maanmittauskonttori mukaan lukien, on suojeltu yleiskaavassa ja asemakaavassa. Asemakaavassa on lisäksi korttelia koskevia suojelumääräyksiä, joiden mukaan muun muassa korttelin maisemalliset arvot, puistomainen luonne ja kulttuurihistorialliset ominaispiirteet tulee säilyttää. Korttelin pohjoisosa vanhoine rakennuksineen kuuluu RKY-alueeseen Kuopion Piispanpuiston ympäristö ja kuuorojen koulu.

Rakennus kuuluu kulttuurihistoriallisesti merkittävän Kuopion lääninhallituksen korttelin vanhaan, 1800-luvun lopulla rakennettuun osaan, ja se sijaitsee kaupunkikuvallisesti keskeisellä paikalla. Maanmittauskonttori ja lääninhallituksen päärakennus edustavat alueelle keskittyntä julkista hallintoa yhdessä muiden hallinnollisten ja julkisten rakennusten kanssa Piispanpuiston ympärillä. Lääninhallituksen korttelin eteläosaa täydennettiin 1950-luvulla kahdella virastotalolla ja uudella, erillisellä maaherran virka-asunnolla. Korttelin pohjoisosa vanhimpine rakennuksineen ja niiden välisine pihoineen on kuitenkin säilynyt suhteellisen alkuperäisenä 1880-luvun lopun mukaisena kokonaisuutena.

Lääninmaanmittauskonttori valmistui vuonna 1885 osana samaan aikaan rakentunutta lääninhallituksen korttelia. Kortteliin kuului lisäksi päärakennus – silloinen läänin maaherran residenssi – ja erillinen talousrakennus. Kokonaisuuden suunnittelivat

arkkitehti Constantin Kiseleff, joka toimi suunnitteluajanaan Yleisten rakennusten ylihallituksen ensimmäisenä arkkitehtina, sekä arkkitehti Ludvig Isak Lindqvist, joka toimi vuodesta 1882 alkaen Yleisten rakennusten ylihallituksen ylijohtajana. Korttoria laajennettiin ensimmäisen kerran vuonna 1896 kahdella huoneella arkkitehti Julius Basilierin suunnitelman mukaan. Rakennusta korotettiin arkkitehti Ricardo Björnbergin suunnittelemalla toisella kerroksella vuonna 1911. Laajennusvaiheet ajoittuvat maanmittauslaitoksessa tehtyihin toiminnan muutoksiin, jolloin läänien maanmittaustoiminnan toimintaedellytyksiä parannettiin ja henkilöstöä lisättiin. 1930-luvulla rakennuksen eteläpuolelle toteutettiin uusi kolmikerroksinen laajennusosa, jonka suunnittelivat Yleisten rakennusten ylihallituksen arkkitehdit Väinö Toivio ja Yrjö Sadeniemi. Kellaria laajennettiin vielä vuonna 1939 maanalaisella lämpökeskuksella.

Rakennus on toiminut valmistumisestaan saakka maanmittaustoimistona: vuosina 1885–1991 läänin maanmittauskonttorina ja sen jälkeen piirihallinnon maanmittaustoimistona, kun lääninkonttorit vuonna 1991 lakkautettiin. Rakennuksen tilajakoa on muutettu useampaan otteeseen. Muutosvaiheet heijastelevat sekä maanmittaustoiminnan muutoksia että julkisen vallan muutoksia yhteiskunnassa. Tilamuutokset linkittyivät Maanmittauslaitoksen toiminnallisiin muutoksiin muun muassa henkilöstöön, tekniseen kehitykseen ja arkistotoimintaan liittyen. Suurempia tilamuutoksia on tehty 1970-luvun lopulla, 1990-luvulla ja viimeksi 2000-luvun lopussa. Muutoksista huolimatta vanhassa osassa ja 1930-luvun eteläsiivessä on säilynyt tiloja, rakennusosia ja yksityiskohtia pitkälti alkuperäisiä rakennusvaiheita vastaavana. Kantaviin rakenteisiin ja julkisivuihin ei ole tehty merkittäviä muutoksia, vaan muutokset ovat kohdistuneet enimmäkseen tilajakoon, kevyisiin väliseiniin ja tilojen pintoihin. Julkisivut ja päätilojen tilahahmot ovat monelta osin säilyneet tai palautettu

muutosvaiheiden jälkeen kohti alkuperäistä.

Selvitys kohdistuu maanmittauskonttorin ulko- ja sisätiloihin, ja lisäksi se käsittää rakennuksen välittömän pihapiirin tarkastelun. Työhön on sisältynyt arkisto- ja kirjallisuustutkimusta, kenttätöitä ja eri lähteistä peräisin olevan tiedon yhdistämistä ja analysointia. Rakennuksen sisä- ja ulkotiloissa on suoritettu katselmus lokakuussa 2024. Lisäksi kortteli ja rakennus kuvattiin ilmasta käsin joulukuussa 2024. Katselmuksen muistiinpanot on kirjattu raporttiin dokumentaatiovalokuvineen.

Työn tilaajana on Senaatti-kiinteistöt. Työ on suoritettu arkkitehtitoimisto Ark-byroon toimesta syksyn ja talven 2024–2025 aikana. Työ on osa korttelista laadittua kolmen työn kokonaisuutta. Kuopion lääninhallituksen maanmittauskonttorin rakennushistoriaselvityksen lisäksi Ark-byroon toimesta on samassa yhteydessä laadittu Kuopion lääninhallituksen korttelin 31 ympäristöhistoriallinen selvitys, joka keskittyy pihapiirin ja lähiympäristöiden kehitykseen ja nykytilaan koko korttelin mittakaavassa, sekä Kuopion lääninhallituksen maaherran virkatalon rakennushistoriaselvitys. Kortteliin kuuluu lisäksi kaksi 1950-luvulla rakennettua virastotaloa ja niiden laajennusosa 2000-luvulta, joiden historian tarkempi tutkiminen ei sisältynyt näihin selvityksiin. Maanmittauskonttorin kanssa samaan aikaan toteutetuista lääninhallituksen päärakennuksesta ja talousrakennuksesta on laadittu erilliset rakennushistoriaselvitykset aiemmin.

1. Johdanto

1.1 Kohde

Tämän rakennushistoriaselvityksen kohteena on Kuopion läänin maanmittauskonttori, joka sijaitsee kaupungin keskustassa niin kutsutussa Lääninhallituksen korttelissa (kortteli 31). Maanmittauskonttori rakennettiin 1880-luvulla alun perin osaksi kokonaisuutta, johon konttorin lisäksi kuuluivat samalla tontilla sijaitsevat maaherran residenssi ja sen talousrakennus. Rakennuskokonaisuuden suunnittelivat valtion rakentamisesta vastanneen Yleisten rakennusten ylihallituksen arkkitehdit Constantin Kiseleff ja Ludvig Isak Lindqvist.

Lääninhallituksen kortteli sijaitsee Kuopion keskustan eteläosassa Kallaveden rannalla. Korttelin päärakennus Hallituskadun varressa muodostaa monumentaalisen päätteen pohjoisen puolelleselle Piispanpuistolle, ja maanmittauskonttori rajaa korttelia päärakennuksen itäpuolella, Sepänkadun varressa. Sen vastapäisessä korttelissa sijaitsee niin ikään 1800-luvulla rakennettu kuurojen koulun kortteli. Lääninhallituksen kortteli kuuluu RKY-alueeseen *Kuopion Piispanpuiston ympäristö ja kuurojen koulu*.

Maanmittauskonttori on rakentunut useassa vaiheessa, ja se muodostuu vanhasta, vuosien 1885 ja 1911 välillä rakennetusta kaksikerroksisesta osasta sekä 1930-luvulla rakennetusta kolmikerroksisesta eteläsiivestä. Laajennuksen suunnittelivat Yleisten rakennusten ylihallituksen arkkitehdit Väinö Toivio ja Yrjö Sadeniemi. Rakennus on toiminut valmistumisestaan vuoteen 1991 saakka läänin maanmittauskonttorina ja sen jälkeen alueellisena maanmittaustoimistona.

↑ Maanmittauskonttorin pohjoisjulkisivu. Kuva Helena Riekkä, 1985. KKM.

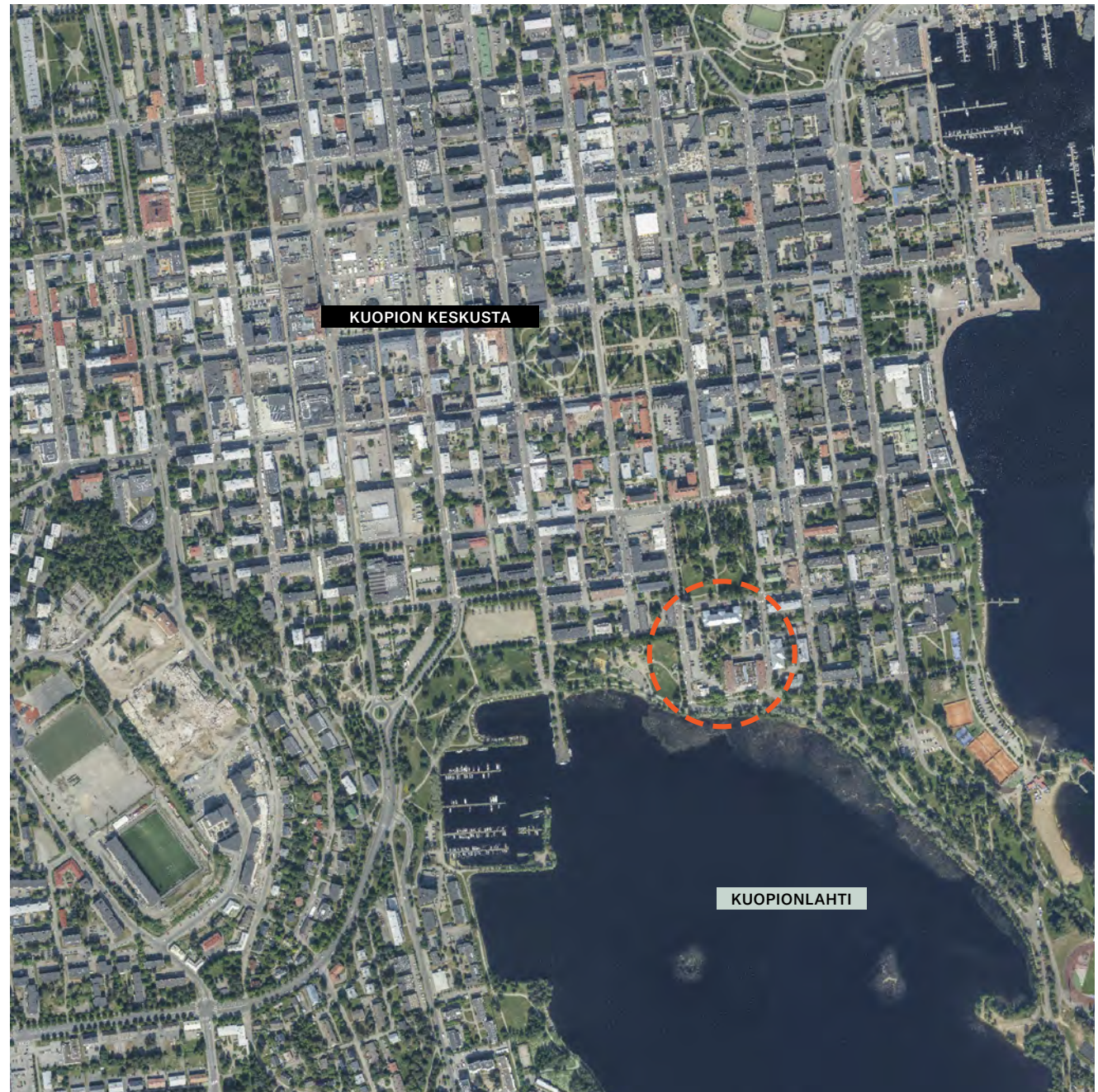
1.2 Tehtävä

Kuopion läänin maanmittauskonttorin selvitys tehdään korttelin ja sen rakennusten tulevaisuuteen liittyvän päätöksenteon tueksi ja lähtötiedoksi mahdollisia tulevia korjaus- ja muutostöitä ajatellen. Selvitys kohdistuu rakennuksen sisätiloihin, julkisivuihin ja kaupunkikuvalliseen asemaan. Samaan aikaan maanmittauskonttorin rakennushistoriaselvityksen kanssa on laadittu tontilla sijaitsevan maaherran virka-asunnon rakennushistoriaselvitys sekä Kuopion lääninhallituksen korttelin 31 ympäristöhistoriallinen selvitys, joka keskittyy pihapiirin ja lähiympäristön kehitykseen ja nykytilaan koko korttelin mittakaavassa.

Työhön on sisällytynyt arkisto- ja kirjallisuustutkimusta, kenttätöitä sekä eri lähteistä peräisin olevan tiedon yhdistämistä ja analysointia. Maanmittauslaitoksen vaiheita käsittelevässä luvussa on käytetty kirjallisina lähteinä Maanmittaushallituksen julkaisua *Maanmittaus Suomessa 1633–1983* sekä Mikko Huhtamiehen teosta *Maan mitta. Maanmittauksen historia Suomessa 1633–2008* (2008).

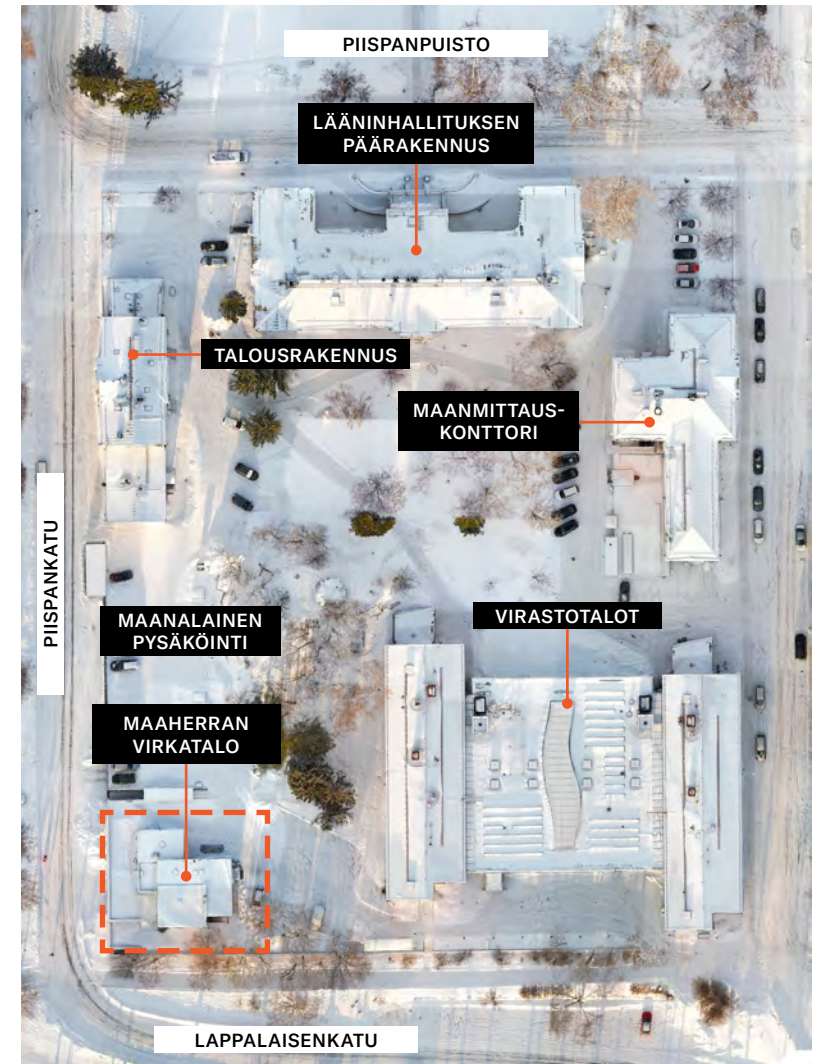
Korttelissa sijaitsevista, maanmittauskonttorin kanssa samaan aikaan toteutetuista lääninhallituksen päärakennuksesta ja talousrakennuksesta on laadittu erilliset rakennushistoriaselvitykset vuosina 2018 ja 2019 (Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy).

Merkittävimmät arkistolähteet ovat olleet Kansallisarkisto ja Senaatin arkisto. Kansallisarkistossa säilytetään kortteliin ja sen vanhimpiin rakennuksiin liittyviä arkkitehtisuunnitelmia. Maanmittauskonttorista suunnitelmia löytyy 1800-luvun lopulta 1930-luvun laajennukseen saakka. Senaatin arkistossa Kuopiossa säilytetään muutosvaiheiden arkkitehtipiirustuksia ja taloteknisiä suunnitelmia noin 1970–1990-lukujen ajalta. Rakennusvalvonnan arkiston sähköisessä Lupapiste-palvelussa on digitoituna rakennuksen lupapiirustukset vuosien 1934 ja 2011 väliltä. Vanhojen valokuvien osalta tärkein arkistolähde on Kuopion kulttuurihistoriallinen museo. Käytetyt lähteet käyvät ilmi lähdeluettelosta ja tekstissä on käytetty alaviitteitä.

Rakennus ja piha-alue on katselmoitu ja dokumentoitu valokuvin lokakuussa 2024. Rakennuksen vanhimpien, vuosien 1885 ja 1911 välillä rakennettujen osien ja 1930-luvun laajennusosan nykytilanne on selostettu raportissa omina kokonaisuuksinaan ja esitetty dokumentointivalokuvien tukemana. Valokuvauspaikat on merkitty kaavioihin. Kortteli ja rakennus on lisäksi kuvattu ilmasta käsin joulukuussa 2024.

Selvityksen alussa on tiivistelmä, joka sisältää Kuopion läänin-maanmittauskonttorin historian pähkinänkuoressa, rakennuksen ominaispiirteet sekä selvityksen laatijan näkemyksen rakennuksen säilyneisyydestä ja kulttuurihistoriallisista arvoista. Itse selvitys jakautuu viiteen päälukuun. Ensimmäisessä luvussa on esitelty kohde, tehtävä ja rakennuksen perustiedot. Toinen luku taustoittaa korttelin rakentumista sekä Maanmittauslaitoksen ja läänin maanmittauskonttoreiden toimintaa eri aikoina. Kolmas luku esittelee rakennuttajan sekä rakennuksen ensimmäisen osan suunnittelijat sekä rakennuksen alkuperäisen suunnitteluratkaisun. Neljäs luku käsittelee rakennukseen kohdistuneita laajennus- ja muutosvaiheita sekä muutosvaiheiden suunnittelijoita. Myös 1900-luvun alun toteutumattomat korotussuunnitelmat esitellään lyhyesti. Julkisivujen ja sisätilojen kerroskohtaiset tilamuutokset on esitetty säilyneisyyskaavioiden avulla. Viides luku on raportti rakennuksen nykytilainventoinnista. Selvityksen lopussa on lähdeluettelo ja rakennuslupakronologia. Lähdeluettelon yhteyteen on listattu myös aikaisemmat Lääninhallituksen kortteliin 31 liittyvät selvitykset.

1.3 Perustiedot

Maanmittauskonttori

Valmistunut: 1885

Rakennuttaja: Yleisten rakennusten ylihallitus

Arkkitehti: Constantin Kiseleff (1834–1888) ja Ludvig Isak Lindqvist (1827–1894)

Osoite: Hallituskatu 12, Sepänkatu 2, 70100 Kuopio

Kiinteistötunnus: 297-1-31-1

Kaupunginosa: 1 Väinölänniemi

Kortteli: 31

Rakennusnumero: 5

LAAJUUSTIETOJA¹

Bruttoala: 1 687 m²

Kerrosala: 1 257 m²

Tontin ala²: 14 790 m²

Kerroksia:

Vanha osa: 2 kerrosta

1930-luvun laajennusosa: 3 kerrosta + kellari

TÄRKEIMMÄT MUUTOSVAIHEET

1885 Uudisrakennus

1896 Ensimmäisen kerroksen laajennus pihan puolelle, arkkitehti Julius Basilier (1834–1905)

1911 Rakennuksen korottaminen, arkkitehti Ricardo Björnberg (1861–1917)

1931/1934 Eteläsiiven laajennusosa, arkkitehdit Yrjö Sadeniemi (1869–1951) ja Väinö Toivio (1880–1934)

1939 Kellarin laajennus, maanalainen lämpökeskus

1978 Tilamuutokset, Kuopion ja Pohjois-Karjalan piirirakennustoimisto

1995 Tilamuutokset, maanalaisen kellarin kattorakenteen muutos, arkkitehtuuritoimisto Riitta Korhonen Oy

2008–2009 Tilamuutokset, Sillman Arkkitehtitoimisto Oy

KÄYTTÖHISTORIA

1885–1991 Kuopion läänin maanmittauskonttori

1991– Alueellinen maanmittaustoimisto

OMISTUS

1885–1917 Venäjän keisarikunta

1917– Suomen valtio

KAAVALLINEN TILANNE

Yleiskaava

Voimassa olevassa keskustan yleiskaavassa (vahvistettu 13.8.2001) kortteli sijaitsee julkisten palveluiden ja hallinnon alueella, jonne saa sijoittaa julkisia tai yksityisiä palveluja palvelevia rakennuksia ja rakennelmia.³

Asemakaava

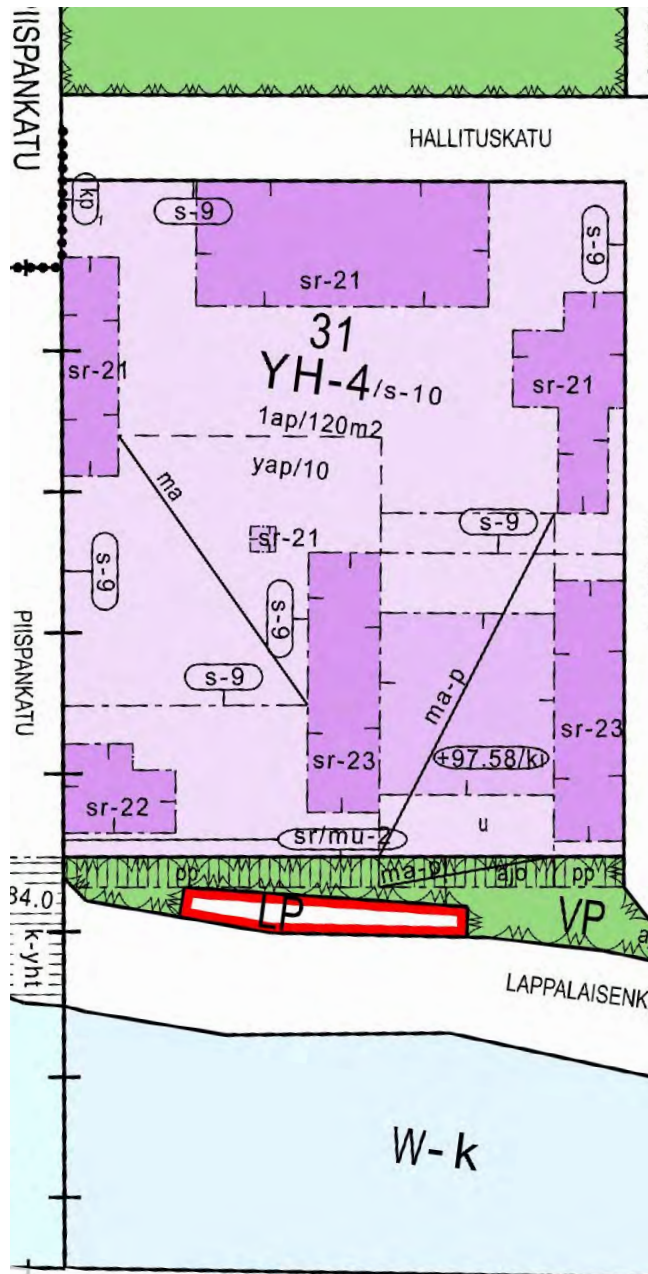
Asemakaava 742 on hyväksytty kaupunginvaltuustossa 14.6.2011 ja tullut voimaan 15.6.2011.

Kortteli 31 on merkitty hallinto- ja virastorakennusten korttelialueeksi (YH-4).

¹ Laajuustiedot asemapiirustuksen 19.12.2008 (arkkitehtitoimisto Sillman) mukaan.

² Kuopion karttapalvelun kiinteistötiedot, kiinteistö 297-1-31-1.

³ Kuopion yleiskaava 2001. Keskeisen kaupunkialueen yleiskaava. KKP.

← Ote voimassa olevasta asemakaavasta. Tontin rakennukset ja rakennelmat ovat kaikki suojeltuja. Kuopion karttapalvelu.

SUOJELU

Kansallinen kaupunkipuisto

Kuopion kaupunkipuisto (VN/29679/2022) maankäyttö- ja rakennuslaissa määritelty kaupunkiympäristössä sijaitseva puistojen, arvokkaiden kulttuuri- ja luonnonmaisemien sekä virkistysalueiden muodostama laaja kokonaisuus, jonka säilyttämiseen ja hoitamiseen kaupunki on sitoutunut.⁴ Kaupunki on asettanut tavoitteiksi tärkeiden näkymien kartoittaminen ja avaaminen kohteen erityispiirteet huomioiden, sekä kulttuuriympäristön arvojen turvaaminen. Toimenpiteinä on todettu kortteliin 31 liittyen tarve päivittää asemakaava ja sen suojelumerkinnot. Kaavoituksessa tulee huomioida alueen yleisilme, kortteliluonne, sekä säilyttää katujulkisivut ja sopeuttaa mahdollinen täydennysrakentaminen vanhan rakennuskannan mittakaavaan ja ulkoasuun.⁵

Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö

Lääninhallituksen kortteli kuuluu valtakunnallisesti arvokkaiden rakennettujen kulttuuriympäristöjen alueeseen *Kuopion Piispanpuiston ympäristö ja kuurojen koulu*. RKY-alueeseen lukeutuu Piispanpuiston laidalla sijaitsevat 1800-luvun ja 1900-luvun alun julkiset rakennukset Lääninhallituksen kortteli mukaan lukien sekä sen itäpuoleisen kuurojen koulun rakennukset. Museoviraston kuvauksen mukaan ”*Piispanpuisto ympäristöineen on monessa vaiheessa muovaunut kokonaisuus. Kuopion seudun ensimmäiset kirkot ovat sijainneet paikalla, joka muutettiin puistoksi 1884 uuden lääninhallituksen yhteyteen. Piispan talosta nimityksensä saaneen puiston ympärille ovat keskittyneet läänin hallintoon liittyneet rakennukset ja muita julkisia rakennuksia.*”⁶ Piispanpuiston ympäristö määriteltiin RKY-alueeksi vuonna 1993.⁷

⁴ Kuopion kaupunki 2023, 2.

⁵ Kuopion kaupunki 2023, 67.

⁶ Kuopion Piispanpuiston ympäristö ja kuurojen koulu. RKY-alueet. Museovirasto.

⁷ Pohjois-Savon liitto 2006, 27.

Asetussuojelu

Kuopion lääninhallitus on suojeltu asetuksella 480/85 (VN 5.9.1994) määräyksellä alue S3: ”Rakennusryhmään kuuluu ainoastaan suojeltavia rakennuksia sekä niihin liittyvänä rakentamalla tai istuttamalla muodostettu alue (2§ 2mom.). Alue rajataan suojelupäätöksessä.” Suojelupäätös koskee rakennuksia huvimaja, lääninhallitus, maaherran residenssin talousrakennus ja maanmittauskonttori, joista lääninhallitus on suojeltu S1-merkinnällä: ”Rakennus suojellaan kokonaan”.⁸

Maakuntakaava

Piispanpuiston ympäristö on määritelty Pohjois-Savon maakuntakaavassa 2030 rakennussuojelukohdeksi tai -alueeksi (SR 11.1004). Alueella todetaan olevan rakennushistoriallisia, historiallisia ja maisemallisia arvoja.⁹

Yleiskaava

Korttelin kolme vanhinta rakennusta (lääninhallituksen päärakennus, apurakennus ja maanmittauskonttori), huvimaja sekä korttelin pohjoisosan piha-alue yhdessä viereisen kuurojen koulun korttelin kanssa on suojeltu yleiskaavassa merkinnällä SR-1. Suojelumerkinnän SR-1 mukaan: ”*Rakennussuojelukohde tai -alue: Rakennus- tai kulttuurihistoriallisesti merkittävä alue tai kohde, joka tulee suojella*”.¹⁰

Asemakaava

Maanmittauskonttori on suojeltu voimassa olevassa asemakaavassa 742 (vahvistettu 15.6.2011) merkinnällä sr-21: ”*Suojeltu rakennus. Ympäristöministeriön päätöksellä 5.9.1994 suojeltu rakennus*”. Myös korttelin pohjoisosan lääninhallituksen

päärakennus, talousrakennus, eli nykyinen niin kutsuttu C-talo, ja huvimaja on suojeltu samalla merkinnällä sr-21. Korttelia koskee suojelumerkintä /s-10: ”*Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu ympäristö. Suojeltujen rakennusten lisäksi rakentamattomien alueiden maisemalliset arvot, puistomainen luonne ja kulttuurihistorialliset ominaispiirteet tulee säilyttää. Alueelle saa sijoittaa pysäköintipaikkoja alueen kulttuuriarvot ja ympäristöministeriön suojelupäätös huomioiden. Alueen suunnitelmista on pyydettyä Museoviraston lausunto*.” Pääosaa maanmittauskonttoria ympäröivästä piha-alueesta koskee tarkentava suojelumerkintä s-9: ”*Suojeltu alueen osa. Ympäristöministeriön päätöksellä 5.9.1994 suojeltu alue, jolla ovat rakennukset, rakenteet ja puisto on säilytettävä*”.¹¹

Lääninhallituksen päärakennus ja kaksi sivurakennusta suojeltiin ensimmäisen kerran asemakaavassa vuoden 1983 asemakaavan muutoksessa. Rakennukset suojeltiin merkinnällä sr-1: ”*Kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennus. Rakennusta ei saa ilman pakottavaa syytä hävittää. Rakennuksessa suoritettavien korjaus- ja muutostöiden sekä käyttötarkoituksen muutosten tulee olla sellaisia, että rakennuksen historiallisesti arvokas tai kaupunkikuvan kannalta merkittävä luonne säilyy*”.¹² Kaavaselostuksessa viitattiin suojeluperusteena Kuopion kulttuurihistoriallisesti ja ympäristöllisesti merkittävien kohteiden luetteloon, jonka kaupunginvaltuusto hyväksyi 12.5.1980. Luettelo sisälsi lääninhallituksen päärakennuksen, kaksi sivurakennusta sekä viereisen korttelin kuurojen koulun rakennukset ja koulun johtajan rakennuksen.¹³

8 Museovirasto. Kulttuuriympäristön palveluikkuna. Kohde 200219.

9 PSMK 2030 liite Kuopion keskustan kulttuuriympäristö tarkistuksineen. Pohjois-Savon liitto.

10 Kuopion yleiskaava 2001. Keskusta. Kartta 3A. Kulttuurihistorialliset rakennuskohdet. KKP.

11 Asemakaava n:o 742. Voimaantulo 15.6.2011. Kuopion kaupunki, kaupunkiympäristön suunnittelupalvelut, asemakaavoitus.

12 Asemakaavan muutos 1347. 17.11.1981. Kuopion karttapalvelu.

13 Asemakaavamuutoksen 1347 selostus, 17.11.1981. Kuopion kaupungin tekninen virasto, kaavoitusosasto. Kuopion karttapalvelu.

2. Korttelin ja maanmittauslaitoksen kehitys

2.1 Lääninhallituksen korttelin rakentuminen

Lääninhallituksen korttelin ensimmäinen rakennusvaihe käsittää vuonna 1885 valmistuneet uusrenessanssityyliset rakennukset: lääninhallituksen päärakennuksen, maanmittauskonttorin ja talousrakennuksen. Nämä vaaleat rapatut uusrenessanssirakennukset suunnittelivat Yleisten rakennusten ylihallituksen yliarkkitehti Constantin Kiseleff (1834–1888) ja ylijohtaja, arkkitehti Ludvig Lindqvist (1827–1894). Kaksikerroksinen päärakennus sijaitsee puiston keskilinjalla. Ensimmäisessä kerroksessa oli virastoja, ja maaherran edustava asunto sijaitsi toisessa kerroksessa. Maanmittauskonttori ja talousrakennus olivat yksikerroksisia, ja ne sijoittuivat korttelia sivuavien katujen varteen, hieman päärakennusta taaemmaksi. Talousrakennuksen eteläpuolelle rakennettiin puurakenteinen ulkorakennus ja kallion laelle huvimaja. Symmetrinen sommitelma kytkeytyi Maaherrankadun akseliin ja Piispanpuistoon.

Maanmittauskonttoria laajennettiin pihan suuntaan vuonna 1896 Kuopion lääninarkkitehti Julius Basilierin suunnitelman mukaan, ja korotettiin vuonna 1914 Ricardo Björnbergin

suunnitelmien mukaan. Vuonna 1910 maanmittauskonttorin eteläpuolelle valmistui vahtimestarin asuintalo, joka kuitenkin purettiin, kun rakennusta laajennettiin 1931 Yrjö Sadeniemen ja Väinö Toivion suunnitelmien mukaan. Laajennusosan kellarissa sijainnutta lämpökeskusta laajennettiin 1939. Myös talousrakennusta korotettiin ja laajennettiin Björnbergin suunnitelmien mukaan vuonna 1914, ja pihalle rakennettiin uusi varasto- ja tallirakennus vuonna 1911. 1930-luvulla osa vanhasta ulkorakennuksesta purettiin kivirakenteisen siiven alta.

Vuonna 1954 valmistuivat arkkitehti Martti Melakarin suunnittelemat maaherran kaksikerroksinen, tasakattoinen virkatalo sekä kaksi harjakattoista ja kolmikerroksista virastoa tontin eteläosaan. Näiden modernien rakennusten julkisivut ovat punatiiltä. Vuosikymmenten saatossa rakennuksissa on tehty monia pienempiä muutoksia, kunnes 2010-luvun alussa virastojen väliin valmistui arkkitehtitoimisto A-konsulttien suunnittelema lasijulkisivuinen nelikerroksinen uudisosa. Virastojen käyttöön toteutettiin myös pysäköintitalo Piispankadun varteen.

← Maanmittauskonttori näkyy Lääninhallituksen päärakennuksen, silloisen maaherran residenssin, vasemmalla puolella tuomiokirkon tornista otetussa valokuvassa. Kuva Victor Barsokévitsch, kuvausaika 1890-1896. KKM.

2.2 Maanmittauslaitos ja lääninmaanmittauskonttorit

Maanmittaustoiminta Ruotsin vallan aikana

Maanmittaustoiminta alkoi kehittyä tieteellisen maailmankuvan ja laskentamenetelmien kehittymisen myötä 1600-luvun lopulta alkaen. Työtavoiksi vakiintuivat 1700-luvun aikana astronominen ja graafinen mittaus sekä maantieteellinen aste- eli kolmiomittaus. Menetelmät ja työvälineet pysyivät pitkälti samoina vielä 1800-luvulla ja osittain 1900-luvun alkuun saakka.¹⁴

Suomen ensimmäiset lääninmaanmittauskonttorit perustettiin Ruotsin vallan aikana vuonna 1725. Tätä ennen toimintaa johdettiin Tukholmasta, ja karttoja säilytettiin usein maanmittareiden asunnoissa tai lääninhallitusten rakennuksissa. Läänien maanmittauskonttoreita johtivat lääninmaanmittarit, ja maa-herrat vastasivat konttoreiden valvonnasta.¹⁵

Vuonna 1725 annetun uuden määräyksen mukaan läänin maa-herran virkatalossa tuli olla vakinaiselle maanmittarille työhuone ja arkisto, ja työnkuvaan sisällytettiin myös arkistopalveluiden ja yleisön tietopalveluiden hoitaminen. Toimenkuva laajeni kattamaan myös yksityisten maanomistajien maanjakoasiat ja alueen maantieteellisten karttojen laatimisen. 1700-luvun lopulta alkaen maanmittareita työllisti erityisesti isojakojärjestely.¹⁶

Toiminnan muutoksia Venäjän vallan aikana

Suomeen perustettiin virallisesti oma päämaanmittauskonttori vuonna 1812 vallan vaihduttua Ruotsilta Venäjälle. Konttori toimi maanjakoasioiden toimittamisen ja karttojen laatimisen lisäksi karttojen keskusarkistona ja johti maanmittareiden koulutusta. Maanmittaustoimintaan ei tehty juurikaan muutoksia keskusvalan vaihtuessa, vaan lääninhallinto, ammattikunta ja työnkuva säilyivät pitkälti entisellään. Uudeksi tehtäväksi tulivat kuitenkin sotilaalliset maanmittaustehtävät, joiden myötä maanmittauksen käytössä olleet resurssit kasvoivat.¹⁷

Monessa läänissä, Kuopion lääni mukaan lukien, maanmittauskonttorin toiminta oli vielä 1800-luvun alussa järjestäytymätöntä ja mittaustoimitukset edistyivät hitaasti. Itä-Suomen talous alkoi kehittyä Venäjän vallan aikana kahden uuden pääkaupungin, Helsingin ja Pietarin, läheisyyden myötä sekä metsätalouden merkityksen lisääntyessä. Alueen kehittyminen heijastui myös maanmittausalalle mittaustoiminnan järjestäytymisenä ja maanomistusolojen selkeyttämisenä.¹⁸

Maanmittauslaitoksen toimintaa uudistettiin ja yhdenmukaistettiin vuonna 1848 ensi kertaa kootuilla säädöksillä ja ohjesäännöillä. Päämaamittauskonttorin nimi vaihtui Maanmittauksen ylihallitukseksi ja maanmittareiden pätevyysvaatimuksia yhdenmukaistettiin. Säännöissä määriteltiin myös pää- ja lääninmaanmittauskonttoreilta vaadittu varustus. Hienomekaaniset laitteet

yleistyivät manuaalisten mittausvälineiden rinnalla vuosisadan puolivälin jälkeen. Niitä ei kuitenkaan käytetty lääninmaanmittauskonttoreissa, joissa työ painottui karttojen laatimiseen ja kopioimiseen.¹⁹

Vuodesta 1848 alkaen lääninmaanmittauskonttoreiden esimiehenä toimi lääninmaanmittari, joka vastasi konttorinsa toiminnasta kuvernöörille. Melko korkea-arvoisen viran vastuualueisiin kuuluivat yhä läänin maanmittaustoiminnan johtaminen ja valvominen, läänin arkiston hoito sekä asiakkaiden vastaanottaminen. Työntekijöitä konttoreissa oli tyypillisesti yhdestä kolmeen. Lääninmaanmittauskonttoreissa työnkuva painottui konttorityöhön erotuksena muista maanmittareista, jotka monesti tekivät liikkuvaa työtä ympäri maan. 1840-luvulta alkaen lääninkonttoreita työllistivät eniten mittakaavaan 1:20 000 piirretyt pitäjänkartat.²⁰

Lääninmaanmittauskonttoreita vaivasi yleisesti tilojen ahtaaus, joka paheni 1800-luvun loppua kohti lisääntyneen työmäärän ja henkilöstön myötä. Tilojen ongelmana oli lisäksi usein huono paloturvallisuus ja homevaurioita aiheuttaneet kosteusongelmat. Uusia konttorirakennuksia rakennettiin erityisesti 1800-luvulla samaan aikaan, kun julkinen kaupunkirakentaminen lisääntyi yleisesti.²¹ Myös Kuopiossa maanmittauskonttorin rakentaminen vuonna 1885 ja ensimmäinen laajennusvaihe vuonna 1896 ajoittuvat tähän kasvuvaiheeseen.

¹⁴ Huhtamies 2008, 122–123, 141–143, 283–284.

¹⁵ *ibid.* 119–221.

¹⁶ *ibid.* 119–120, 138, 155–157, 202.

¹⁷ *ibid.* 207–210, 220–222.

¹⁸ *ibid.* 215–217.

¹⁹ *ibid.* 246–247, 262, 299.

²⁰ *ibid.* 311–312, 270, 299.

²¹ *ibid.* 312.

Maanmittaustoiminta 1900-luvun alkupuoliskolla

1800- ja 1900-lukujen vaihteeseen painottunut teollistumisen aikakausi laajensi maanmittaustoimintaa maaseudulta kaupunkiin.²² Suomen itsenäisyyden aikana voimistuneen kaupungistumisen myötä kaupunkien mittaustoiminta laajeni nopeasti muun muassa kaavoitettujen alueiden lisääntyessä.²³ 1900-luvulla maanmittaustoimea työllistivät erityisesti sotien aikainen asutustoiminta ja laajat kartoitushankkeet. 1920-luvulla merkittävä edistysaskel oli ilmakuvauksen kehittyminen.²⁴

Vuonna 1928 säädetyssä hallintoasetuksessa määriteltiin jälleen keskushallinnon eli maanmittaushallituksen sekä sen valvonnan alaisena olleen aluehallinnon eli lääninmaanmittauskonttoreiden toimintaa. Konttoreiden tehtävänä oli edelleen läänin maanmittaustoiminnan johtaminen, maarekisterin ylläpito ja arkiston hoito, minkä lisäksi lohkomistoimitusten hoitaminen siirtyi maaherroilta maanmittauskonttoreille. Vuoden 1931 asemakaavalaki sekä laki jakolaitoksesta, tontinmittauksesta ja kiinteistöjen rekisteröimisestä kaupungissa laajensivat tehtäväkenttää edelleen.²⁵ Kaupunkien kiinteistö- ja mittausorganisaatiot kasvoivatkin huomattavasti 1930-luvulta alkaen.²⁶ 1930-luvun alussa maanmittauskonttoreissa tehtiin myös mittavaa maarekisterikirjojen täydentämistä ja arkistojen uudelleenjärjestelyä. Konttorirakennuksia uudistettiin tai laajennettiin vuosikymmenen aikana Kuopion lisäksi Turun ja Porin läänissä sekä Oulun, Hämeen ja Mikkelin lääneissä.²⁷

22 ibid. 301.

23 Koppinen 1983, 626–627.

24 Huhtamies 2008, 358–359, 372.

25 Vilenius 1983, 560–566.

26 Koppinen 1983, 626–627.

27 Vilenius 1983, 566–567.

→ Arkkitehti Jac. Ahrenbergin suunnittelema, vuonna 1912 valmistunut Vaasan maanmittauskonttori. Kuva Uno Finnilä, 1912. Pohjanmaan museo.

→ Arkkitehti Ricardo Björnbergin suunnittelema Hämeenlinnan maanmittauskonttori valmistui vuonna 1911. Kuvaus aika 1928–1939 välillä. Hämeenlinnan kaupungin historiallinen museo.

Lääninmaanmittauskonttorin esimiehenä toimi vuoden 1928 asetuksen mukaan lääninmaanmittausinsinööri. Suurimmassa osassa läänejä, myös Kuopiossa, oli apulaislääninmaanimittarin, tarkastajan ja arkistonhoitajan virka, yksi tai useampi kirjaajan ja puhtaaksikirjoittajan toimi sekä 5–15 kartanpiirtäjää. Lisäksi konttoreiden vakinaiseen henkilökuntaan kuului vahtimestari ja sihteeri. 1930-luvulla maanmittauskonttoreiden virkoja ja toimia lisättiin, ja Kuopioon saatiin uusi tarkastajan virka.²⁸

Toiminnan muutoksia 1900-luvun loppupuolella

Uusia maanmittauskonttoreita perustettiin 1950–60-luvuilla Lapin, Pohjois-Karjalan ja Keski-Suomen lääneihin. Pohjois-Karjalan läänin maanmittauskonttoriin siirrettiin osa Kuopion läänin viroista.²⁹ Maanmittaustoimintaan liittyvät säännöt kehittyivät vielä vuonna 1959 annetun rakennuslain ja vuoden 1960 kaavoitusalueiden jakolain myötä. 1970-lukuun mennessä kunnallinen maanmittausorganisaatio oli kasvanut yhtä suureksi kuin valtion maanmittauslaitos.³⁰

Vuonna 1972 toteutettiin vuoden 1928 jälkeen seuraava Maanmittauslaitoksen organisaatiouudistus. Keskus- ja piirihallinnon toimintaa muutettiin merkittävästi, mutta lääninkonttoreiden asema säilyi vielä entisellään. Läänit jaettiin maanmittauspiireihin, ja yli 35 perustettua maanmittauspiirin toimistoa vastasivat kukin piirinsä maanmittaustoiminnasta.³¹ Kuopion lääni jakautui Kuopion ja Iisalmen piireihin. Kuopiossa maanmittauskonttoria johtavana lääninmaanmittausinsinöörinä toimi Touko Laurila, ja vuodesta 1972 alkaen Kuopion maanmittaustoimiston piiri-insinöörinä toimi Kaarlo Piilonen.³²

1970-luvulta alkaen maanmittaustoimintaa muutti teknologian, kuten tietokoneiden ja kartoitussatelliittien, kehitys. Aikaisempi yksilötyö muuttui yhteistyöpainotteiseksi sekä organisaation sisällä että kansainvälisesti.³³ 1970-luvun alussa myös arkistotoiminta muuttui uuden mikrofilmiteknologian myötä, jolloin kartat voitiin kopioida mikrofilmikuviksi tilaa ja työaikaa vievien paperikopioiden sijaan.³⁴

1990-luvulla valtionhallinnon toimintaa leimasi lama, ja julkisista toiminnoista leikattiin. Lääninmaanmittauskonttorit lakkautettiin vuonna 1991, ja niiden tilalle perustettiin 36 maanmittaustoimistoa.³⁵ Maanmittauslaitoksen organisaatio muodostui nyt keskushallinnosta ja sen alaisista piirihallinnon maanmittaustoimistoista sekä valtakunnallisista tuotanto- ja palveluyksiköistä, joiden kokoonpano muuttui 1900- ja 2000-luvun aikana useampaan otteeseen.³⁶ Maanmittaustoimistojen määrää vähennettiin vuosina 1994 21:een toimistoon ja vuonna 1999 edelleen 13:een. 1990-luvulla tietotekniikka, verkkopalvelut ja erityisesti paikkatietojärjestelmät vakiintuivat, mikä nopeutti maanmittausprosessien kestoa ja mahdollisti palveluiden keskittämisen yhteen paikkaan.³⁷ Keskitetyn Arkistokeskuksen perustaminen Jyväskylään vuonna 2002 muutti maanmittauskonttoreiden ja niiden jälkeen maanmittaustoimistojen pitkäaikaisen käytännön kartta-arkistojen säilyttäjänä.³⁸

28 Ibid. 565–567.

29 Ibid. 570.

30 Koppinen 1983, 626–627.

31 Huhtamies 2008, 452.

32 Vilenius 1983, 587–590.

33 Huhtamies 2008, 452–456.

34 Vilenius 1983, 570–571.

35 Huhtamies 2008, 467, 470.

36 Ibid. 470–473.

37 Ibid. 467–470.

38 Ibid. 474.

3. Kuopion lääninmaanmittauskonttori

3.1 Rakennuttaja Yleisten rakennusten ylihallitus

Kuopion lääninhallituksen rakennuttajana 1800-luvun lopussa toimi Yleisten rakennusten ylihallitus, joka oli valtion rakentamisesta vastannut keskusvirasto. Sitä edeltäneen Intendentinkonttorin toiminta alkoi Venäjän vallan alussa vuonna 1811.³⁹ Intendentinkonttorissa koulutettiin lisäksi oppilaita ennen varsinaisen arkkitehtikoulutuksen alkamista Suomessa vuonna 1872.⁴⁰ Vuonna 1848 intendentinkonttorin alaisuuteen perustettiin lääninrakennuskonttorit, joissa toimivat jokaisessa Suomen läänissä lääninarkkitehdit.⁴¹ Kuopiossa lääninarkkitehtina toimi Lääninhallituksen korttelin ja sen osana maanmittauskonttorin rakentamisen aikana Karl Ferdinand Öhmann (1831–1907, sukunimi myös muodossa Öhman) vuodesta 1862 alkaen. Vuonna 1865 hänet nimettiin Kuopion läänin lääninrakennuskonttorin esimieheksi.⁴² Vuonna 1865 intendentinkonttorin nimi muutettiin

Yleisten rakennusten ylihallitukseksi. Suomen itsenäistyttyä vuonna 1917 toiminta jatkui ilman merkittäviä rakennemuutoksia.⁴³ Seuraava suuri organisaatiomuutos toteutettiin vuonna 1936, kun läänijaosta siirryttiin viiteen huonerakennuspiiriin, joiden keskuskeskukset toimivat Helsingissä, Tampereella, Viipurissa, Kuopiossa ja Oulussa. Samalla Yleisten rakennusten ylihallituksen nimi vaihtui Rakennushallitukseksi.⁴⁴ 1970-luvulla Rakennushallitus siirtyi valtiovarainministeriön alaisuuteen. Vuonna 1995 viraston nimi muuttui Valtion kiinteistölaitokseksi ja vuonna 2011 edelleen Senaatti-Kiinteistöiksi.⁴⁵

39 Halila 1967, 20.

40 Kinnunen

41 Halila 1967, 27–31.

42 Kotivuori 2005a.

43 Halila 1967, 70–72, 88–94.

44 Halila 1967, 114–117.

45 Hanski 2011, 318–323.

3.2 Arkkitehdit Constantin Kiseleff ja Ludvig Isak Lindqvist

CONSTANTIN KISELEFF (1834–1888)

Constantin (myös muodossa Konstantin) Kiseleff syntyi Helsingissä 5.1.1834. Hänen isänsä oli suomalaisvenäläinen liikemies, tehtailija ja rakennusurakoitsija, kauppaneuvos Feodor Kiseleff.⁴⁶ Constantin Kiseleff kirjoitti ylioppilaaksi vuonna 1852 ja opiskeli sen jälkeen arkkitehdiksi. Helsingissä ei ollut vielä arkkitehtikoulutusta, joten Kiseleff opiskeli intendenttikonttorin oppilaana vuodesta 1853 alkaen. Tämän lisäksi Kiseleff suoritti arkkitehtuuriopintoja Italiassa 1856–57, Algeriassa, Espanjassa ja Ranskassa vuosina 1858–59, Pariisissa 1860–62 ja Münchenissä 1862–63.⁴⁷

Vuonna 1869 Kiseleff aloitti työskentelyn Yleisten rakennusten ylihallituksen ylimääräisenä arkkitehtina ja oli vuoteen 1871 mennessä ylennyt viraston kolmanneksi arkkitehdiksi ja Mikkelin lääninrakennuskonttorin esimieheksi. Ylihallituksen yliarkkitehdin virassa (ensimmäisenä arkkitehtina) Kiseleff toimi vuodet 1875–1886. Vuonna 1879 hänelle myönnettiin kollegia-asessorin arvonimi.⁴⁸

Virkansa ohella Kiseleff työskenteli vuosien 1879–81 aikana myös omassa rakennustoimistossa, jonka hän perusti rakennusmestari Elia Heikelin kanssa. Kyseistä toimistoa Kiseleff &

Heikel pidetään maan ensimmäisenä rakennusliikkeenä. Kiseleff jatkoi töitä omassa arkkitehtitoimistossaan kuolemaansa saakka vuonna 1888. Toimiston omistajaksi tuli Kiseleffin kuoleman jälkeen August Nordberg.⁴⁹

Kuopion lääninhallituksen maaherran residenssi lukeutuu Kiseleffin päätöiden joukkoon. Lisäksi hän on suunnitellut muun muassa vuonna 1880 valmistuneet Helsingin Lastenkodin kadun 2–4 huvilat ”Sadan markan villat”⁵⁰ yhdessä arkkitehti L.I. Lindqvistin kanssa sekä vuonna 1883 valmistuneet Jyväskylän kansakoulunopettajaseminaarin rakennukset. Uransa alkuvaiheessa Mikkelin lääninrakennuskonttorin esimiehenä Kiseleff johti myös Olavinlinnan restaurointitöitä.⁵¹ Kiseleff suunnitteli Helsinkiin uusrenessanssirakennuksia Esplanadille, Katajanokalle ja Kruununhakaan. Hänen suunnittelemaansa olivat myös Oitbackan kartanon päärakennus ja Virtasalmen vanha kirkko. Elia Heikelin kanssa hän suunnitteli Lopen kirkon.⁵²

↑ Arkkitehti Constantin Kiseleff kuvattuna vuonna 1877. Kuvaaja Daniel Nyblin. MV.

46 Yrjänä 1997.

47 Halila 1967, 482; Kotivuori 2005b.

48 Halila 1967, 482.

49 Riekkö 2005, 507.

50 Hannula & Salonen 2007.

51 Kotivuori 2005b.

52 Riekkö 2005, 507.

LUDVIG ISAK LINDQVIST (1827–1894)

Ludvig Isak Lindqvist syntyi Uudessakaarlepyyssä vuonna 1827. Lindqvist suoritti arkkitehtuurin opintonsa kokonaan Suomessa intendentinkonttorin oppilaana ja oli ensimmäinen kokonaan kotimaassa perusopintonsa suorittanut ylitirehtööri. Hän palveli lääninkonduktöörinä Turussa ja sen jälkeen lääninarkkitehtina Oulussa, vuodesta 1868 ensimmäisenä arkkitehtina ja vuodesta 1875 yliarkkitehtina. Hänet nimettiin Ylihallituksen neljänneksi ylitirehtööriksi vuonna 1882, ja hän toimi tehtävässä vuoteen 1887 eroonsa saakka.⁵³

Lindqvist suunnitteli uransa aikana useita julkisia rakennuksia, vankiloita ja kirkollisia rakennuksia. Hän on suunnitellut muun muassa Toivakan puukirkon⁵⁴, Oulun lääninvankilan (valm. 1885) ja maan ensimmäisen sellivankilan Hämeenlinnaan (1871)⁵⁵, sekä Hämeen lääninhallituksen rakennuksen laajennuksen (1872)⁵⁶, Kuopion kasarmialueen rakennukset yhdessä August Bomanin kanssa (1800-luvun loppu)⁵⁷ sekä Oulun lääninhallituksen päärakennuksen yhdessä arkkitehti Jac. Ahrenbergin kanssa⁵⁸. Lindqvist kuoli Helsingissä vuonna 1894.⁵⁹

⁵³ Halila 1967, 61.

⁵⁴ Toivakan kirkko. Kulttuuriympäristön palveluikkuna. Museovirasto.

⁵⁵ Arkkitehdit MV Oy, 2023.

⁵⁶ Hämeen lääninhallitus. Kulttuuriympäristön palveluikkuna. Museovirasto.

⁵⁷ Kuopion kasarmialue. RKY-alueet. Museovirasto.

⁵⁸ Oulun vanha monumentaalikeskus ja Franzénin puisto. RKY-alueet. Museovirasto.

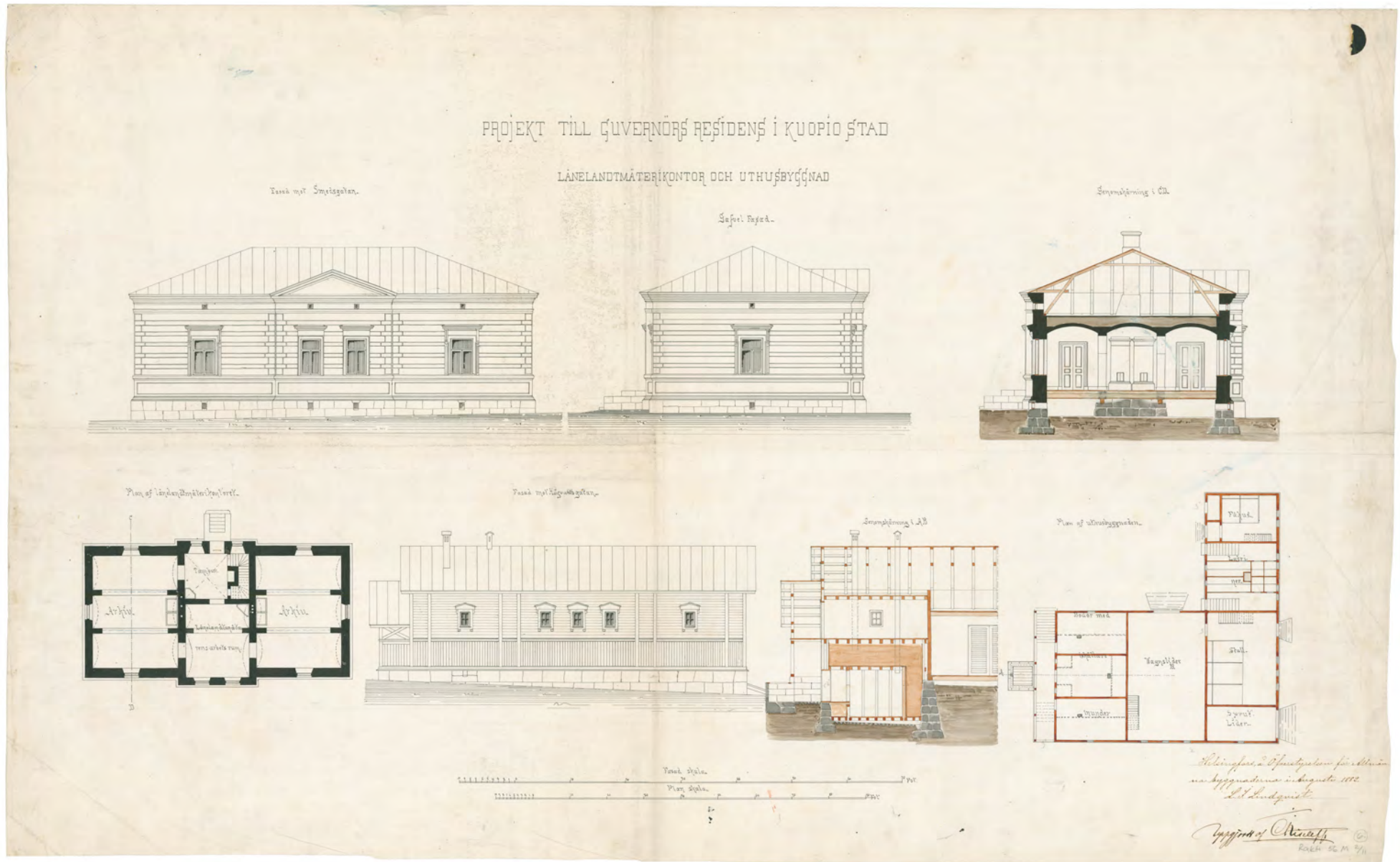
⁵⁹ Halila 1967, 61.

↑ L. I. Lindqvist suunnitteli Oulun lääninhallituksen rakennuksen yhdessä arkkitehti Jac. Ahrenbergin kanssa. Kuva M. K. Carstens 1908. MV.

3.3 Maanmittauskonttorin alkuperäinen suunnitelma 1882

↓ Maanmittauskonttorin ja tontilla sijaitsevan ulkorakennuksen alkupe-
räiset suunnitelmat 1882. Piirustuksissa on Constantin Kiseleffin ja L. I.
Lindqvistin allekirjoitukset. KA.

Maanmittauskonttorin alkuperäinen suunnitelma on laadittu elokuussa 1882. Piirustuksessa on Kiseleffin allekirjoituksen lisäksi Yleisten rakennusten ylihallituksen L. I. Lindqvistin allekirjoitus. Maanmittauskonttorin pohjapiirustus, leikkaus ja kaksi julkisivua on esitetty samassa piirustuksessa tontin toiseen laitaan sijoitettavan puurakenteisen ulkorakennuksen suunnitelman kanssa.⁶⁰

Maanmittauskonttori sijoitettiin tontin itälaitaan, korttelin pohjoispäädyssä sijaitsevan päärakennuksen oikealle puolelle. Tontin länsilaitaan sijoitettiin maanmittauskonttorin peilikuvaksi lähes saman näköinen talusrakennus. Yhdessä kaksi matalampaa rakennusta muodostivat kaksikerroksiselle päärakennukselle symmetriset siipirakennukset. Tontin länsilaitaan talusrakennuksen viereen sijoitettiin lisäksi puurakenteinen navetta- ja vajarakennus.⁶¹

Alkuperäisessä suunnitelmassa⁶² maanmittauskonttorin rakennus on yksikerroksinen, muodoltaan suorakulmainen ja aumakattoinen. Rakennuksen yksinkertainen, tiukan symmetrisen pohjaratkaisu ja julkisivusommitelma henkivät vielä kurinalaista uusklassistista empiretyyliä, mutta julkisivujen koristeaiheet edustavat uusrenessanssia. Suorakulmaisessa rakennuksessa on molemmilla pitkillä julkisivuilla keskirisaliitit. Sisäänkäynti on sijoitettu pihan puoleisen risaliitin keskelle, ja kadun puolella risaliittia on korostettu päätykolmiolla. Rakennuksessa on luonnonkivistä ladottu korkea sokkeli ja sen päällä ikkunoiden alareunaan rajautuva jalustamainen korkea lista, joka muodostaa julkisivujen alaosaan leveät peilimäiset kentät. Tiilestä muuratuissa, rapatuissa julkisivuissa on vaakasuuntainen, vuorolimitettyjä harkkoja imitoiva rappaus ja nurkissa korostuvat nurkkaharkotukset. Räystäiden alapuolella kiertää korkea profiloitu rapattu

lista, jonka alla on koristelematon, pinnaltaan yhtenäinen friisi.

Ikkunat ovat aikakaudelle tyypillisiä T-ikkunoita, joiden yläpuolella on profiloitunut ulkonevat listat. Niitä kannattelevat kaartuvat konsolit pitkän julkisivun risaliitin kahta ikkunaa lukuun ottamatta. Alapohjan ryömintätilassa ja ullakolla on pienet tuuletusaukot ikkunoiden keskilinjassa.

Julkisivut toistavat viereisen päärakennuksen ensimmäisen kerroksen ilmettä. Julkisivujen vaakasuuntainen ladonta-aihe, alaosan jalustamainen lista ja ikkunoiden malli toistuvat molemmissa rakennuksissa. Maanmittauskonttori on kuitenkin selvästi päärakennukselle alisteinen, ja julkisivusommitelma on huomattavasti yksinkertaisempi kuin monipuolisesti frontoneilla, pilastereilla ja erilaisilla julkisivulistoilla koristeltu päärakennus. Maanmittauskonttorin julkisivusuunnitelma kuvastaa rakennuksen palvelevaa luonnetta, jota on ilmenneetty klassiseen arkkitehtuuriin pohjautuvilla suunnittelukeinoilla: julkisivujen koristelemattomuudella, rustiikkisella harkotuksella ja päärakennusta matalammalla rakennusmassalla.

Alkuperäisessä suunnitelmassa maanmittauskonttorissa on yksi kerros ja korkea kylmä ullakkotila. Pohjaratkaisuna on perinteinen symmetrinen paritupatyyppinen tilajako, jossa on kahden suuremman päätyhuoneen välissä pienempi huone ja eteinen. Pihan puolella on rakennuksen keskilinjassa pieni neliön muotoinen eteishalli, jonka sivussa nousee ullakon porras. Kadun puolella rakennuksen keskellä on lääninmaanmittarin työhuone, josta aukeaa kaksi ikkunaa kadulle. Rakennuksen pohjois- ja eteläpäädyssä on suuret arkistohuoneet. Eteishallissa ja työhuoneessa on kulmauunit ja molemmissa arkistohuoneissa kaksi vierekkäistä kaakeliuunia rakennuksen keskilinjassa.

Rakennuksessa on kantavat tiilimuuratut ulkoseinät ja keski-osan huoneita jakavat väliseinät. Rakennuksen pitkittäissuunnassa on suurilla holvikaarilla kevennetyt väliseinät, jotka kannattelevat kappaholvattua yläpohjaa. Arkistotilojen kappaholvivälipohjat ja niiden päällä oleva paksu hiekkatäytekerros ovat olleet paloturvallisuutta parantava rakenne. Eteishallin katto on ristiholvattu. Alapohja ja kattotuolit ovat puurakenteisia. Vesikate on rivipeltiä. Hormit sijoittuvat rakennuksen keskiosan väliseiniin. Savupiippuja ei ole esitetty julkisivupiirustuksissa, mutta leikkauspiirustuksessa muuratut hormit sijoittuvat harjan keskilinjaan.

TONTIN APURAKENNUKSET

Tontille rakennettiin lääninhallituksen päärakennuksen ja maanmittauskonttorin kanssa samaan aikaan vuonna 1885 kaksi apurakennusta: kivirakenteinen talusrakennus ja puurakenteinen talli- ja varastorakennus. Tontin länsilaitaan sijoitettu tiilirakenteinen talusrakennus muodosti peilikuvan maanmittauskonttorille. Ulkoarkkitehtuuriltaan rakennukset on alkuperäisissä suunnitelmissa esitetty lähes samanlaisina, mutta pohjapiirustukseltaan suunnitelmat poikkeavat toisistaan.⁶³

Samassa piirustuksessa maanmittauskonttorin kanssa on esitetty tontin länsireunalle kivirakenteisen talusrakennuksen viereen toteutettu puurakenteinen ulkorakennus. Rakennus on yksikerroksinen, harjakattoinen ja pohjaltaan L-kirjaimen mallinen. Syvempirunkoiseen osaan on sijoitettu vaunuvarasto, talli, varastohuoneita ja osittain maanalainen jääkellari. Kapeammassa siivessä on käymälät ja navetta.⁶⁴

60 Maanmittauskonttorin piirustukset 1882. RakH II lca. 211. KA.

61 Asemapiirustus 1882. RakH II lca. 203:/1-4 ja 6. KA.

62 Maanmittauskonttorin piirustukset 1882. RakH II lca. 211. KA.

63 Talous- ja ulkorakennusten piirustukset 1882. RakH II lca. 208/1. KA.

64 Maanmittauskonttorin piirustukset 1882. RakH II lca. 211. KA.

4. Myöhemmät rakennusvaiheet

4.1 Muutokset toiminnassa

Rakennus on toiminut valmistumisestaan saakka maanmittauskonttorina. Vuoteen 1991 saakka rakennuksessa toimi Kuopion lääninmaanmittauskonttori ja sen jälkeen piirihallinnon maanmittaustoimisto, kun lääninmaanmittauskonttoreista luovuttiin. Toiminnan muutokset ovat liittyneet Maanmittauslaitoksen organisaatiomuutoksiin.

Rakennuksessa toimi pitkään myös maanmittauskonttorin arkisto, johon liittyi eri aikoina myös erilaisia kopiointitiloja. Arkistotilat ovat sittemmin pääosin tyhjentyneet oletettavasti Jyväskylään keskitetyn Arkistokeskuksen perustamisen jälkeen vuonna 2002. Rakennuksessa on tiettävästi alusta saakka tarjottu yleisöpalveluita, sillä asiakkaiden vastaanottaminen kuului lääninmaanmittauskonttoreiden tehtäviin jo 1700-luvulla.

4.2 Muutokset rakennuksessa

Maanmittauskonttoria laajennettiin ensimmäisen kerran vuonna 1896. 1900-luvun alussa rakennuksen korottamisesta laadittiin kolme erilaista suunnitelmaa. Korotuksen suunnitteluvaiheessa rakennukseen kaavailtiin sekä suuria piirustussaleja että maanmittareiden työtiloja. Suunnitelmat poikkesivat toisistaan erityisesti julkisivusommittelun osalta. Korotussuunnitelmista toteutettiin viimeinen, vuonna 1911 laadittu suunnitelma. Seuraava merkittävä muutosvaihe oli 1930-luvun puolivälissä rakennettu kolmikerroksinen laajennussiipi rakennuksen eteläpuolelle. Sen kellaria laajennettiin vielä maanalaisella lämpökeskuksella vuonna 1939. Tätä myöhemmät muutokset ovat painottuneet pääosin sisätiloihin.

Maanmittauskonttorin ensimmäinen laajennus 1896

Maanmittauskonttoria laajennettiin ensimmäisen kerran pihan puoleisella osalla 1800-luvun lopussa. Arkkitehti Julius Basilierin allekirjoittamat muutospiirustukset on laadittu vuonna 1896.⁶⁵ Kansallisarkistossa säilytettävät laajennusvaiheen piirustukset on määritelty salassa pidettäväksi, joten niitä ei julkaista tämän selvityksen yhteydessä.

Suunnitelmassa rakennusta on laajennettu pihan puolelle kahden huoneen kokoisella uudella osalla. Rakennusmassa on muuttunut suorakaiteesta typistetyn L-kirjaimen muotoiseksi. Rakennuksen sisäänkäynti on siirretty uuteen laajennusosaan rakennuksen taitekohtaan. Laajennuksessa on pieni eteinen, vanhan osan entiseen eteishalliin yhdistyvä keskiaula sekä kaksi erikokoista huonetilaa. Tilojen käyttötarkoitusta ei ole yksilöity. Suuremmassa huoneessa on vanhan osan arkistohuoneiden tapaan kaksi vierekkäistä uunia pitkää väliseinää vasten. Pienemmän huoneen nurkassa on pyöreä uuni.

Laajennusosan julkisivut jatkavat alkuperäisen rakennuksen ilmettä. Julkisivupiirustuksessa on esitetty vain lännen puoleinen julkisivu. Leikkauspiirustuksen mukaan laajennus on perustettu alaspäin leveneville kiviperustuksille ja alapohja on ryömintätilainen. Vesikaton alla on vanhan osan tapaan korkea kylmä ullakko-tila, ja kattotuolit ovat puurakenteisia. Ensimmäisen kerroksen ja ullakon välinen yläpohja on alkuperäisen rakennuksen kappi- ja ristiholveista poiketen suora. Katto on muodoltaan epäsymmetrinen harjakatto, joka liittyy poikittain vanhaan osaan.

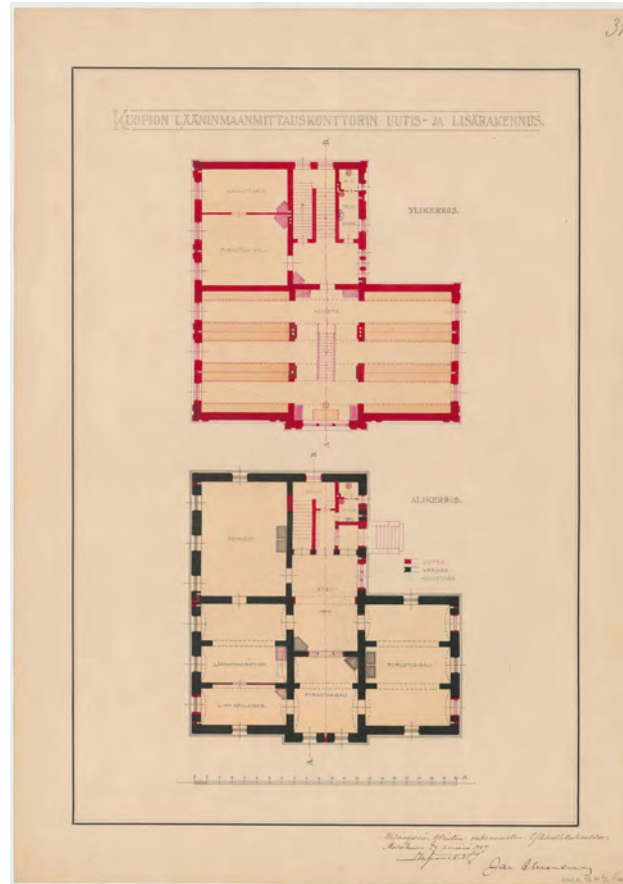
65 Maanmittauskonttorin laajennussuunnitelma 1896. RakH III laa. 1213. KA.

Toteutumaton uudis- ja lisärakennussuunnitelma 1909

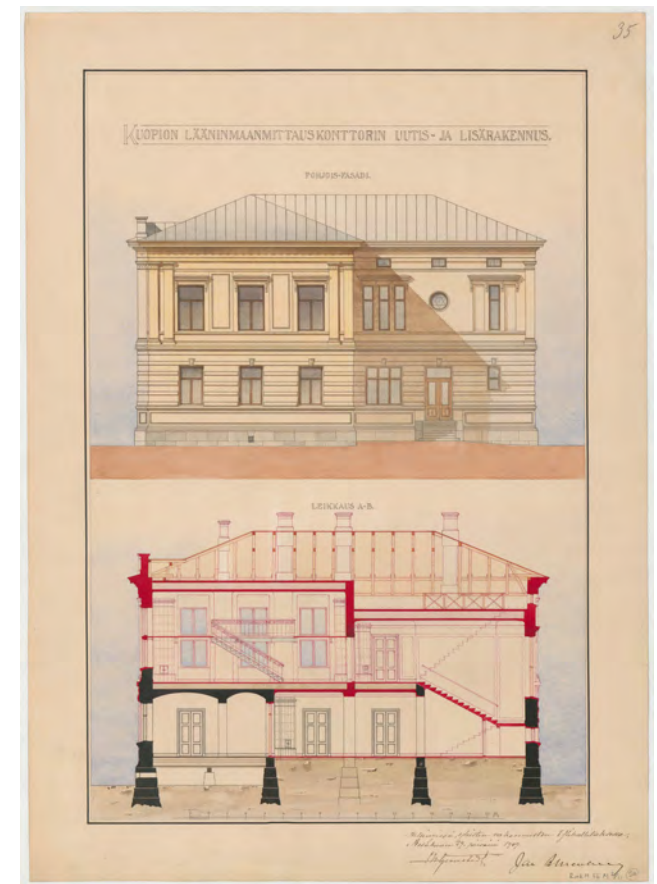
Vuonna 1909 Yleisten rakennusten ylihallituksessa tehtiin suunnitelma maanmittauskonttorin korottamisesta ja viereen rakennettavasta vahtimestarin asuinrakennuksesta. Arkkitehtien Theodor Granstedtin ja Johan Jacob (Jac.) Ahrenbergin allekirjoittamat piirustukset on päivätty 29.6.1909.⁶⁶ Pieni vahtimestarin asunto on esitetty asemapiirustuksessa konttorin eteläpuolella, mutta rakennuksen tarkempia suunnitelmia ei ole sisällytetty piirustussarjaan.

Laajennussuunnitelmassa rakennusta on korotettu yhdellä kerroksella ja ullakolla. Ensimmäiseen kerrokseen on sijoitettu piirustussalit vanhan työhuoneen ja pohjoispäädyn arkistohuoneen paikalle. Eteläpäädyssä on lääninmaanmittarin ja apulaisen työtilat. Uusi porrashuone on rakennettu vuoden 1896 laajennusosan päätyyn. Toiseen kerrokseen on sijoitettu kadun puoleisten tilojen yläpuolelle korkea arkistohuone, jonka reunoja kiertää parvi. Pihan puolella on kolmas piirustussali ja maanmittareiden huone.

Toisen kerroksen julkisivut on esitetty huomattavasti ensimmäistä kerrosta koristeellisempina. Etelä- ja itäjulkisivuilla on korkeat moniruutuiset ikkunat, joiden väleissä julkisivussa vuorottelevat korkeat peilit ja kaksoispilasterit. Myös toisen kerroksen nurkat on korostettu kaksoispilastereilla. Julkisivujen yläosassa kiertää korkea ruusukkeilla ja hammaslistalla koristeltu rappauslista. Pilastereineen ja koristeellisine listoineen suunnitelma muistuttaa päärakennuksen julkisivuratkaisua.

↑ Vuoden 1909 laajennusehdotuksen suunnittelivat Theodor Granstedt ja Johan Jacob "Jac." Ahrenberg. Pohjapiirustus 29.6.1909. KA.

↑ Julkisivu- ja leikkauspiirustus 29.6.1909. KA.

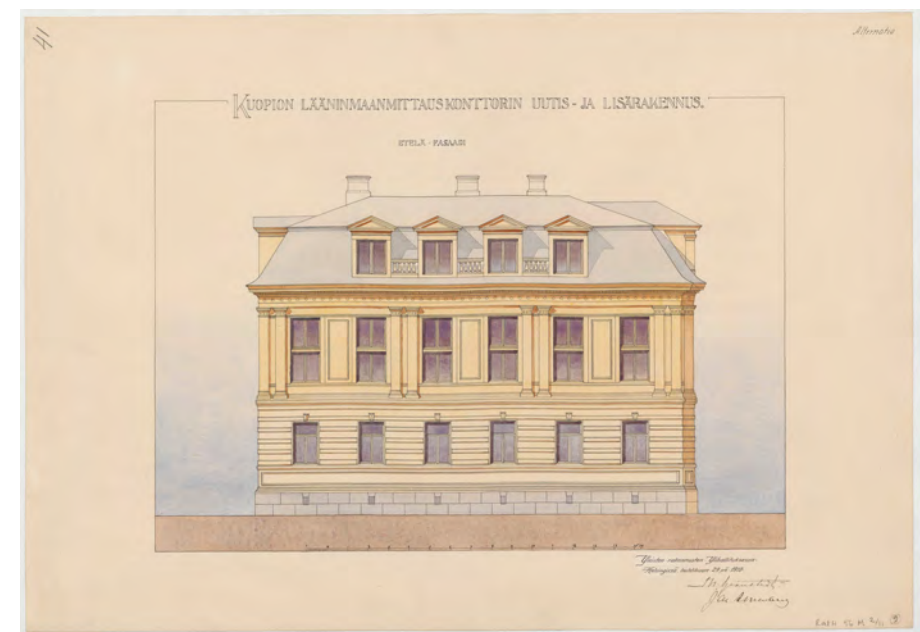
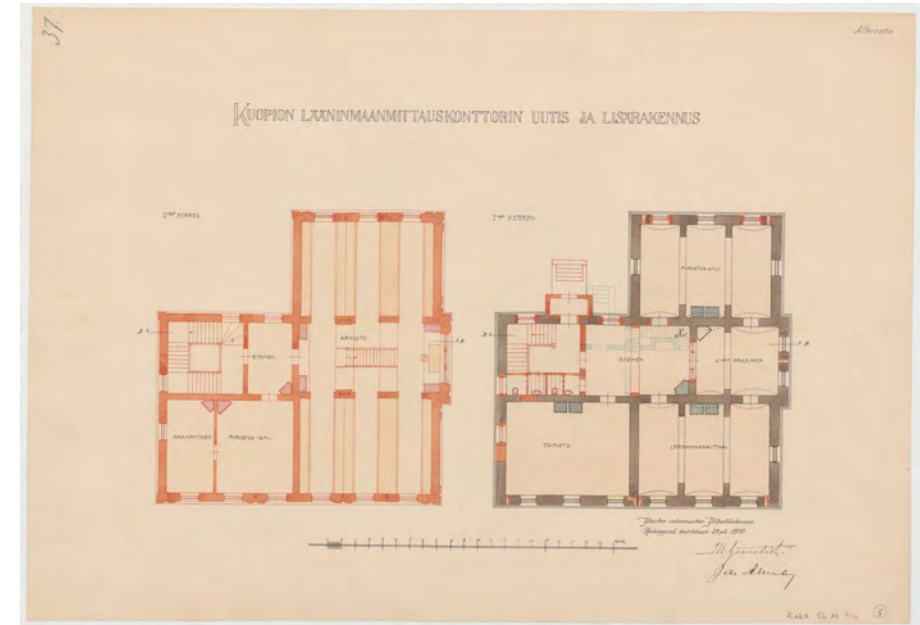
66 Maanmittauskonttorin laajennussuunnitelma 1909. RakH II Ica. 212, 1–4. KA.

**Toteutumaton muutossuunnitelman päivitys
1910**

Konttorin korotussuunnitelmaa päivitettiin seuraavana vuonna. 29.4.1910 päivättyjen piirustusten suunnittelijat olivat samat kuin edellisessä versiossa. Suurimpana erona edelliseen suunnitelmaan rakennuksessa on toisen kerroksen lisäksi korkea ullakkokerros. Kattomuoto on muutettu mansardikatoksi, jossa on päätykolmiolisia kattolyhtyjä. Pohjapiirustukseen on tehty pieniä päivityksiä.⁶⁷ Myöskään vuoden 1910 korotussuunnitelmaa ei toteutettu.

67 Maanmittauskonttorin laajennussuunnitelma 1910. RakH II lca. 213, 5-10. KA.

→ Laajennussuunnitelman toinen versio. Pohjapiirustus 29.4.1910, Theodor Granstedt ja Johan Jacob "Jac." Ahrenberg. KA.

→ Julkisivupiirustus 29.4.1910, Theodor Granstedt ja Johan Jacob "Jac." Ahrenberg. KA.

Toteutunut korotussuunnitelma 1911

Toteutunut versio maanmittauskonttorin korotussuunnitelmasta on päivätty 15.6.1911. Piirustukset on allekirjoittanut Yleisten rakennusten ylihallituksen yliarkkitehdin virassa toiminut Ricardo Björnberg.⁶⁸ Suunnitelmassa rakennusta on korotettu toisella kerroksella ja korkealla kylmällä ullakkotilalla. Suunnitelma on julkisivultaan edellisiä versioita yksinkertaisempi, ja edellisten versioiden suuret ikkunat, kattolyhydyt ja julkisivujen pilasterit ovat karsiutuneet pois. Kattomuoto on alkuperäistä kattomuotoa mukaileva aumakatto. Toisen kerroksen ikkunat ovat ensimmäisen kerroksen tapaan pääosin T-ikkunoita, joiden yläpuolella on konsolien kannattelemaat rappauslistat. Pihasiivessä on lisäksi kolmen ryhmiin sommitellut korkeat ja kapeat yläikkunalliset ikkunat sekä muista ikkunoista poikkeavat suuret ja koristeelliset porrashuoneen ikkunat. Porrashuoneen ikkunat on jaettu vaakasuuntaisilla välipuitteilla kolmeen osaan, joista alin osa on jaettu vielä kahteen pieneen ruutuun ja ylimmässä osassa on ympyrän muotoinen koristeputte. Räystään alapuolella kiertää korkea profiloitu julkisivulista ja hammaslista, jonka alla on koristelematon, pinnaltaan yhtenäinen friisi.

Ensimmäisen kerroksen pohjapiirustuksessa vuoden 1896 laajennusosaan rakennettua sisäänkäyntiä on siirretty julkisivussa keskemälle ja viereisiä ikkuna-aukkoja on levennetty. Ulko-oven edustan ulkoporras on purettu. Laajennusosan kulmauksessa on yläkertaan ja ullakolle johtava kiertävä porras. Vanha eteishalli on jaettu kahteen osaan uudella väliseinällä, ja tilasta on purettu vanha ullakon porras. Toisessa muodostuneessa keskitalassa on takka ja yläkertaan johtava kevytrakenteinen kierreporras. Kaikki

kadun puoleiset tilat ovat käyttötarkoitukseltaan arkistoja. Vuoden 1896 laajennusosassa on lisäksi toimisto ja lääninarkkitehdin työhuone.

Uuteen yläkerrokseen on sijoitettu suuren eteisaulan ympärille piirustussali, maanmittareiden huone, lääninmaanmittarin toimisto ja apulaisen huone, toimisto sekä siihen liittyvä puhtaak-sikirjoittajan huone. Eteisaulan yhteydessä on kevytrakenteinen komero ja kierreporras, joissa on maanmittareiden huoneeseen avautuvat kapeat sisäikkunat.

Muutoksessa konttoriin on lisätty wc-tilat, jotka on sijoitettu molemmissa kerroksissa päällekkäin pääportaan viereen. Alakerran uuneihin ja vanhimman osan väliseinien kohdalla oleviin hormoneihin on esitetty muutoksia. Pohjapiirustuksen mukaan vaikuttaa siltä, että suurin osa alakerran uuneista on purettu tässä vaiheessa, ja huoneisiin on rakennettu kolme uutta uunia. Yläkerroksessa on jokaisen huoneen yhteydessä uuni.

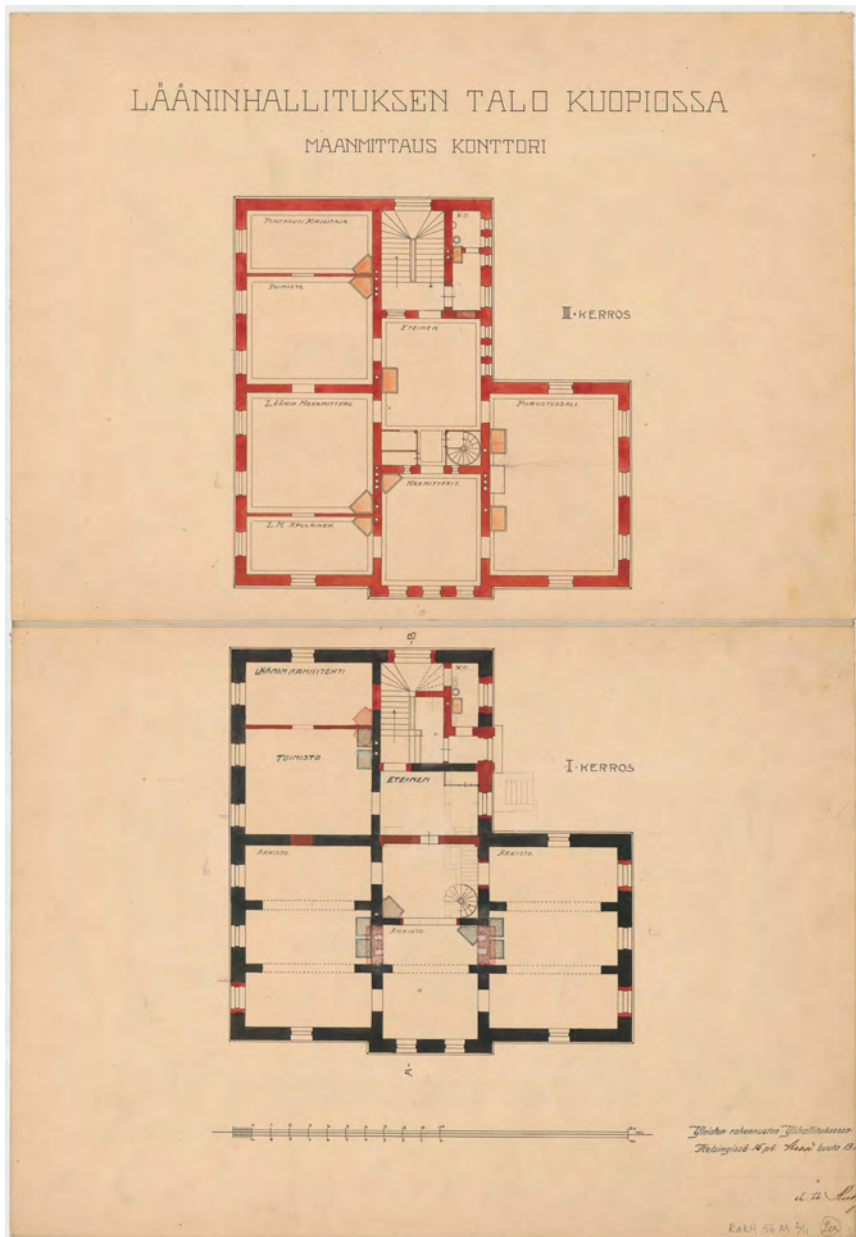
Vanhan osan alapohja on leikkauspiirustuksessa merkitty uusittavaksi kokonaan ja vanhoja yläpohjia osittain. Porrashuoneen ryömintätilaan on lisätty purueristettä. Vanhan eteistilan kohdalla ristiholvattu katto on muutettu suoraksi välipohjaksi. Alkuperäiset kappaholvit on merkitty säilytettäväksi ja niiden yläpuolinen toisen kerroksen lattiarakenne uusittavaksi.

Samassa piirustuksessa maanmittauskonttorin korotussuunnitelman kanssa on esitetty lisäksi erillinen yksikerroksinen, puurakenteinen, piirustuksessa ulkohuoneeksi nimetty rakennus, joka rakennettiin tontin länsireunalle kahden olevan talousrakennuksen edustalle pihan puolelle.

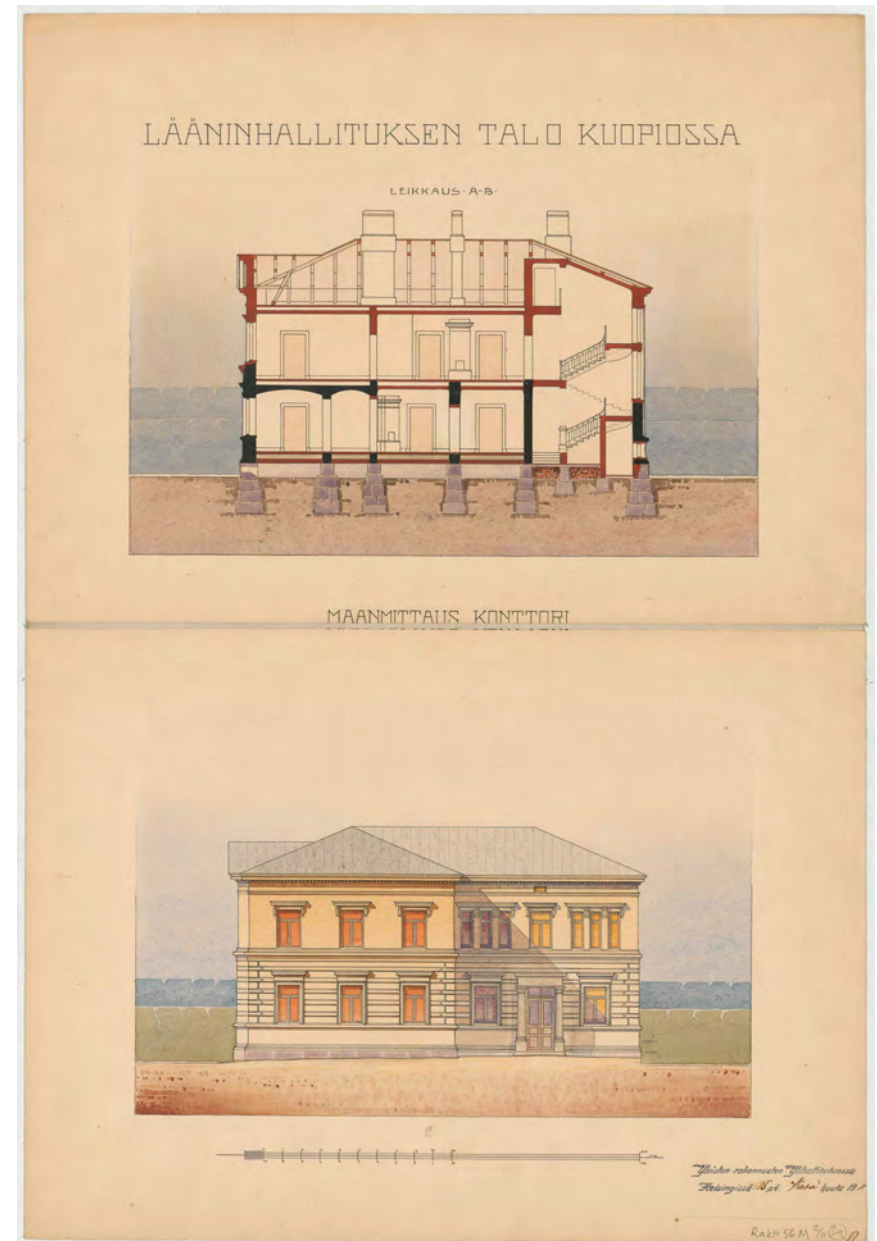

↑ Vuoden 1911 asemapiirustusluonnos. Piirustuksesta näkyy samaan aikaan Maanmittauskonttorin korotuksen kanssa suunnitellun talousrakennuksen suunniteltu sijainti. KA.

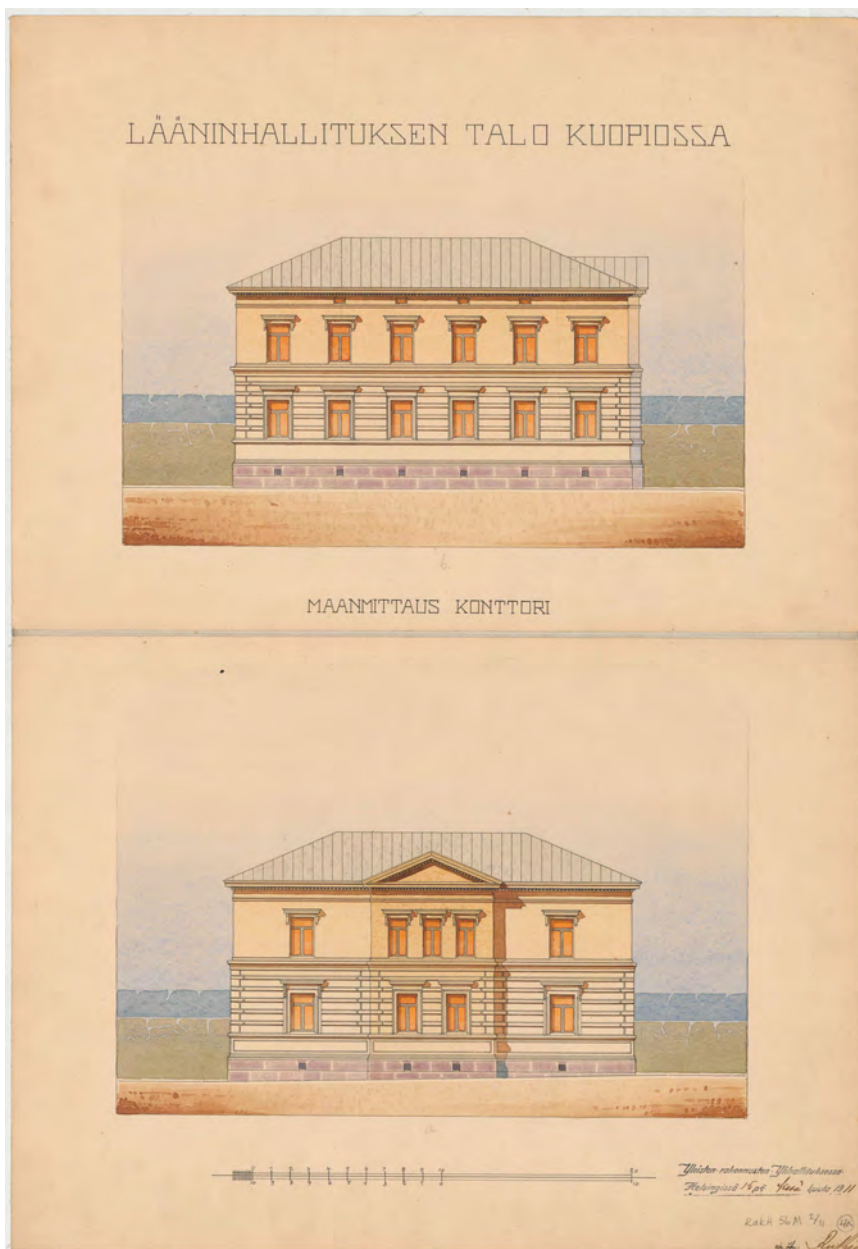
68 Maanmittauskonttorin laajennussuunnitelma 1911. RakH II lca. 210, 1-5. KA.

↑ Maanmittauskonttorin korotussuunnitelman pohjapiirustukset 1911. Toteutuneen, 15.6.1911 päivätyn laajennussuunnitelman on allekirjoittanut Yleisten rakennusten ylihallituksen yliarkkitehti Ricardo Björnberg. KA.

↑ Leikkaus ja Hallituskadun puoleinen pohjoisjulkisivu. 15.6.1911. KA.

↑ Pihan puoleinen länsijulkisivu. Piirustukset on rajattu pois erillisen talousrakennuksen suunnitelma. 15.6.1911. KA.

← Eteläjulkisivu ja Sepänpäädun puoleinen itäjulkisivu. 15.6.1911. KA.

↑ Maanmittauskonttori ennen 1930-luvun laajennusosan rakentamista. Kuvaaja Lauri Marjainen, kuvaus aika 1922-1935. KKM.

↑ Maanmittauskonttorin pääsisäänkäynti sijaitsee vuoden 1896 laajennusosassa, ja sisäänkäyntialuetta muokattiin korottamisen yhteydessä vuonna 1911. Kuva Helena Riekkä, 1985. KKM.

Maanmittauskonttorin laajennus 1930-luvulla

Yleisten rakennusten ylihallituksen arkkitehdit Yrjö Sadeniemi ja Väinö Toivio suunnittelivat maanmittauskonttorille uuden eteläsiiven 1930-luvun alussa.⁶⁹ Ensimmäiset suunnitelmat on päivätty 16.3.1931 ja toinen, tarkennettu piirustussarja on vuodelta 1934.⁷⁰ Muutoksen rakennuslupa on haettu vuonna 1934.⁷¹ Laajennusosan tieltä purettiin vuonna 1911 valmistunut vahtimestarin asuintalo.

Suunnitelmissa uusi siipi sijoittuu vanhan osan eteläpuolelle hieman julkisivulinjasta sisäänvedettynä. Laajennuksessa on kolme kerrosta ja kellari. Kerrokset on piirustuksissa nimetty kerroksiksi ½, 1 ja 2. Kaksi alemmaa kerrosta ovat matalia, ja ainoastaan korkeampi ylin kerros mukailee vanhan rakennuksen kerroskorkeutta.

Laajennusosan julkisivusommitelma edustaa klassistista arkkitehtuuria tasaisine ikkunajakoineen ja yksinkertaisine julkisivupintoineen ja -listoineen. Ylimmässä kerroksessa on kadun puolella vanhaa osaa mukailevat T-ikkunat ja niiden yläpuoliset rappaustilat. Reunimmaisissa ikkunoissa on lisäksi listoja kannattelevat konsolit. Alimpien kerrosten yksinkertaisemmissa, kaksiosaisissa matalissa ikkunoissa on havaittavissa häivähdys modernistisesta suunnitteluotteesta. Julkisivussa laajennus jatkaa vanhan osan räystäslinjaa, kattomuotoa ja julkisivulistojen linjaa, mutta alempien kerrosten ikkunajako poikkeaa täysin vanhan osan linjoista. Laajennus on sovitettu vanhan rakennuksen kylkeen ahtaasti, ja ikkunat lähes törmäävät toisiinsa kulmauksessa.

Pihan puolella laajennuksen kohdalla olevia vanhan osan ikkunoita ja niiden takainen seinä on esitetty muutettavaksi vuoden 1931 piirustuksissa, mutta vuoden 1934 päivitetystä piirustuksista muutos on jätetty pois. Ylimmässä kerroksessa on pihan puolella pieni ulokeparveke. Laajennusosassa on luonnonkivisokkeli, joka madaltuu ylärinteeseen kohti pohjoista.

Sisätiloissa vanhan rakennuksen ja laajennusosan toisistaan eroavat kerrostasot on yhdistetty kapealla välitilalla, joka yhdistyy laajennusosan portaikkoon. Kerrosten välinen porras on suora avoporras.

Maantasokerroksessa (piirustuksessa ½ kerros, myöhemmissä suunnitteluvaiheissa 1. kerros) on suuri arkistotila. Eteläpäädyssä on erillinen lämmittäjän huoneisto, johon johtaa oma sisäänkäynti rakennuksen päädyssä. Huoneistoon kuuluu kaksi huonetta, eteishalli ja wc. Pihan puoleisella seinustalla on lisäksi erillinen ulos avautuva porras kellariin. Seuraavassa kerroksessa (piirustuksessa 1. kerros, myöhemmin välikerros) on koko kerroksen kattava arkistotila. Ylimmässä kerroksessa on koko kerroksen kokoinen piirustussali, jossa on muista kerroksista poiketen ikkunat myös eteläpäädyssä.

Laajennusosan kantavat seinärakenteet ovat tiiltä ja ala-, väli- ja yläpohja betonirakenteisia. Välipohjarakenteet ovat arkistotiloissa ylälaattapalkistoja, ja asunnon ala- ja yläpuolella ja ullakolla on kaksoislaattapalkistot. Kattotuolit ovat puurakenteisia. Muutoksen yhteydessä myös vanhan osan talotekniikkaa on modernisoitu: wc-tiloja on lisätty ja laajennusosan lisäksi vanhaan osaan on asennettu keskuslämmitysjärjestelmä.

MUUTOKSET VANHAAN OSAAN

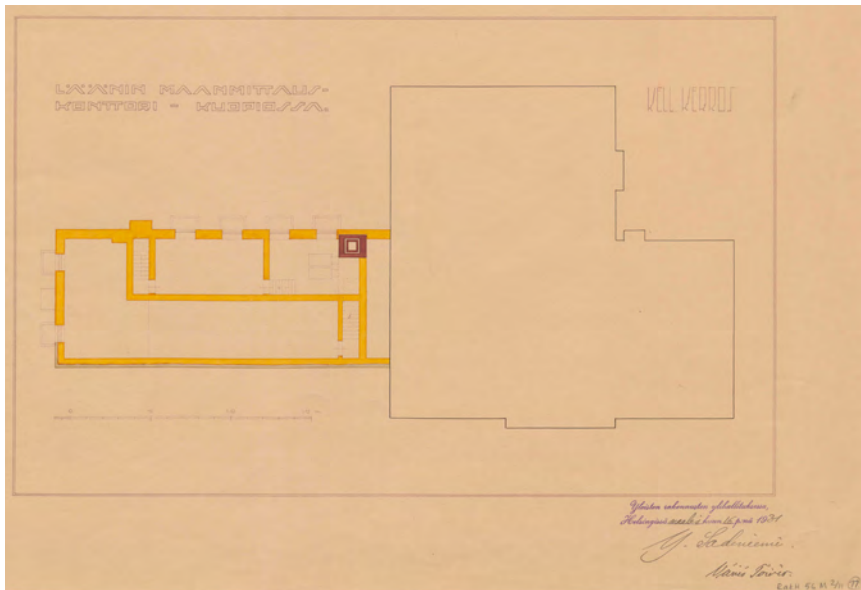
Rakennuksen vanhaan osaan on tehty pieniä tilamuutoksia. Pohjoisjulkisivun pääovelta on muodostettu reitti laajennusosaan ensimmäisen kerroksen eteishallin ja vanhasta eteläisestä arkistohuoneesta erotetun käytävän kautta. Arkiston paikalla on maarekisterihuone ja keskimmaisessa tilassa tarkastajan huone. Pohjoispäädyn arkistohuoneen paikalle on vuoden 1931 suunnitelmassa sijoitettu vahtimestarin asunto, mutta vuoden 1934 päivitettyssä suunnitelmassa tila on säilytetty yhtenäisenä arkistotilana. Vanhojen arkistohuoneiden uunit on purettu viimeistään tässä vaiheessa. Pihan puoleisessa vuoden 1896 laajennusosassa on toimistohuone ja toimitusinsinöörien huone. Eteishallissa on säilytetty kerrosten välinen kierreporras.

Myös toiseen kerrokseen on muodostettu reitti keskiaulasta uuteen laajennusosaan. Entisestä eteläosan lääninmaanmittarin huoneesta on erotettu laajennusosaan johtava käytävä. Sen varrelle on rakennettu wc-tilat, oletettavasti erilliset naisille ja miehille. Viereinen kadun puoleinen pieni huone on osoitettu apulaislääninmaanmittausinsinöörille ja katuulkisivun keskirisaliitin kohdalla oleva huone lääninmaanmittausinsinöörille. Pohjoispäädyn entinen piirustussali on jaettu väliseinällä kah-tia ylimääräisten virkamiesten huoneeksi ja sihteerin huoneeksi. Pihan puoleisissa huoneissa on toinen ylimääräisten virkamiesten huone ja sen perällä pieni virkistyshuone.

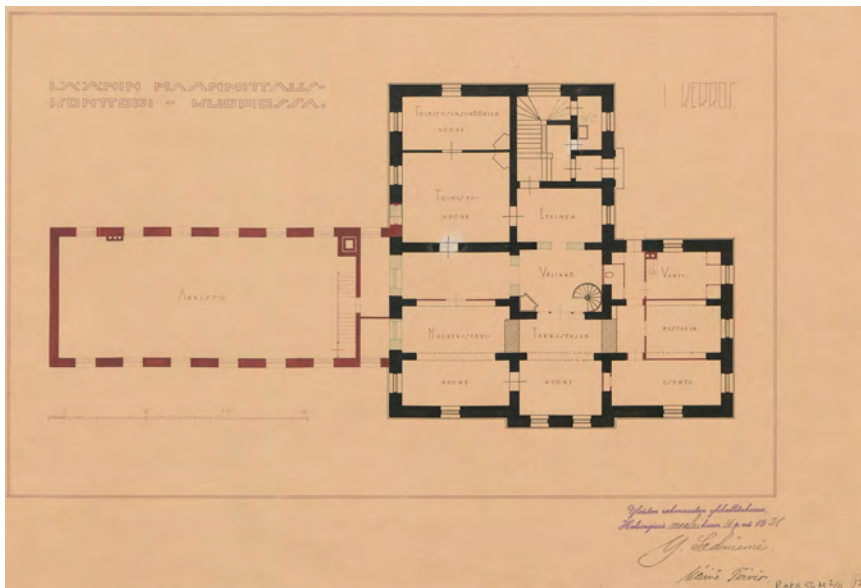
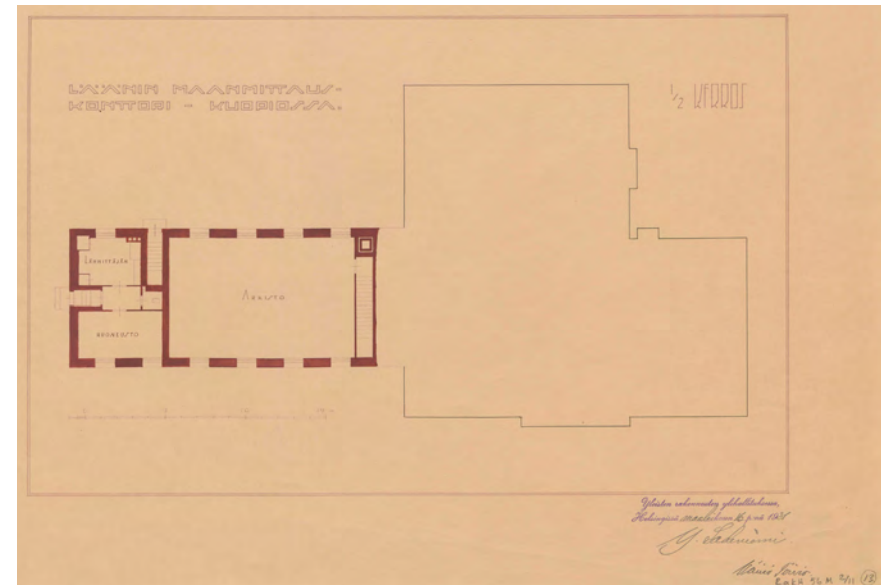
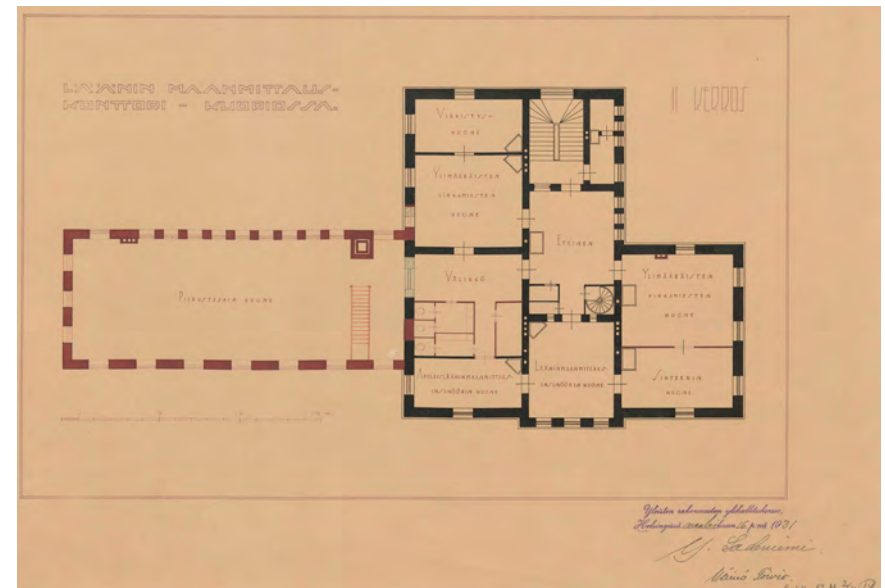
69 Maanmittauskonttorin lisärakennussuunnitelma 1931. RakH II Ica. 214, 11–17. KA.

70 Maanmittauskonttorin lisärakennussuunnitelma 1934. RakH III Iaa. 1213. KA.

71 Rakennusluvan tunnus 4-0328-R, hyväksytty 20.8.1934.

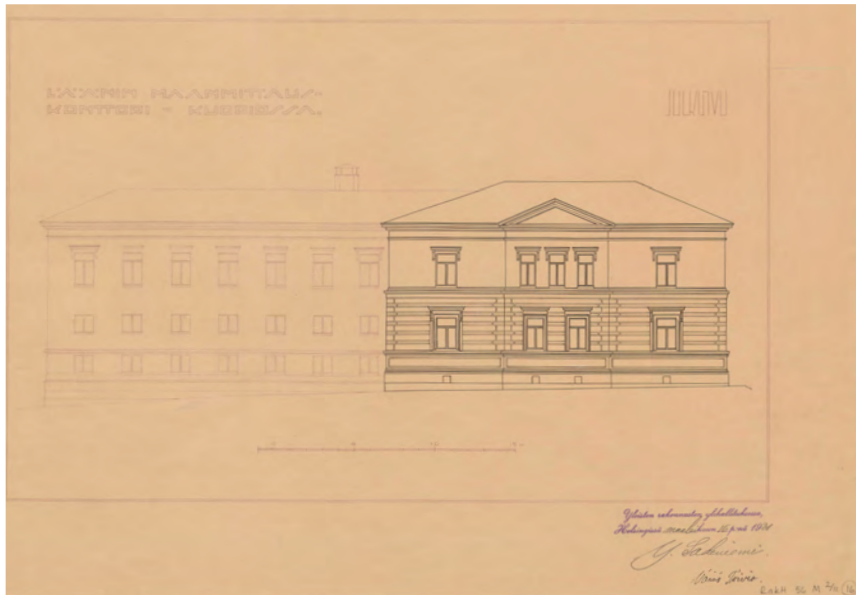
KELLARI

1. KERROS
(MYÖH. KERROSNUMEROINNIN MUKAAN VÄLKERROS)1/2 KERROS
(MYÖH. KERROSNUMEROINNIN MUKAAN 1. KERROS)

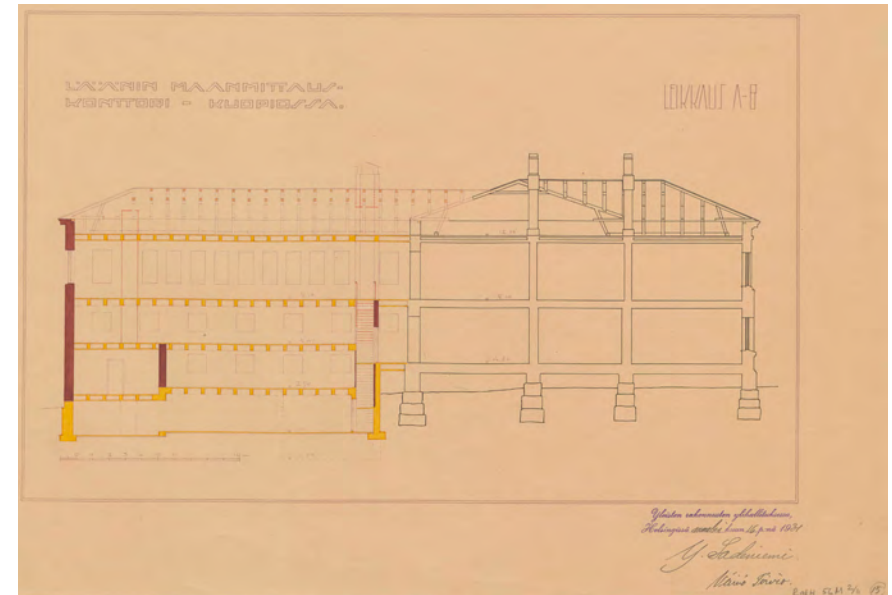
2. KERROS

Piirustukset 16.3.1931, Yleisten rakennusten ylihallituksen arkkitehdit Yrjö Sadeniemi ja Väinö Toivio. KA.

↑ Julkisivu Sepänpäädun suuntaan

↑ Laajennusosan ja vanhan osan leikkauspiirustus

Piirustukset 16.3.1931, Yleisten rakennusten ylihallituksen arkkitehdit Yrjö Sadeniemi ja Väinö Toivio. KA.

↑ 1930-luvun laajennusosan ylimmän kerroksen sali. Kuva Tuttu Jänis, kuvaus aika 1940-1949. KKM.

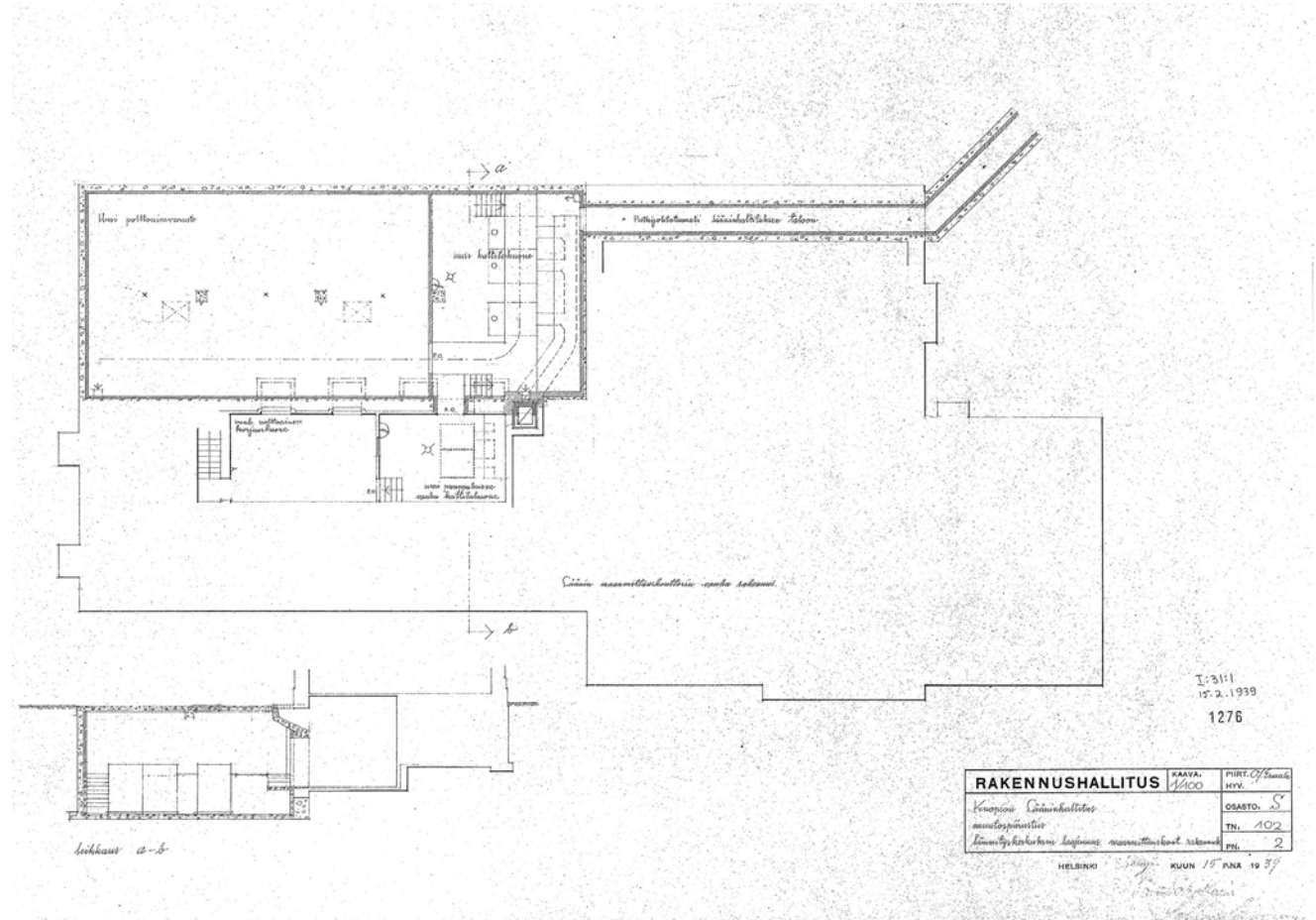
Kellarin lämpökeskuksen laajentaminen 1939

Vuonna 1939 eteläisen siiven kellaria laajennettiin pihan puolelle rakennetulla maanalaisella lämpökeskuksella. 15.2.1939 päivätty piirustus on laadittu Rakennushallituksessa. Suunnitelmassa kellarin uudessa osassa on suuri yhtenäinen polttoainevarasto ja pienempi kattilahuone. Vanhan kellarin puolella on korjaushuoneeksi nimetty vanha polttoainevarasto ja vanhan kattilahuoneen paikalle rakennettu uusi pumppuhuone. Laajennuksen seinät ovat ulkopuolelta betonia, ja sisäpuolella ulkoseiniä kiertää tiilimuuraus. Myös väliseinät on muurattu tiilestä. Kattilahuoneesta kulkee maanalainen putkikanaali rakennuksen vanhan osan länsijulkisivun edustalta viereiseen lääninhallituksen päärakennukseen. Leikkauspiirustuksessa kellarilaajennuksen yläpinta sijaitsee samassa tasossa ulkopuolen maanpinnan kanssa, ja kellarin lattia on vanhaa kellarialueella matalammalla.⁷²

Pihan puoleisen julkisivun edustalla kulkevan hormin on muutettu ulkonevaksi, mutta vielä vuoden 1939 piirustuksessa muutosta ei ole esitetty. Muutos saattaa liittyä kaukolämpöverkoston käyttöönottoon mahdollisesti sotien jälkeisenä aikana.

Julkisivujen maalaus 1974

Julkisivujen maalaamisesta laadittiin suunnitelma vuonna 1974. Työ suunniteltiin Kuopion ja Pohjois-Karjalan piirirakennustöissä. Museovirasto antoi värityssuunnitelmasta lausunnon, jonka mukaan suunniteltu vaaleankeltainen julkisivuväri oli liian vaalea ja ehdotti tilalle tummempaa okran väriä. Myös ikkunanpuitteiden sävyä ehdotettiin tummennettavaksi, ja julkisivupeltitysten ja tuli ohjeistuksen mukaan olla mustia.⁷³

↑ Kellarin laajennussuunnitelma 15.2.1939, Rakennushallitus. RakVV.

⁷² Kellarin pohjapiirustus 15.2.1939. Lupatunnus 39-1312-R. RakVV.

⁷³ Museoviraston rakennushistorian osaston lausunto maanmittauskonttorin maalaus ehdotuksesta 18.6.1974. SA.

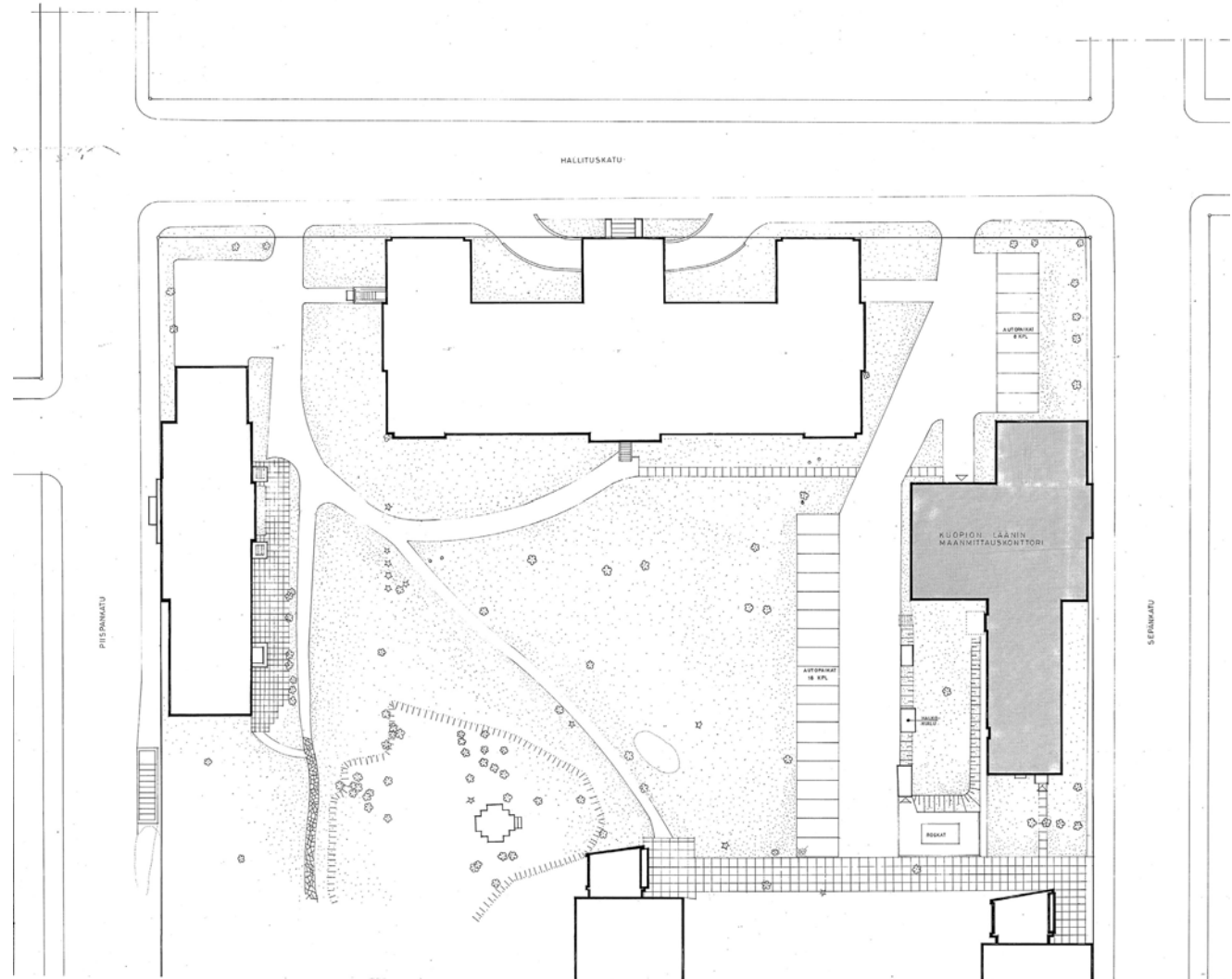
Tilamuutokset 1978

1970-luvun lopussa rakennukseen tehtiin tilamuutoksia, ja talotekniikkaa uusittiin.⁷⁴ Suunnitelmat laadittiin Kuopion ja Pohjois-Karjalan piirirakennustoimistossa. Suunnitelmat on allekirjoittanut piirirakennuspäällikkö Tapio Ritvanen.⁷⁵

Suunnitelmassa vanhan osan ensimmäisen kerroksen tilajakoa on muutettu. Eteisaulasta on rajattu pieni tutkimushuone ja kaksi wc-tilaa, joista toisen paikalta on purettu pois vanha kierreporras. Eteisaulasta on käynti pihan puoleisessa osassa olevaan toimistoon. Sen perälle on rajattu uusilla väliseinillä arkistonhoitajan ja kirjaajan huoneet.

Kadun puoleisissa, rakennuksen vanhimman osan tiloissa on erilaisia kuvaus- ja kopiointitiloja. 1970-luvun alussa Maanmittauslaitoksen arkistotoimintaa uudistettiin muun muassa mikrofilmiteknologian käyttöönotolla, joten muutosvaihe saat-
taa liittyä näihin toiminnallisiin muutostarpeisiin. Pohjoisen puoleinen entinen arkistohuone on jaettu väliseinillä sitomo-, kuvaamo- ja esitarkastamotiloiksi. Keskirisaliitin kohdalla on pantograafihuone, ja etelän puoleinen tila on jaettu väliseinillä kopiointi- ja muovikopiointihuoneiksi.

Vanhan osan toisen kerroksen eteisaula toimii vahtimestarin tilana. Aulan perältä on purettu vanhat komerot. Pihan puoleisessa osassa on maarekisterihuone ja sen perällä maanmittausmaksujen huone. Kadun puoleisissa tiloissa on toimistot läänininsinöörille ja apulaisläänininsinöörille, ja pohjoispäädyn tila on jaettu uusilla väliseinillä toimistoinsinöörin, tarkastajan ja sihteerin huoneiksi. 1930-luvulla rakennettuun eteläsiipeen johtavassa osassa on tilava välikäytävä ja wc-tilat suurin piirtein samalla paikalla, jolle ne 1930-luvulla rakennettiin. Vanhan osan ullakolle on rakennettu uusi ilmanvaihtokonehuone.

↑ Asemapiirros, Kuopion ja Pohjois-Karjalan piirirakennustoimisto 17.2.1978. SA.

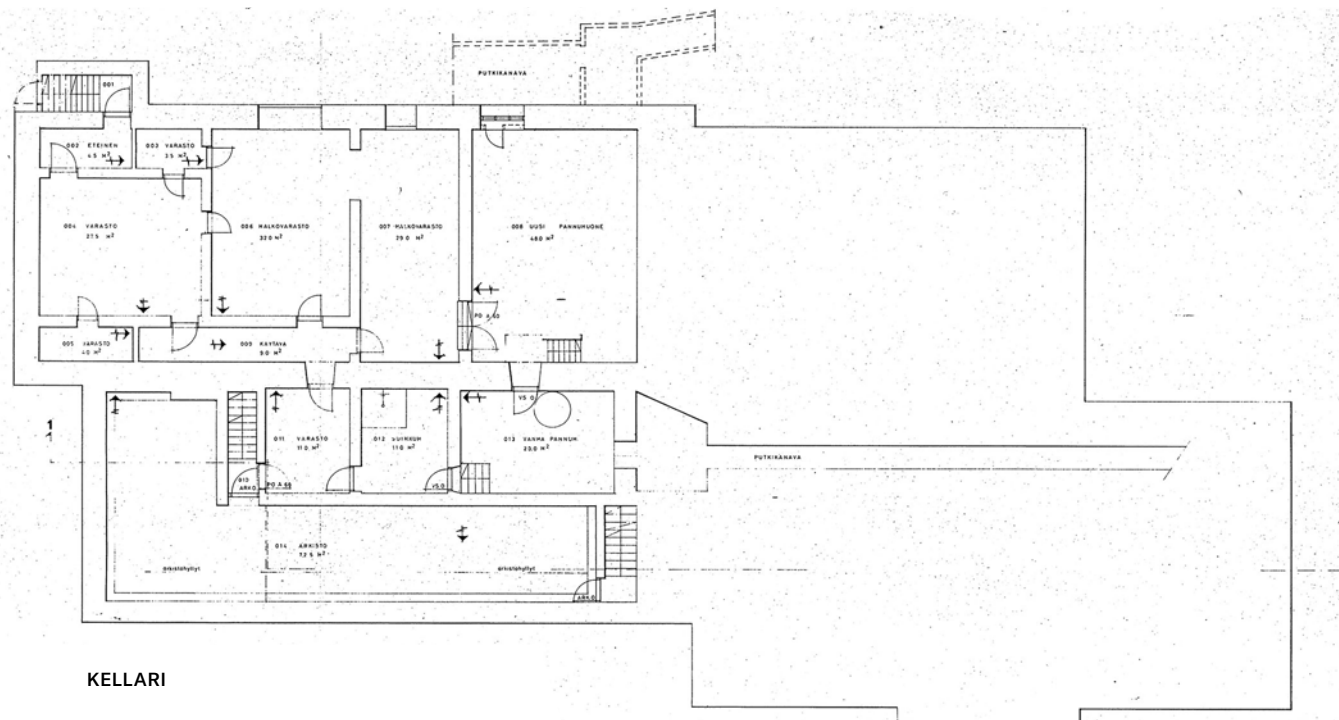
74 Lupatunnus 78-0070-R (6.3.1978). RakVV.

75 Rakennuslupahakemus, tunnus 70. Päätöspäivä 6.3.1978. SA.

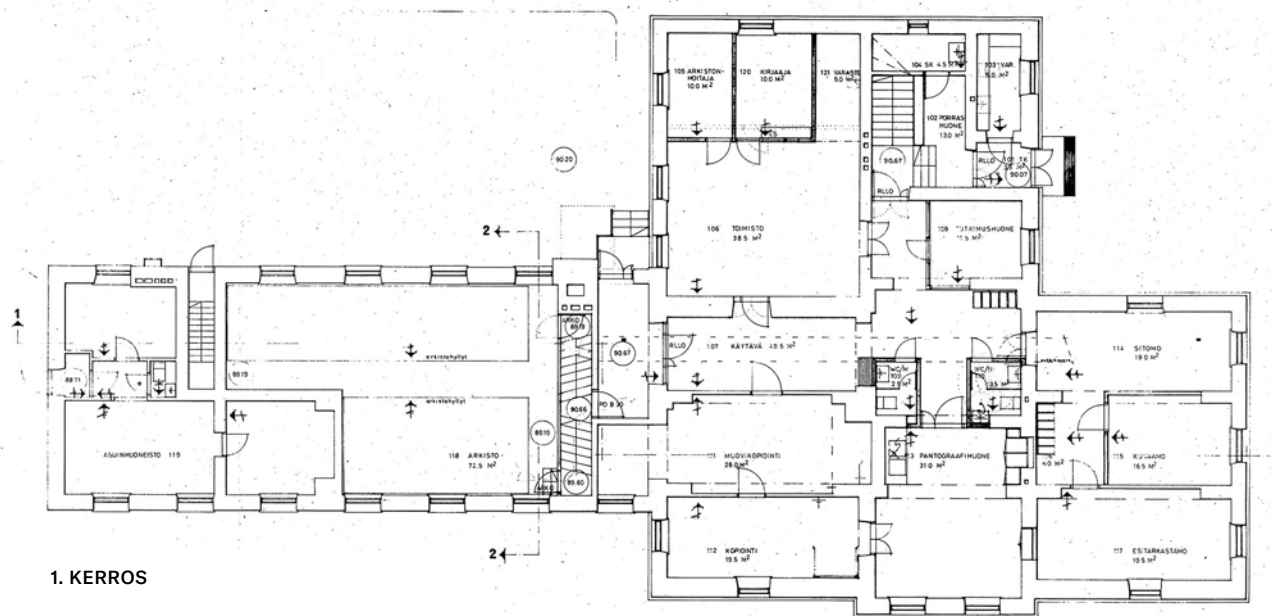
1930-luvun laajennusosan puolella maantasokeriksessa on suuri arkistohuone ja eteläpäädyssä edelleen vanha asuinhuoneisto. Välikerrokseen on sijoitettu rekisterikarttahuone, toimisto ja konekirjoittajan huone, kahvio ja kanslia-arkisto, joita varten väliseinäjakoa on muutettu. Ylin kerros on edelleen pääosin suurta yhtenäistä piirustussaltilaa, mutta eteläpäädyistä on erotettu väliseinällä toimisto. Kellarissa on arkistotila, varasto, suihkuhuone ja vanha pannuhuone, josta johtaa putkikanava rakennuksen vanhan osan ryömintätilaan. Vuonna 1939 rakennetun kellarin laajennuksen polttoaineväestön paikalle on sijoitettu uusi pannuhuone, halkoväestö ja väestöhuoneita.

Asemapiirustuksessa kellarin laajennuksen kohdalla on kumpumainen maamuodostelma. Asemapiirustukseen on merkitty kolme kellarista maan pinnalle nousevaa rakennelmaa, jotka on lisätty 1970-luvun muutosten yhteydessä. Keskimmäinen on merkitty halkokuiluksi ja etelänpuoleisessa on kellariin johtava porras. Pihan puolella on merkitty purettavaksi vanha ulkoporras ja rakennuksen taitteen julkisivun edustalta pieni tasanne tai muu rakennelma.

Tilamuutosten lisäksi muutosvaiheeseen liittyi ilmanvaihtolaitteiston ja kanavien uusiminen erityisesti laajennusosan ensimmäisessä kerroksessa.⁷⁶ Myös porrashuoneiden nykyiset rautalankaovet ja -sisäikkunat ovat peräisin tästä muutosvaiheesta, samoin osa muista tiloja jakavista lasiovista.

KELLARI

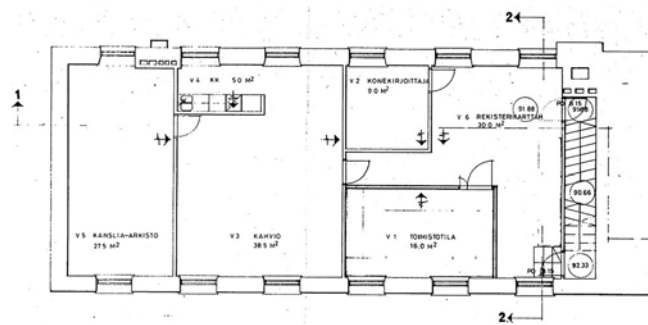

1. KERROS

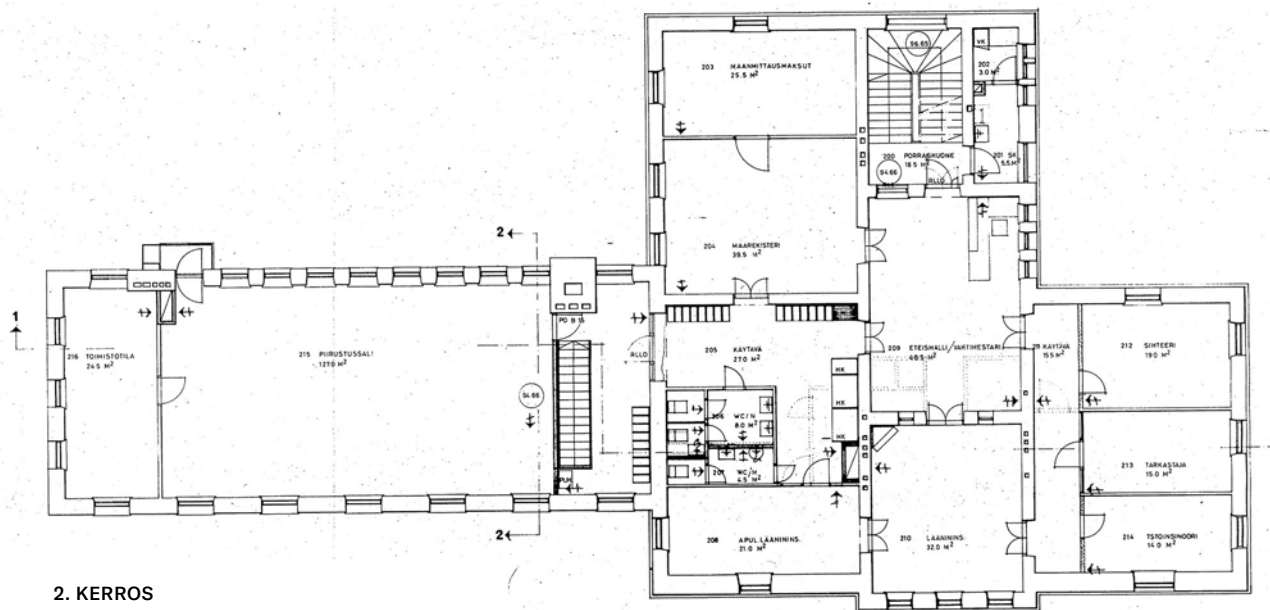
76 Ilmanvaihtosuunnitelmat 2.2.1978. SA.

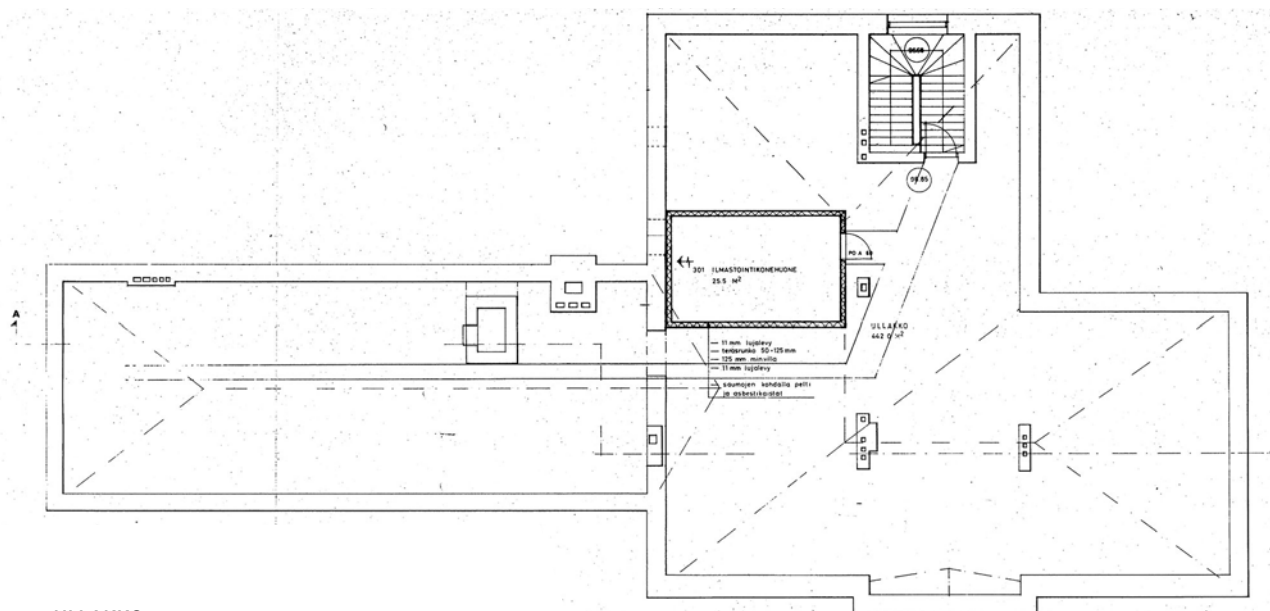
Piirustukset 17.2.1978, Kuopion ja Pohjois-Karjalan
piirirakennustoimisto. SA.

VÄLKERROS

2. KERROS

ULLAKKO

Piirustukset 17.2.1978, Kuopion ja Pohjois-Karjalan
piirirakennustoimisto. SA.

↑ Pääsisäänkäynnin viereisen kulmauksen julkisivua. Kuva Helena Riekkö, 1985. KKM.

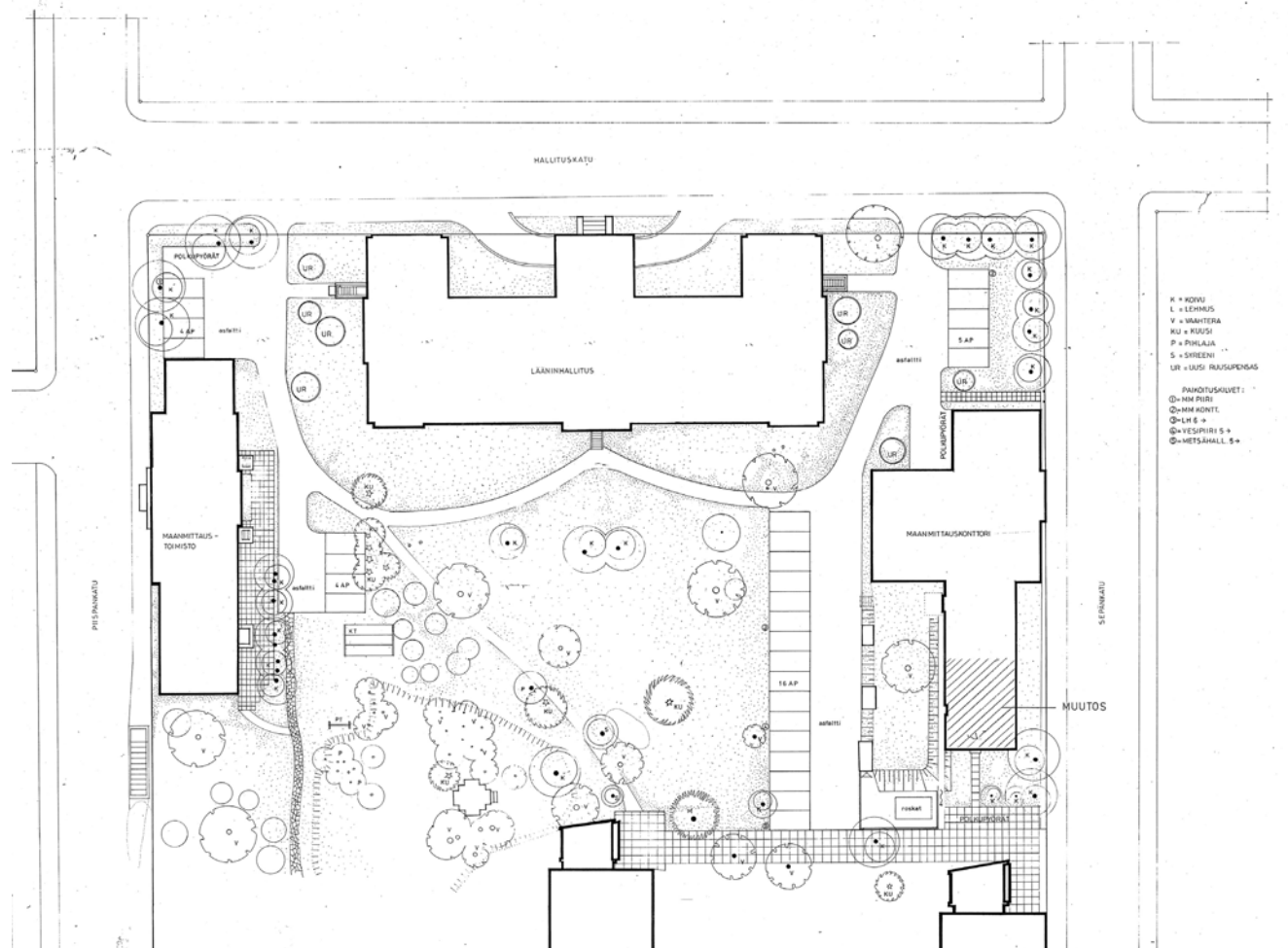
Eteläpäädyn asunnon muutokset 1981 ja 1990

Vuonna 1981 myönnettiin rakennuslupa laajennusosan eteläpäädyn ensimmäisessä kerroksessa sijaitsevan asuinhuoneiston muutokselle arkisto- ja varastotiloiksi. Muutos sisältyi jo vuoden 1978 suunnitelmiin. Suunnitelmassa asunnosta on purettu entisen keittiön ja eteishallin välinen seinä, wc-tila sekä komerot. Perimäinen huone on yhdistetty arkistotiloihin asunnon ja arkiston rajanneet väliseinät purkamalla. Asunnon jäljelle jäävät kaksi huonetta on muutettu varastoiksi.⁷⁷

Vuonna 1990 myönnettiin rakennuslupa samojen tilojen muuttamiseksi konservointitilaksi. Muutoksen suunnittelusta vastasi Arkkitehtitoimisto Jaakko Laitinen. Suunnitelmassa huoneet ovat kahtena työtilana, joiden väliin on rakennettu uudelleen wc-tila alkuperäisen paikalle kellarin portaan väliseinän viereen.⁷⁸

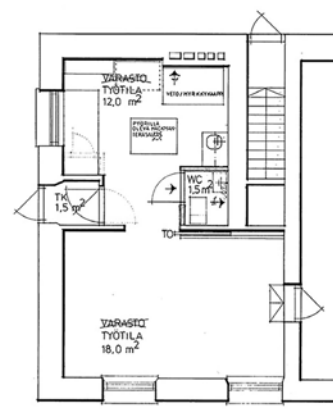
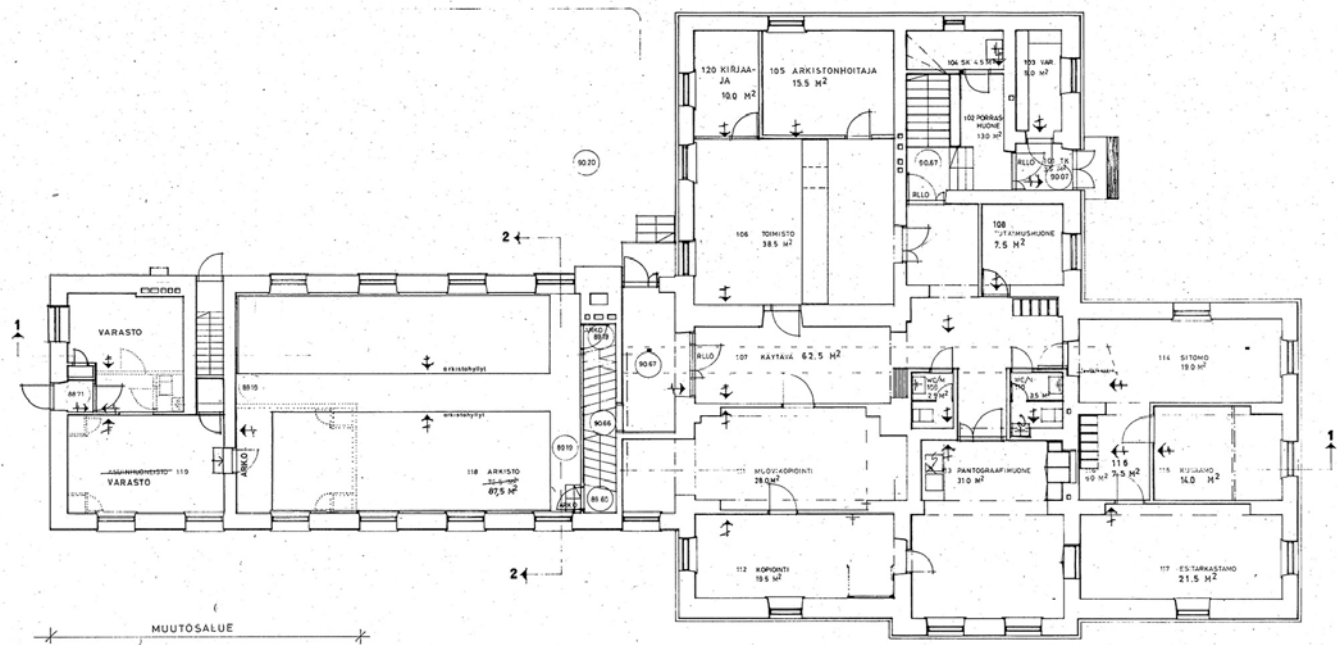
⁷⁷ Pääpiirustus, 1. krs. 17.2.1978 / muutos 20.11.1980. SA.

⁷⁸ Rakennuslupapiirustukset, lupatunnus 90-0114-R. RakVV.

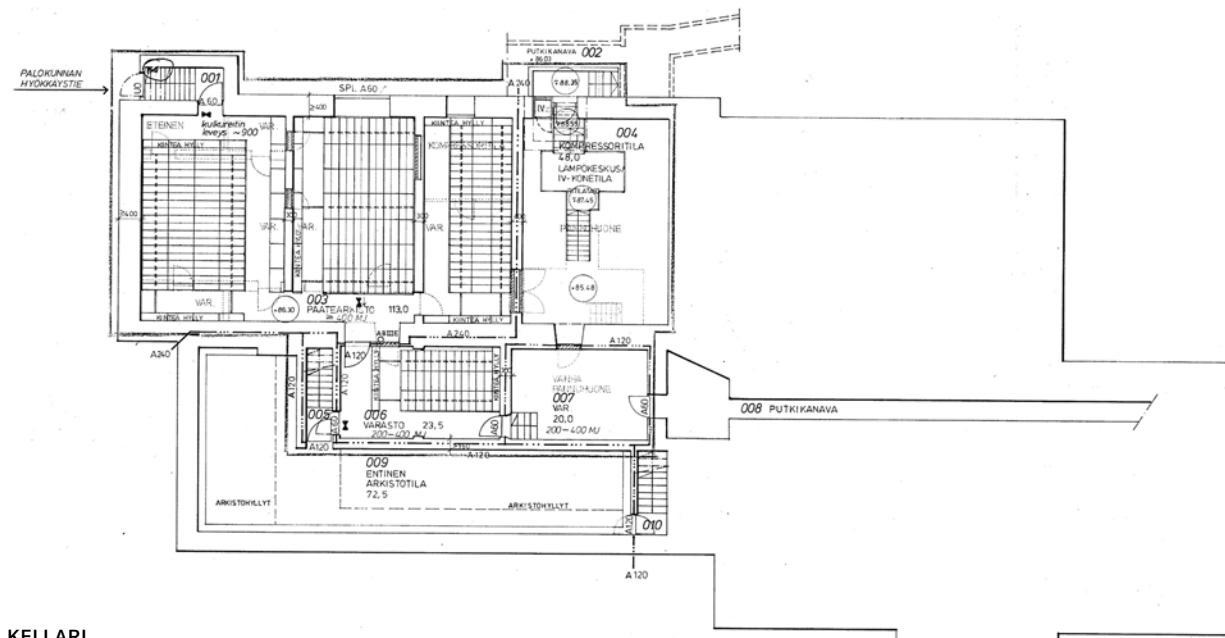
↑ Asemapiirros 15.7.1980. Kuopion ja Pohjois-Karjalan piirirakennustoimisto. SA.

→ 1. kerroksen pohjapiirustus 20.11.1980. Kuopion ja Pohjois-Karjalan piirirakennustoimisto. SA.

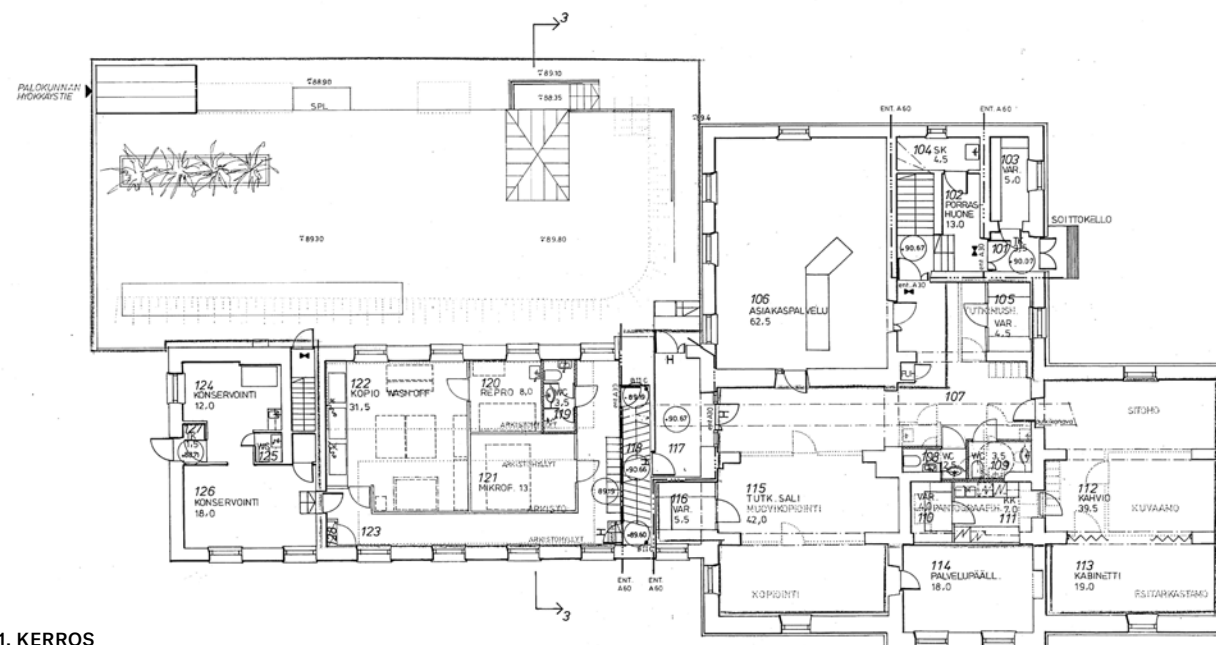

Juhamäen (30p1) karto 1201/1100.

→ Eteläpäädyn asunnon muutos konervointitalaksi, 1. kerroksen pohjapiirustus 29.12.1989. Kuopion ja Pohjois-Karjalan piirirakennustoimisto. SA.

KELLARI

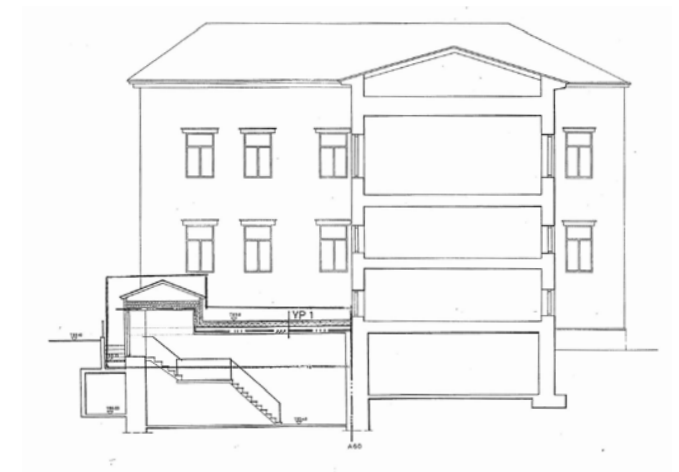

1. KERROS

LÄNSIJULKISIVU

LEIKKAUS

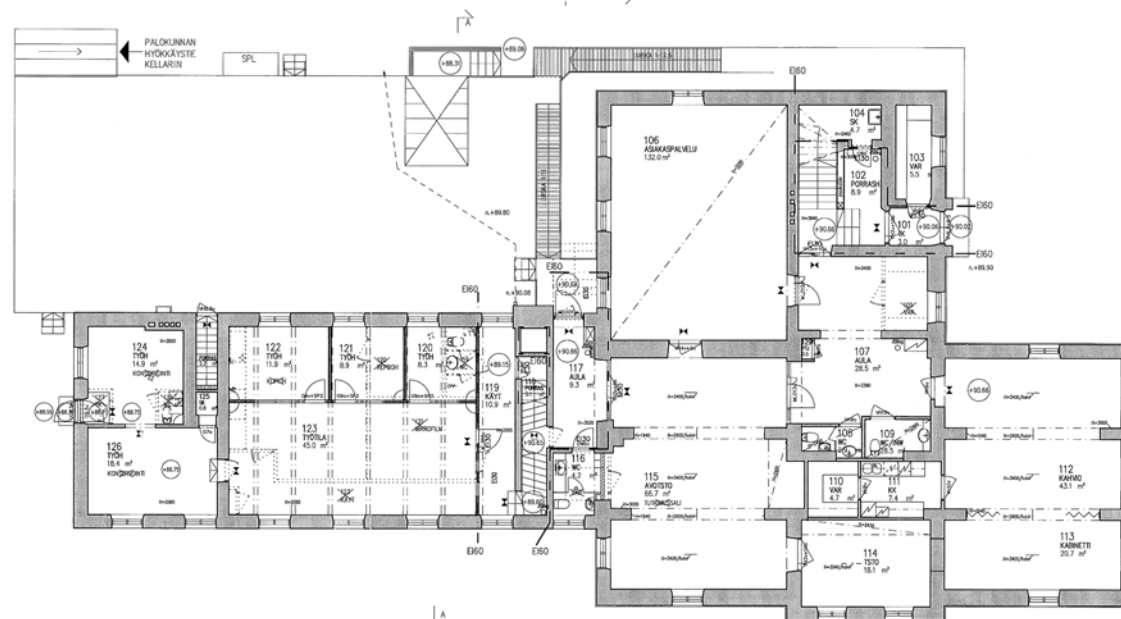
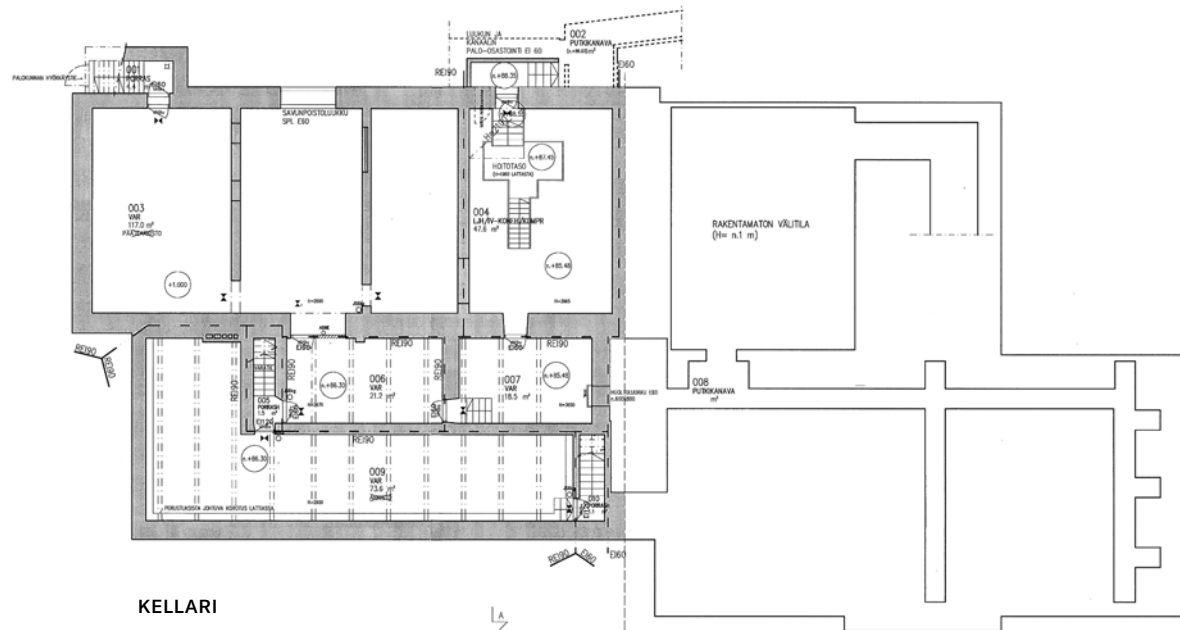

Eteläisessä 1930-luvun laajennusosassa tilojen väliseinäjakoa ja käyttötarkoitusta on muutettu laajemmin. Ensimmäisessä kerroksessa (maantasokerros) entisten kopio- ja mikrofilmihuoneiden väliseinät on purettu, ja paikalle on rakennettu uusilla väliseinillä yksi suurempi avotyötila ja kolme erillistä työhuonetta pihan puoleiselle seinustalle. Myös eteläpäädyn entisen asunnon konservointitilat on muutettu työhuoneiksi, ja wc on jälleen purettu. Pihan puoleisen sisäänkäynnin yhteyteen on rakennettu esteettömyyttä edistävä luiska, joka kiertää vanhan osan länsijulkisivun edustalta ja kellarin laajennusosan päältä rakennuksen kulmasisäänkäynnille.

Välikerroksessa on porrashuoneen vieressä pitkä ja kapea aulaila ja sen vieressä kaksi lyhyen keskikäytävän varrella sijaitsevaa toimistohuonetta. Käytävän päädyssä on avotoimisto ja sen takana eteläpäädyt erotettu toimistohuone. Väliseinät on merkitty säilyviksi, ja uutena muutoksena on esitetty keskikäytävän viereisten toimistojen uudet ovet ja sisäläsisäinät sekä käytävästä aulaan johtava palo-ovi. Porrashuoneen molemmilta puolilta on poistettu vanhat ovet.

Ylimmässä kerroksessa suuresta piirustussalista on erotettu uusin väliseinän eteläpäädyt kaksi toimistohuonetta. Piirustussali on lisäksi erotettu porrastaulusta uudella väliseinällä, ja aulan yhteydessä on pieni lepohuone. Pihan puoleisella julkisivulla olevan parvekkeen teräskaide on uusittu.

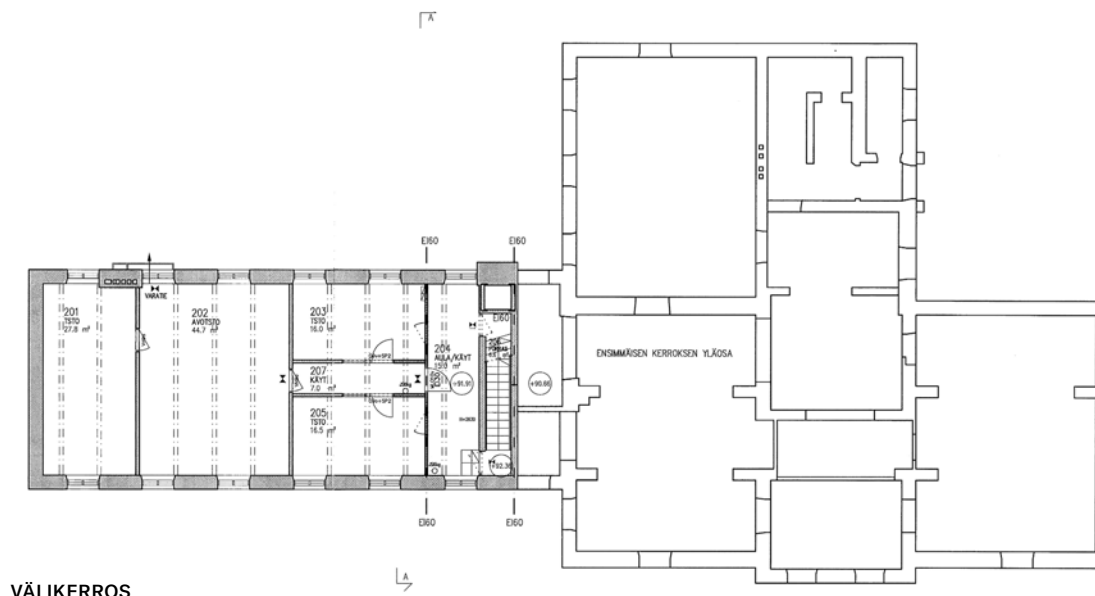
Kellarin arkistotilat on muutettu käyttötarkoitukseltaan varastoiksi.

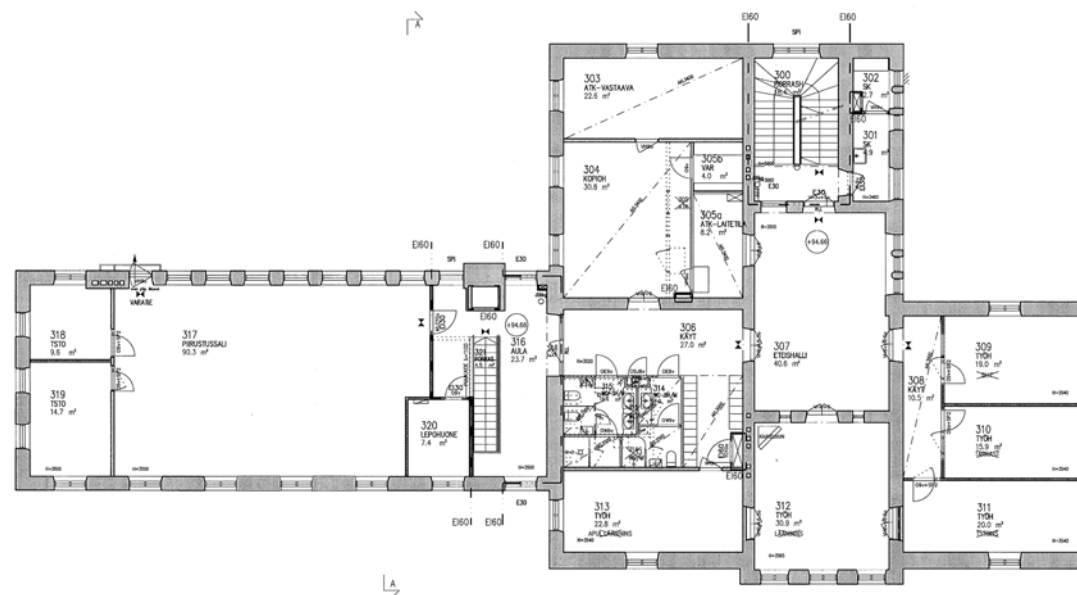
1. KERROS

Sisätilamuutoksen pääpiirustukset 19.12.2008. Sillman
Arkkitehtitoimisto. RakVV. Piirustuksia on rajattu.

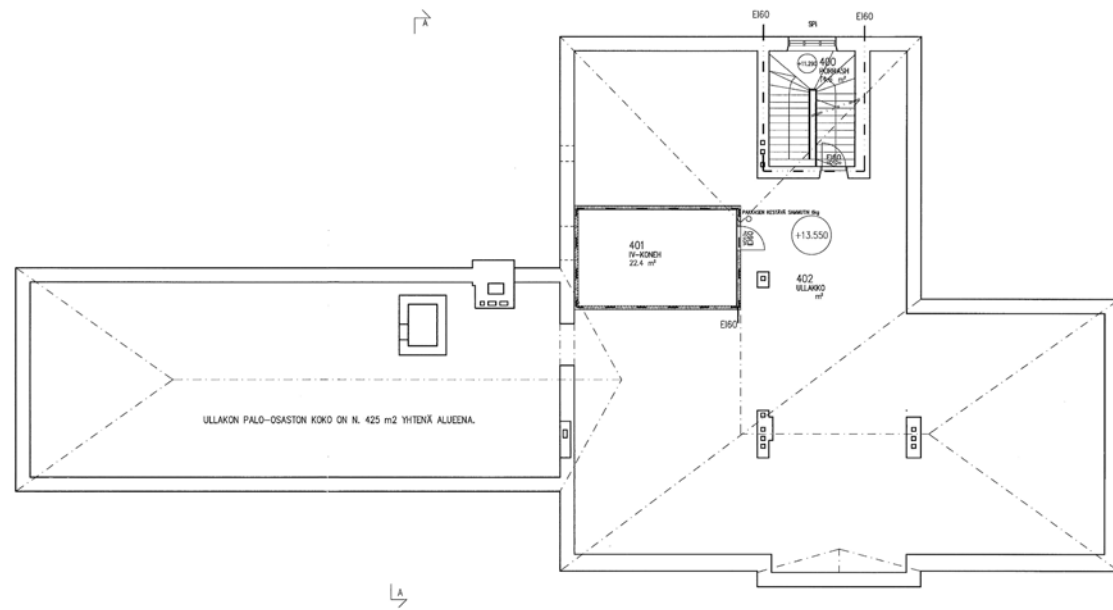
VÄLIKERROS

2. KERROS

Sisätilamuutoksen pääpiirustukset 19.12.2008. Sillman
Arkkitehtitoimisto. RakVV. Piirustuksia on rajattu.

ULLAKKO

Sisätilamuutoksen pääpiirustukset 19.12.2008. Sillman
Arkkitehtitoimisto. RakVV. Piirustuksia on rajattu.

JULKISIVU ITÄÄN / SEPÄNKADULLE

JULKISIVU POHJOISEN

VÄRIÄT JULKISIVUMATERIAALIT

- 1 SILEÄ TERÄSPÖLTI
- 2 SILKÄKO RAKPÄTÖ TILU
- 3 LUONNONSIVU
- 4 RAKTOMALATTO PUU, TUNNAN RUSKEA
- 5 ALUMINISÄLÖKÖ, TUNNAN RUSKEA
- 6 PÖTTÖMALATTO PUU, PUNASEN RUSKEA

AIKIMAN UUSITUT SÄDEKÄRÄJÄKESKIMÄN OSA: MUSTA

VÄRIÄT JULKISIVUMATERIAALIT

- 7 TERÄSPÖLTI, PUNASEN RUSKEA
- 8 ALUMINISÄLÖKÖ, TUNNAN RUSKEA
- 9 PÖTTÖMALATTO PUU, PUNASEN RUSKEA
- 10 TESSA, MUSTA
- 11 KOMPÖSSITELÄNKKÖ, TUNNAN RUSKEA
- 12 RAKTOMALATTO PUU, TUNNAN RUSKEA
- 13 TESSA, VALKEA VANHA

JULKISIVU LÄNTEEN / PIHALLE

JULKISIVU ETELÄÄN

Julkisivupiirustukset 19.12.2008.
Sillman Arkkitehtitoimisto. RakVV.

Myöhempiä muutoksia

Vuonna 2011 myönnettiin rakennuslupa vanhan rakennuksen ja eteläsiiven pihan puoleisessa kulmassa sijaitsevan sisäänkäynnin yläpuoliselle katokselle.⁸¹ Teräsrakenteinen katos on tuettu molemmista reunoista vinotuilla ja maalattu mustaksi. Katoksen alapuolelle seinään on asennettu uusi valaisin. Vuonna 2011 on myönnetty rakennuslupa myös kellarin varaston muutokselle arkistotilaksi.⁸²

Rakennuksen vesikatto, aluskate ja kattovarusteet on uusittu viimevuosina. 1930-luvun laajennusosan ullakolta on oletettavasti samassa muutosvaiheessa poistettu ikkunat, jotka näkyvät vielä vuoden 2008 julkisivupiirustuksissa. Myös kellarin laajennukseen johtava palokunnan hyökkäystie on uusittu arkkitehtipiirustusten mukaan vuoden 2008 jälkeen.

81 Lupatunnus 11-0842-T (22.8.2011). RakVV.

82 Lupatunnus 11-0992-R (3.10.2011). RakVV.

4.3 Muutosvaiheiden arkkitehdit

ARKKITEHTI JULIUS BASILIER (1834–1905), ENSIMMÄINEN LAAJENNUS 1896

Julius Frans Alexander Basilier syntyi Vaasassa 9.7.1834 ja valmistui Turun teknillisestä reaalikoulusta vuonna 1853. Basilier toimi Turussa lääninarkkitehti G. T. Chiewitzin oppilaana ja apulaisena vuosien 1853–1860 ajan. Chiewitz laati tänä aikana Nuutajärven tehdasalueen kaavan ja suunnitteli rakennuksia, joiden suunnittelussa myös Basilier oli mukana. Tämän jälkeen Basilier toimi Loviisassa yksityisarkkitehtina vuodet 1860–64. Myös Loviisassa Basilier jatkoi Chiewitzin jalanjäljillä: Chiewitz oli laatinut kaupunkiin asemakaavan ja sen ohella muun muassa asuinrakennusten, raatihuoneen ja kirkon rakennussuunnitelmat. Osa näistä toteutettiin Chiewitzin alkuperäisiä suunnitelmia noudattaen ja osa Basilierin muutosten pohjalta.⁸³

Basilier aloitti työskentelyn Yleisten rakennusten ylihallituksen ylimääräisenä arkkitehtina vuonna 1867. Basilier toimi lääninarkkitehdin apulaisena Turussa vuosina 1867 ja 1869, Oulussa vuonna 1867 sekä Vaasassa vuonna 1870–71. Basilier nimettiin virkaa toimittavaksi lääninarkkitehdiksi ensin Vaasaan vuonna 1878 ja sitten Ouluun vuonna 1885. Hänet nimettiin Oulun lääninarkkitehdiksi vuonna 1886 ja vuonna 1894 Kuopion lääninrakennuskonttorin esimieheksi ja lääninarkkitehdiksi. Virastaan hän erosi vuonna 1903. Basilier kuoli Kuopiossa vuonna 1905.⁸⁴

Chiewitzin akatemialla voidaan katsoa olleen ratkaiseva vaikutus Basilierin uraan, sillä hänet kelpuutettiin lääninarkkitehdin virkaan ensin Ouluun ja sitten Kuopioon koulutustaustaan huolimatta. Chiewitzin kautta siirtyi välillisesti Tukholman taideakatemian kiinni ajassa ja yhteydessä Eurooppaan olevat opit, ennen kuin Suomessa alkoi korkeakoulutasoinen arkkitehtiopetus.⁸⁵

Yleisten rakennusten ylihallituksessa työskennellessään Basilier johti Lapinlahden sairaalan, Porin lääninsairaalan ja Sor-tavalan seminaarin rakentamista.⁸⁶ Oulussa lääninarkkitehdin virkaa yhdeksän vuoden ajan toimittaneen Basilierin nimi esiin-tyy etupäässä kirkkojen restaurointisuunnitelmien yhteydessä. Basilierin suunnittelutuotantoon kuuluivat Oulunsalon kirkko (1888), Oulun lääninhallituksen liiteri ja vaunuvaja (1889), Kemi-järven ja Ylivieskan kirkon muutostyöt (1892), Utajärven kirkon muutostyöt (1892) ja Säräisniemen kirkon muutostyöt (1898). Basilier oli uudistushenkinen kirkkojen muutossuunnitelmien suhteen, lukuun ottamatta uusgoottilaisia kirkkoja.⁸⁷

Basilier on laatinut RKY-alueisiin lukeutuvan Pohjois-Kar-jalan Nurmeksen vanhan kauppalan asemakaavan, joka on vah-vistettu vuonna 1879.⁸⁸

ARKKITEHTI RICARDO BJÖRNBERG (1861–1917), 1911 KOROTUSOSA

Carl Richard (Ricardo) Björnberg syntyi 9.8.1861 Porissa tun-nettuun Björnbergin teollisuussukuun, joka omisti Myllykoski Oyj:n. Björnberg valmistui arkkitehdiksi vuonna 1884 Helsingin polyteknillisestä opistosta. Valmistumisensa jälkeen hän työskenteli jonkin aikaa yksityisomisteisessa arkkitehtitoimistossa ja suoritti jatko-opintoja Saksassa ja Itävallassa, muun muassa Wienin Teknillisessä korkeakoulussa, vuosina 1885–86.⁸⁹

Björnberg aloitti työskentelyn Yleisten rakennusten ylihalli-tuksessa ylimääräisen arkkitehdin virassa vuonna 1887. Virassa

hän toimi johtavana arkkitehtina useissa korjaus- ja uudisraken-nushankkeissa. Hän on suunnitellut muun muassa Kuopion lyseon sekä kuvernöörin residenssin ja lyseon Viipuriin. Lisäksi hän toimi nykyisen Valioneuvoston linnan korjaus- ja laajennushankkeessa johtavana arkkitehtina vuosina 1892–1905. Björnbergin suunnit-telemia ovat muun muassa rakennuksen pohjoispuolen kolmiker-roksinen uudisosa ja pihalla sijaitseva kirjapainotalo. Yleisten rakennusten ylihallituksen yliarkkitehdin virkaan Björnberg ylen-nettiin vuonna 1905. Yliarkkitehdin virassa hän suunnitteli muun muassa Tampereen teknillisen opiston rakennukset vuonna 1912⁹⁰, Hämeenlinnan maanmittauskonttorin vuonna 1911⁹¹ sekä Kuopion maanmittauskonttorin korotuksen. Kuopiossa Björnberg toimi johtavana arkkitehtina vuosien 1887–90 aikana lääninankilan ja lyseon rakennustöissä. Tämän ohella hän laati seurahuoneen muutospirustukset ja Snellmaninpuistoon matkailijayhdistyksen vuonna 1889 pystyttämän soittolavan piirustukset.⁹²

Björnberg toimi myös Helsingin kaupungin ylimpänä raken-nustarkastajana vuosina 1891–1905.⁹³ Vuodesta 1891 alkaen hän oli lisäksi osakkaana C. R. Rosenbergin arkkitehtitoimistossa aina kuolemaansa 20.2.1917 saakka.⁹⁴ Helsinkiin Björnberg suun-nitteli joukon kerrostaloja, joista osan hän suunnitteli Waldemar Aspelinin kanssa.⁹⁵

83 Järventaus 1967, 292–293, 296; Riekkä 2005, 484.

84 Puranen 1967, 476; Järventaus 1967, 296.

85 Järventaus 1967, 292–293, 296; Riekkä 2005, 484.

86 Riekkä 2005, 484.

87 Järventaus 1967, 289, 296.

88 Nurmeksen vanhan kauppalan alue. RKY-alueet. Museovirasto.

89 Schjerfbeck 1917, 13; Riekkä 2005, 485.

90 Schjerfbeck 1917, 13–15.

91 Arkkitehtitoimisto Ark-byroo Oy 2018, 65.

92 Riekkä 2005, 485.

93 Puranen 1967, 476.

94 Puranen 1967, 476; Schjerfbeck 1917, 13–14.

95 Riekkä 2005, 485.

YRJÖ SADENIEMI JA VÄINÖ TOIVIO, 1930-LUVUN LAAJENNUSOSA

Yrjö Jaakko Sadeniemi (vuoteen 1906 Sadenius) syntyi Ylöjärvellä 28.11.1869. Sadeniemi valmistui arkkitehdiksi Polyteknillisestä korkeakoulusta vuonna 1891 ja teki opintomatkoja useisiin Euroopan maihin. Vielä samana vuonna hänet nimettiin Yleisten rakennusten ylihallituksen ylimääräiseksi arkkitehdiksi ja toimi tehtävässä vuoteen 1905 saakka. Tämän jälkeen hän toimi Suomen leimakonttorin tarkastajana vuodet 1905–1921, Polyteknillisen ja Teknillisen korkeakoulun ylimääräisenä opettajana vuodet 1900–1921 ja Teknillisen korkeakoulun huoneenrakennusopin lehtorina vuodesta 1921 saakka. Sadeniemi nimettiin Yleisten rakennusten ylihallituksen ylijohtajaksi vuonna 1922 ja tehtävässä hän toimi vuoteen 1936 saakka. Sadeniemen hallinnoima ajanjakso oli rakennushallinnon vaiheissa suurten uudistusten suunnittelun aikaa. Sadeniemen kaudella haasteina olivat maan heikko taloudellinen tilanne ja epävarmuus ylihallituksen tulevaisuudesta. Tämän jälkeen hän työskenteli yksityisarkkitehtina. Sadeniemi oli Arkkitehtiliiton puheenjohtaja vuonna 1916 ja lisäksi hän toimi muissa luottamustehtävissä. Sadeniemi kuoli Helsingissä vuonna 1951.⁹⁶

Sadeniemi tunnetaan arkkitehtina etenkin kirkko- ja koulurakennusten suunnittelijana. Sadeniemi suunnitteli vuonna 1894 Sortavalaa valmistuneen Suomen ensimmäiseksi seurakuntataloksi suunnitellun ja nimetyn rakennuksen⁹⁷, vuosien 1895–1896 aikana valmistuneen Hyvinkään kirkon⁹⁸, vuonna 1906 valmistuneen Forssan yhteislyseon rakennuksen⁹⁹, vuonna 1907 valmistuneen Hämeenkadun puukoulun Hyvinkäällä¹⁰⁰, vuonna

1913 valmistuneen Lahden pappilan¹⁰¹ ja vuonna 1929 valmistuneen pitkäkirkon Pelkosenniemielle¹⁰². Yleisten rakennusten ylihallituksessa laadittiin Yrjö Sadeniemen ja Hjalmar Åbergin johdolla vuonna 1930 Helsingin Töölöön valmistuneen koelyseon piirustukset¹⁰³ sekä 1935 valmistuneen Käkisalmen Yhteislyseon piirustukset.¹⁰⁴ Lisäksi Sadeniemi oli laatimassa Yleisten rakennusten ylihallituksessa suunnitelmia vuonna 1924 maanmittaushallituksen rakennukselle osoitteessa Meritullinkatu 10A.¹⁰⁵

VÄINÖ TOIVIO, 1930-LUVUN LAAJENNUSOSA

Väinö Toivio (aiemmin Tossavainen) syntyi Pielavedellä 23.4.1880. Toivio valmistui arkkitehdiksi Polyteknillisestä korkeakoulusta vuonna 1907. Vuodesta 1908 hän toimi Yleisten rakennusten ylihallituksen ylimääräisenä arkkitehtina ja vuodesta 1930 ylimääräisenä ensimmäisenä arkkitehtina. Toivio kuoli vuonna 1934.¹⁰⁶

Toivion suunnittelema rakennuksia olivat muun muassa kerrostalo As Oy Ylä-Apilas osoitteessa Tarkkampujankatu 16 (1912)¹⁰⁷, Maamiesten Kauppatalo Turussa (1926–28)¹⁰⁸, viisikerroksinen asuinrakennus Kruununhaankadun ja Maurinkadun kulmassa (1928–1929)¹⁰⁹, tiilirakenteinen tehdasrakennus osoitteessa Lautatarhankatu 6/ Tynnyrintekijänpätkä 2 (1930)¹¹⁰, Kouvolan Postitalo (1934)¹¹¹ sekä Kouvolan lennätintalo (1946)¹¹².

96 Halila 1967, 98; Hanski 2011, 71; Puranen 1967, 473.

97 Ortiz-Nieminen 2022.

98 Hyvinkään seurakunta.

99 Arkkitehtitoimisto Minkinen Oy 2009.

100 Putkonen & Hyvinkään kaupunki, 2013.

101 H&M Arkkitehdit.

102 Pelkosenniemi 2025.

103 Hanski 2011, 84.

104 Käkisalmen sanomat 27.08.1935, nro. 95.

105 Järvenpää 2005.

106 Puranen 1967, 497.

107 Tarkkampujankatu 16 Helsinki.

108 Veritas 2025.

109 Järvenpää 2006.

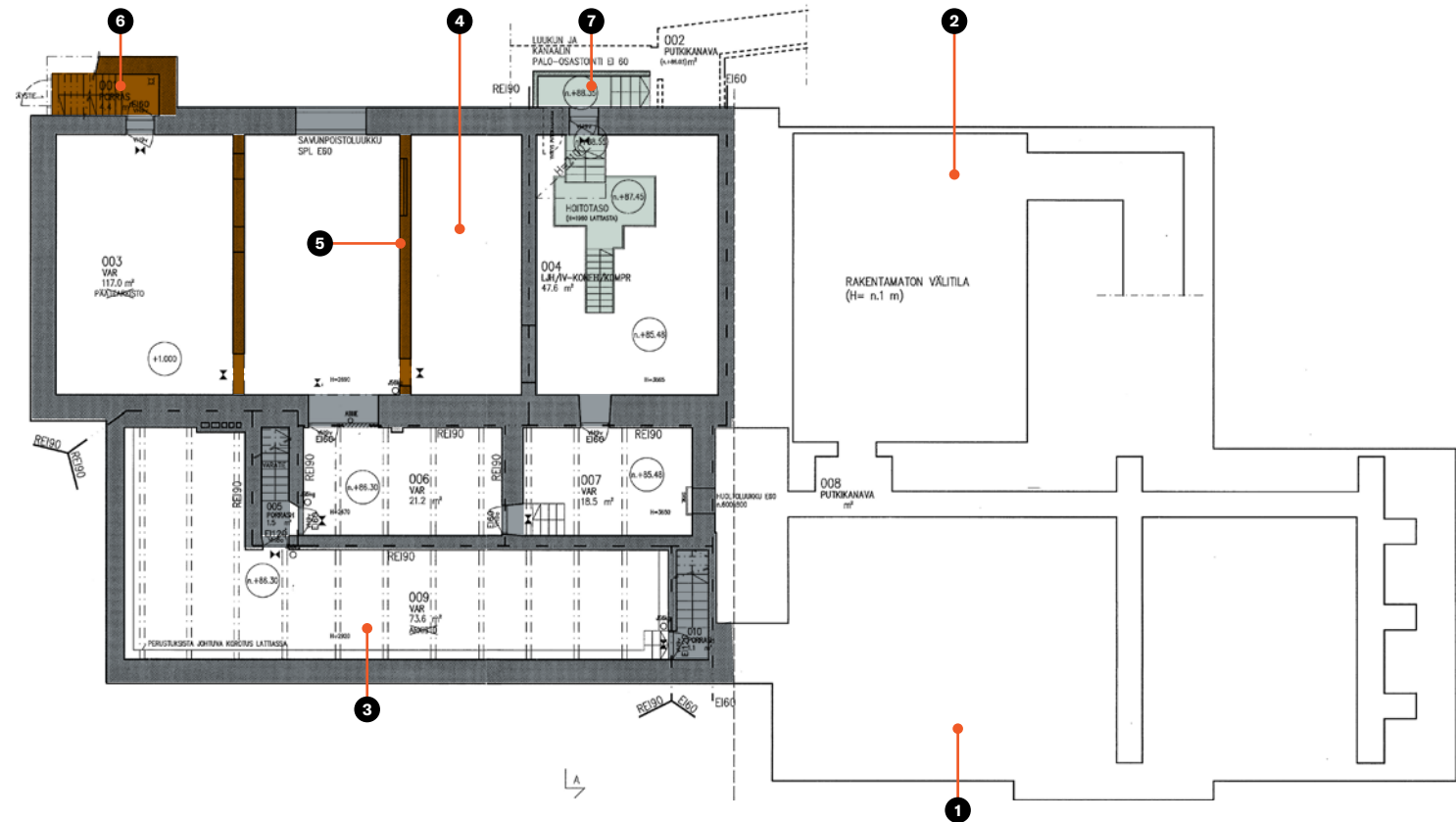
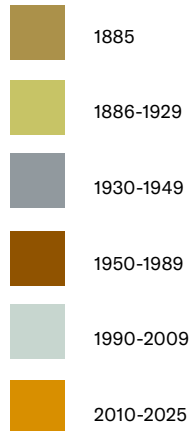
110 Mentu, et al. 2022.

111 Lampila 2023.

112 Kouvolan kaupunki 2018.

4.4 Säilyneisyyskaaviot

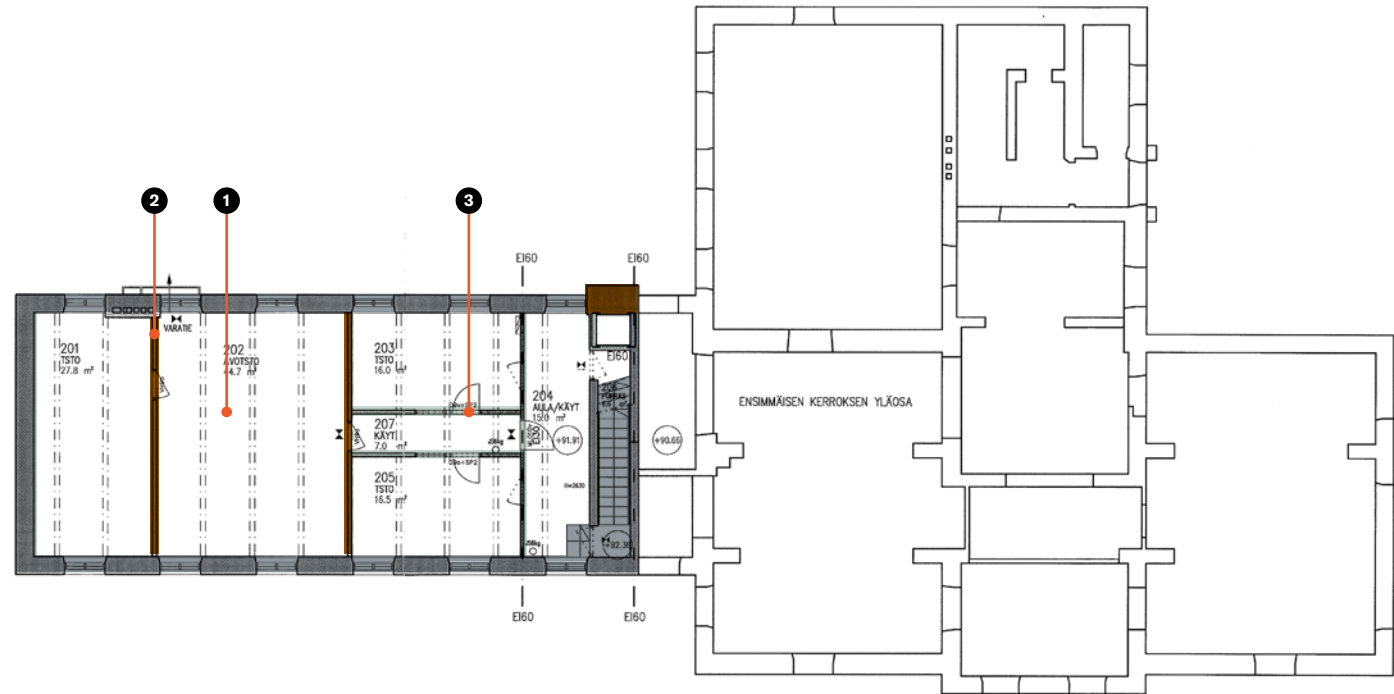
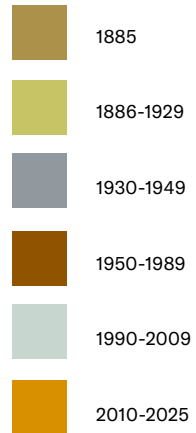
KELLARI

- 1** Alkuperäinen rakennusvaihe 1885
- 2** Ensimmäinen yksikerroksinen laajennusosa 1896
- 3** Eteläinen siipi rakennettu 1934
- 4** Kellaria laajennettu pihan puolelle lämpökeskuksella 1939
- 5** Laajennusosan väliseiniä muutettu 1970-luvulla
- 6** Porrasyhteys maantasolle lisätty 1978 (maanpäällinen osa muutettu 2008 jälk.)
- 7** Porras maantasolle lisätty 1995

! Kaavion pohjana oleva piirustus Sillman arkkitehtitoimisto, 2008. RakVV. Piirustuksissa ei näy uusimpia, vuoden 2008 jälkeisiä muutoksia.

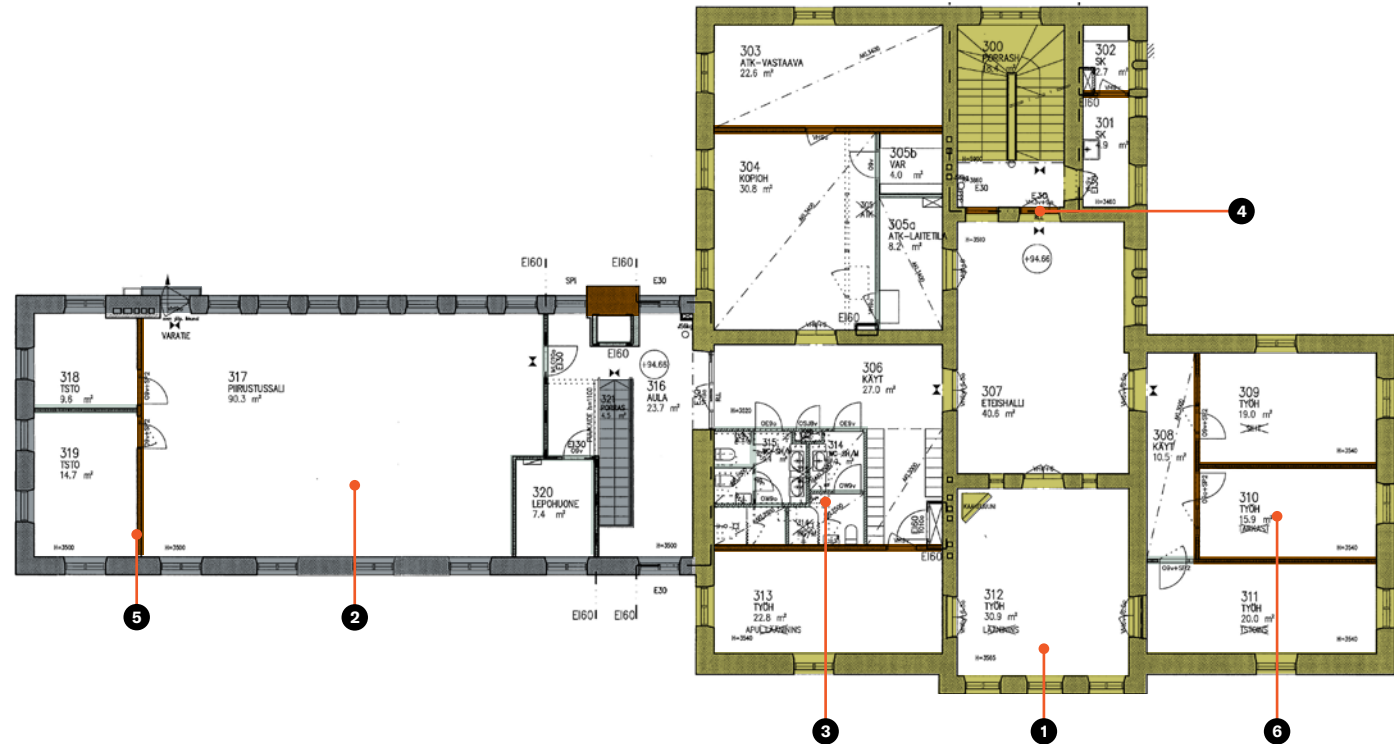
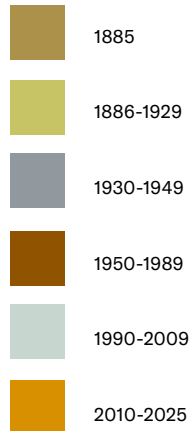
VÄLIKERROS

- 1 Eteläinen siipi rakennettu 1934
- 2 Avoin tila jaettu viimeistään 1978, tilajakoa muutettu 2008
- 3 Väliseinämuutokset: sisälaseineinät ja ovet lisätty 2008

! Kaavion pohjana oleva piirustus Sillman arkkitehtitoimisto, 2008. RakVV. Piirustuksissa ei näy uusimpia, vuoden 2008 jälkeisiä muutoksia.

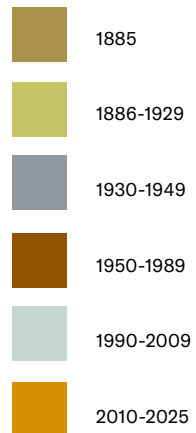
2. KERROS

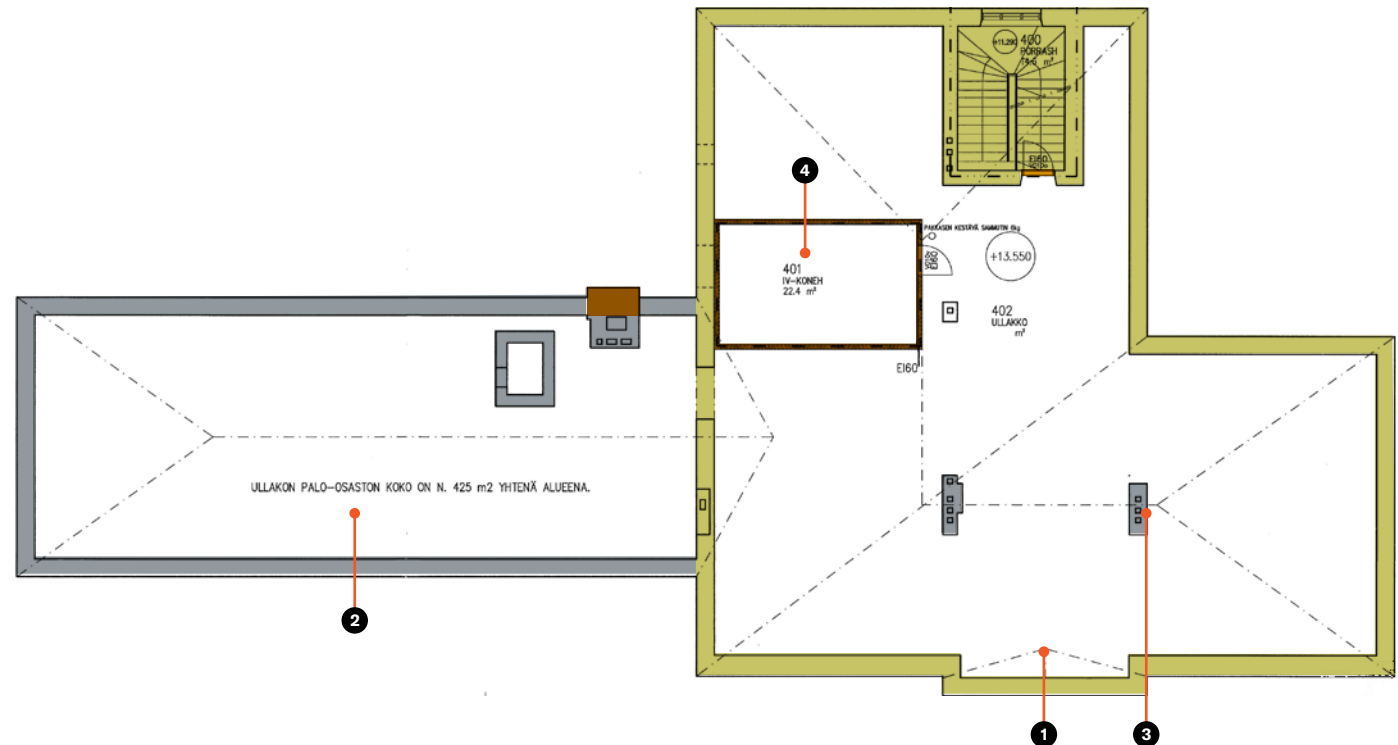
- 1 Rakennusta korotettu 1911
- 2 Eteläinen siipi rakennettu 1934
- 3 Wc-tilat lisätty alunperin 1934, muutettu viimeksi 2008
- 4 Teräslasiovet ja -sisäikkunat uusittu 1970-luvulla
- 5 Toimisto erotettu tilasta viimeistään 1978, jaettu 2008
- 6 Toimistojen tilajako 1978, muutettu 2008

! Kaavion pohjana oleva piirustus Sillman arkkitehtitoimisto, 2008. RakVV. Piirustuksissa ei näy uusimpia, vuoden 2008 jälkeisiä muutoksia.

ULLAKKO

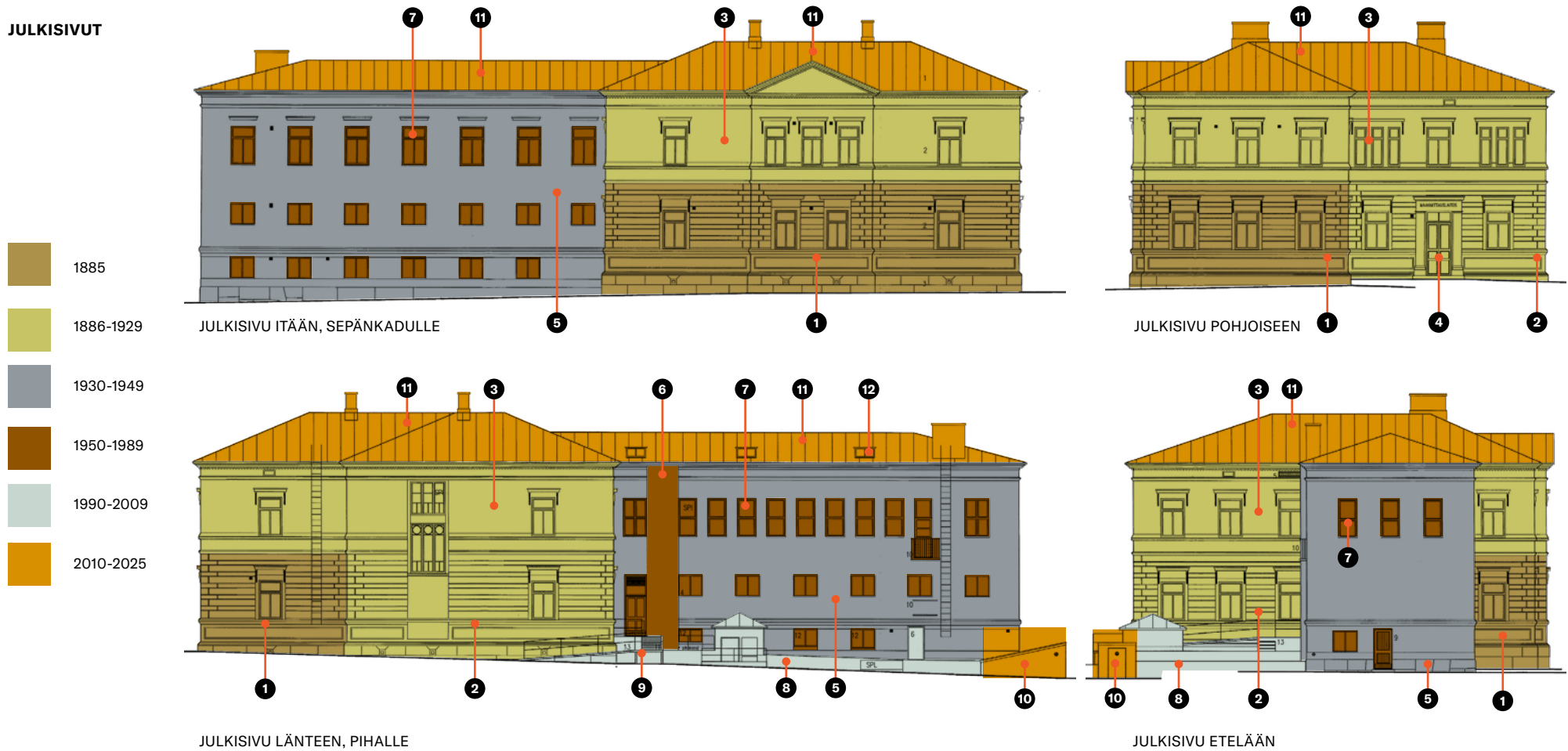

- ❶ Rakennusta korotettu 1911
- ❷ Eteläinen siipi rakennettu 1934
- ❸ Hormeja muutettu 1934
- ❹ Konehuone rakennettu 1970-luvulla

❶ Kaavion pohjana oleva piirustus Sillman arkkitehtitoimisto, 2008. RakVV. Piirustuksissa ei näy uusimpia, vuoden 2008 jälkeisiä muutoksia.

JULKISIVUT

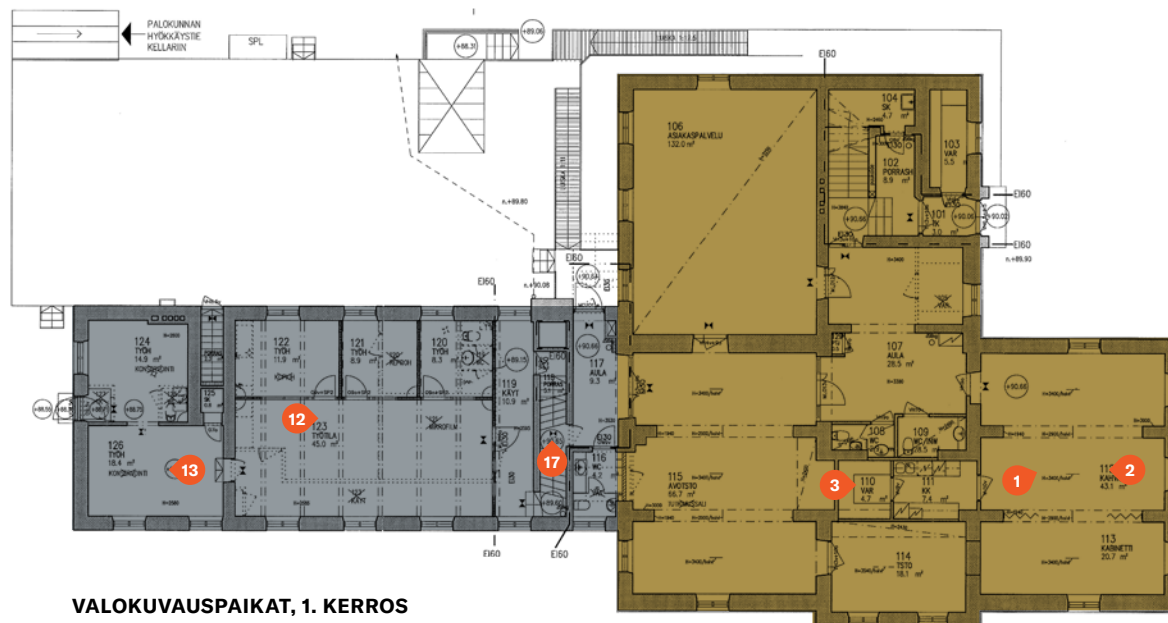

① Alkuperäinen rakennusvaihe 1885	⑥ Hormia muutettu 1939-1978 välillä, todennäköisesti 1950-1970-lukujen aikana	⑪ Vesikattojen pellitys ja alusrakenne sekä ilmanvaihdon päätelaitteet uusittu 2010-2020-luvulla
② Ensimmäinen yksikerroksinen laajennusosa 1896	⑦ Eteläsiiven ikkunat ja ovet uusittu oletettavasti 1970-luvulla	⑫ Eteläsiiven ullakon ikkunat poistettu 2010-2020-luvulla
③ Rakennusta korotettu 1911	⑧ Kellarin kansirakennetta muutettu 1995	
④ Pääovi siirretty ja viereisiä ikkunoita muutettu 1911 korottamisen yhteydessä	⑨ Esteetön invaluisika rakennettu 2008	❗ Kaavion pohjana oleva piirustus Sillman arkkitehtitoimisto, 2008. RakVV. Piirustuksissa ei näy uusimpia, vuoden 2008 jälkeisiä muutoksia.
⑤ Eteläinen siipi rakennettu 1934	⑩ Palokunnan hyökkäystie uusittu 2008 jälkeen	

5. Nykytila

Sisätilojen nykytilan ja säilyneisyyden inventointi on jaoteltu erikseen vanhaan osaan ja laajennusosaan. Rakennuksen vanha osa käsittää alkuperäisen, vuoden 1885 rakennuksen ja siihen vuonna 1896 tehdyn laajennuksen ja vuoden 1911 korotuksen, jotka muodostavat ulkoasultaan yhtenäisen rakennuksen. Sen eteläpuolelle 1930-luvulla rakennettu laajennusosa poikkeaa tyyliltään vanhasta osasta ja on eritelty inventoinnissa omaksi kokonaisuudekseen, johon sisältyy myös vuonna 1939 tehty kellarin laajennus. Julkisivujen inventointi on eritelty vastaavasti.

Kuvauspaikkakaaviot

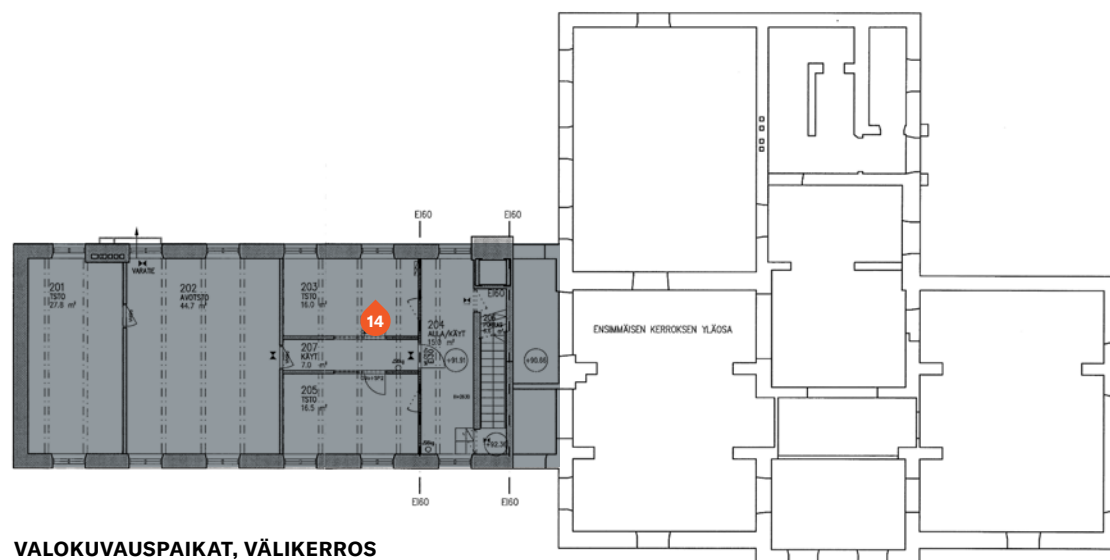

VALOKUVAUSPAIKAT, 1. KERROS

- VANHIN OSA 1885
- LAAJENNUS JA KOROTUS 1896 JA 1911
- ETELÄSIIPPI 1934

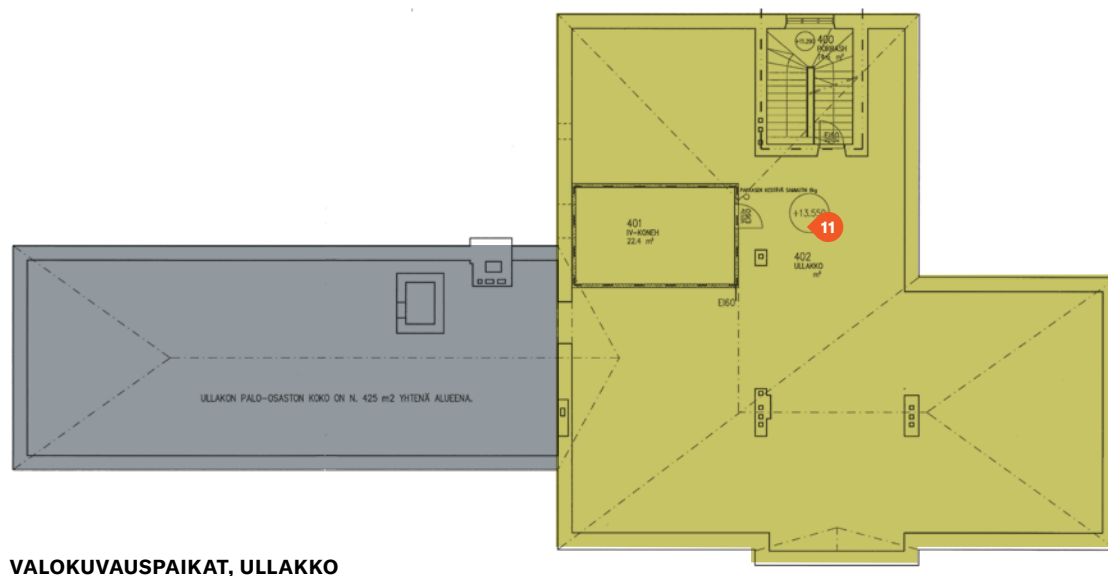
Kaavion pohjana oleva piirustus Sillman arkkitehtitoimisto, 2008. RakVV.

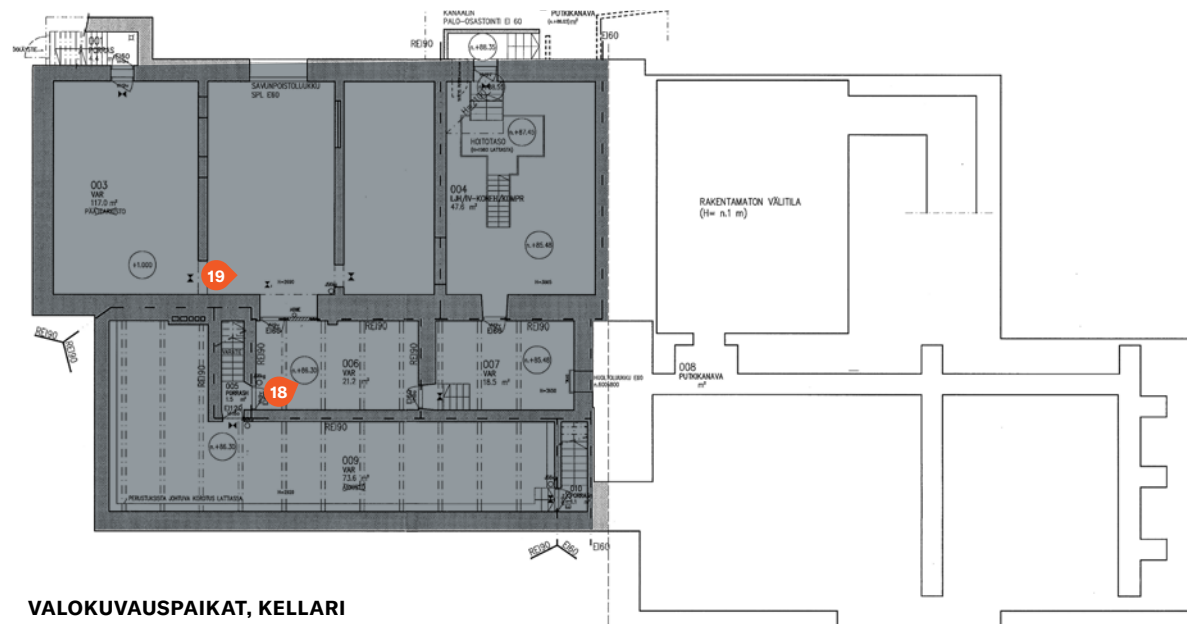
VALOKUVAUSPAIKAT, VÄLKERROS

- VANHIN OSA 1885
- LAAJENNUS JA KOROTUS 1896 JA 1911
- ETELÄSIIPPI 1934

Kaavion pohjana oleva piirustus Sillman arkkitehtitoimisto, 2008. RakVV.

VALOKUVAUSPAIKAT, KELLARI

- VANHIN OSA 1885
- LAAJENNUS JA KOROTUS 1896 JA 1911
- ETELÄSIIPPI 1934 JA KELLARIN LAAJENNUSOSA 1939

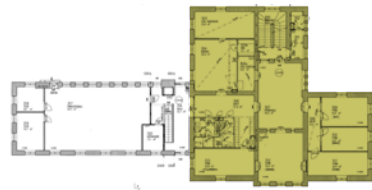

Kaavion pohjana oleva piirustus Sillman arkkitehtitoimisto, 2008. RakVV.

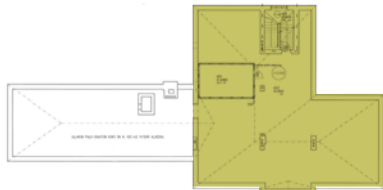
5.1 Sisätilat

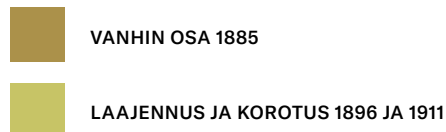
1. KERROS

2. KERROS

ULLAKKO

Vanhimmat osat (1885–1911)

KÄYTTÖ

Ensimmäisessä kerroksessa on nykyisin Kuopion Maanmittauslaitoksen asiakasvastaanottotilat, henkilökunnan taukotilat ja kokoustiloja. Toisessa kerroksessa on henkilökunnan työhuoneita. Ullakko on käytössä varastona ja teknisenä tilana.

TILARAKENNE

Rakennuksen vanhassa pohjoisosassa keskeisten tilojen tilarakenne vastaa pitkälti alkuperäistä sekä ensimmäisten laajennusvaiheiden mukaista tilannetta. Pääsisäänkäynti ja yläkertaan johtava portaikko sijaitsevat vuoden 1911 muutoksen mukaisessa paikassa rakennuksen pohjoisseinustalla.

Ensimmäisessä kerroksessa rakennuksen keskellä on nykyisin asiakkaiden odotusaula paikalla, jossa sijaitsi alun perin ensimmäisen rakennusvaiheen eteishalli. Alun perin arkistoiksi rakennetut kappaholvatut tilat vanhimman osan etelä- ja pohjoispäädyissä on eri aikakausien tilamuutosten jälkeen avattu alkuperäistä vastaaviksi avoimiksi tiloiksi. Tilojen keskellä on kantavassa seinärakenteessa leveät, lähes koko huoneiden levyiset kaariholvit. Eteläpuoleinen tila toimii henkilökunnan taukotilana ja pohjoisen puoleinen suurena jaettavana kokoustilana. Taukotilan lattia on osittain madallettu. Pihan puoleisessa, vuoden 1896 laajennusosassa on nykyisin avoin asiakkaiden vastaanottotila. Ensimmäisessä kerroksessa keskiosan tilajakoa on muutettu kevyillä väliseinillä, mutta kantavat rakenteet ovat pääosin alkuperäisten mukaisia. Tilamuutokset ovat vaikuttaneet rakennuksen sisäisiin kulkureitteihin.

Vuonna 1911 rakennetun toisen kerroksen tilajako on päätilojen ja kantavien rakenteiden osalta pitkälti alkuperäinen. Porrashuoneen, suuren keskiaulan ja kadun puoleisen työhuoneen tilahahmot ovat säilyneet alkuperäistä vastaavina. Kevyiden väliseinien osalta tilajako vastaa puolestaan pitkälti 1930-luvun muutosten tilannetta, kun rakennukseen lisättiin muun muassa wc-tiloja. Toisen kerroksen tilat ovat ensimmäistä kerrosta korkeampia.

LATTIAT

Lattiapinnat ovat erilaisia uusittuja muovimattoja, jotka toistuvat koko rakennuksessa. Ensimmäisessä kerroksessa on aulassa noin 25 x 25 cm kokoista tiilenpunaista vinyylilaattaa, asiakas-tiloissa punertavan ruskea kuvioitu muovimatto, henkilökunnan taukotilassa mosaiikkibetonikuvioinen muovipalamatto noin 25 x 25 cm kokoisilla laatoilla ja kokoustiloissa harmaa muovimatto. Yläkerroksessa on pääosin oranssinpunaista marmorikuvioitua muovimattoa. Lattialistat ovat uusittuja tiilenpunaiseksi maalattuja noin 7 cm korkeita suorja puujalkalistoja. Porrashuoneen tasanteet ovat harmaata mosaiikkibetonia.

SEINÄT

Seinät ovat pääosin rapattuja ja maalattuja tiiliseiniä. Kantavat seinät ovat pitkälti säilyneet alkuperäisinä. Asiakastilojen ja porrashuoneen seiniin on lisätty lasikuitutapetit. Uudet kevyet väliseinät ovat levyrakenteisia. Kaikki seinät on maalattu valkoiseksi.

← Pohjoispäädyn alun perin arkistoksi rakennetun tilan paikalla on nykyisin kokoustila.

← Pohjoispäädyn tilasta on rajattu kaariholvin kohdalta pienempi siirtoseinällä suljettava kabinetti, mutta tilahahmo on alkuperäisen arkistihuoneen kaltaisen avoin yhtenäinen tila.

↑ Ensimmäisen kerroksen keskiosaan on rakennettu kapea keittiökäytävä, joka yhdistää rakennuksen päätyjen entiset arkistotilat.

↖ Toisen kerroksen keskihallissa ovat säilyneet väliovet ja sisäikkunat vuoden 1911 korotusvaiheesta.

↑ Porrashuoneen teräslasiovet ja -ikkunat on tehty 1970-luvulla vanhoihin aukkoihin.

← Vanhan osan ja 1930-luvun laajennuksen välinen käytävä vastaa tilahahmoltaan pääpiirteissään 1930-luvulla tehtyjä muutoksia, mutta kevyet väliseinät ja pinnat on uusittu viimeksi 2000-luvun lopussa.

↑ Toisessa kerroksessa on säilynyt päätilojen väliovia vuoden 1911 korotusvaiheesta. Ovien alkuperäisestä väryksestä ei ole tietoa.

KATOT

Ensimmäisen kerroksen päätyjen entisissä arkistohuoneissa on kolme vierekkäistä kappaholvia, joiden alapinnat on maalattu vaaleanharmaiksi. Asiakasaulana toimivan eteishallin katto on muutettu suoraksi betoniholviksi vuoden 1911 korotuksen yhteydessä. Pihan puoleisen osan asiakasvastaanottotilassa on suora betoniholvi, johon on kiinnitetty valkoinen järjestelmälakatto. Keskiosan keittiökäytävässä on alaslaskettu katto. Ensimmäisen kerroksen katon alapinnassa on talotekniikan koteloiteja. Toisen kerroksen katto on valkoiseksi maalattu suora betoniholvi, jonka pintaan on kiinnitetty akustiikkalevyjä. Alkuperäisten huoneti-
lojen katonrajassa on pullopyöritys.

OVET

Koko rakennuksessa toistuu punaiseksi maalattu teräslasiovi-tyyppi, joka liittyy osassa tiloja sisäläiseinä. Ovet on uusittu vuonna 2009. Ensimmäisessä kerroksessa lähes kaikki ovet on uusittu, lukuun ottamatta pääovea ja tuulikaapin komeron puupeiliovea. Toisessa kerroksessa on säilynyt suurin osa vuoden 1911 korotusvaiheen puupeiliovista ja profiloiduista ovilistoista. Vanhojen ovien ovilehdet on maalattu punaisiksi ja listat tummanruskeiksi. Toisen kerroksen uudet ovet ovat pääosin puuviilupintaisia laakaovia, joissa väritys on käännetty toisinpäin. Aputiloissa on lisäksi uusia valkoisia laakaovia ja joitain eri aikakausien puuviilutettuja ovia. Porrashuoneessa on punaiset teräslasipalo-ovet mahdollisesti 1970-luvulta.

IKKUNAT

Ikkunat ovat kolmepuitteisia sisään-ulos-aukeavia, pääosin T-mal-lisia puuikkunoita. Sisäänkäyntijulkisivulla on korkeat ja kapeat yläikkunalliset ikkunat. Ikkunoissa on oletettavasti alkuperäiset, kunnostetut kapeat ulkopuitteet. Sisäpuolella on oletettavasti 1970-luvulla uusitut yhteen kytketyt puitteet, jotka ovat tummaa petsattua puuta. Porrashuoneessa on säilynyt myös sisäpuiteil-taan alkuperäiset suuret, koristeelliset ikkunat.

Puurakenteisissa, valkoisiksi maalatuissa ikkunapenkeissä on pyöristetyt reunat. Osassa tiloja ikkunoiden yläpuolella on myöhemmin lisätyt levymäiset verhokapat.

Toisen kerroksen työhuoneen ja aulan välissä on vuoden 1911 korotusvaiheesta peräisin olevat kapeat ja korkeat sisäikkunat, joissa on keltainen pullonpohjalasi. Porrashuoneessa on myöhempiä teräsrakenteisia rautalankaikkunoita oletettavasti 1970-luvulta.

TALOTEKNIikka

Rakennuksessa on tulo- ja poistoilmanvaihto sekä lämmön talteen-otto. Keskitetyn poiston lisäksi rakennuksessa on erillishormoja. Ullakolle rakennetussa ilmanvaihtokonehuoneessa on IV-konepa-ketti. Lämmitys on vesikiertoinen patterilämmitys. Lämpöpatterit ovat pääosin vanhoja ripapattereita, joista osa on pyöristettyä ja osa teräväsärmäistä. Osa on peräisin oletettavasti 1930-luvulta, jolloin talon lämmitysjärjestelmä uusittiin.

Ensimmäisessä kerroksessa on katossa ilmanvaihtokanavia ja koteloiteja, jotka on keskitetty enimmäkseen rakennuksen kes-kiosaan. Toisessa kerroksessa on huoneiden nurkkiin sijoitettuja pystysuuntaisia, puolipyöreitä peltikuorisia ilmanvaihtokanavia. Työtiloissa on myöhempiä sähkökouruja ja tavanomaisia toimisto-valaisimia, jotka on kiinnitetty katosta ripustettuihin kiskoihin.

MUITA ERITYISPIIRTEITÄ

Vanhimman osan ikkunasyvennysten, oviaukkojen ja holvikaa-rien särmissä on 1800-luvun lopun arkkitehtuurille tyypilliset viisteet. Yläkerran kadun puoleisessa keskimmaisessa huoneessa on säilynyt alkuperäinen kaakeliuuni vuoden 1911 korotusvai-heesta. Uuni on suorakaiteen muotoinen ja yläosasta kalvea ja kapeneva. Kaakeleissa on karhu- ja kasviaiheinen kohokuviointi ja eläväpintainen sininen väritys. Samassa tilassa on pullonpoh-jalaisiset sisäikkunat.

↑ Toisen kerroksen työtilojen pinnat on uusittu, mutta osassa tiloja tilahahmo vastaa alkuperäistä. Kuvassa on kadun puoleinen keskimäinen työtila.

← Toisen kerroksen kadun puoleisessa työtilassa on säilynyt kakluuni vuoden 1911 korotusvaiheesta. Myös viereinen sisäikkuna on oletettavasti samalta ajalta.

PORRASHUONE

Porrashuone on rakennettu vuonna 1911 rakennuksen korottamisen yhteydessä. Porrashuone avautuu kerrosaulojen lisäksi ensimmäisessä kerroksessa pieneen pääsisäänkäynnin tuulikaappiin, jonka yhteydessä on komero. Toisessa kerroksessa samalla paikalla on siivouskomero. Niiden paikalla oli alun perin rakennuksen ainoat wc-tilat. Ensimmäisessä kerroksessa myös porrasmousun alla on siivouskomero.

Porras on betonirakenteinen, keskeltä avoin U-porras, jossa on välitasanteet kerrosten kohdalla ja kolmiomainen välitasanne ikkunaseinällä. Porrassyöksyt on kannatettu välitasanteiden kohdalla oletettavasti ulokkeellisilla teräspalkeilla. Alimman porrasmousun reunassa on jyrävä maalattu hirsipalkki. Portaat ja tasanteet on päällystetty mosaiikkibetonilla, jossa on valkoinen runkoaines ja harmaa sementti. Askelmien etureunoissa on profiloitu pyöritys. Ullakolle johtava ylin porrassyöksy on pinnoitettu harmaalla sementillä.

Portaassa on sisäreunassa koristeellinen latta- ja putkiprofiilista taottu rautakaide, joka kiinnittyy askelmien yläpintoihin. Puinen käsijohde on malliltaan litteä ja pyöristetty. Portaalle antavat ilmettä tasanteiden puutolpat, jotka ovat erilaisia eri kerroksissa. Kaiteen teräsosat ovat mustia ja puuosat on maalattu tummanpunaisiksi. Ensimmäisen ja toisen kerroksen välillä on lisäksi seinään kiinnitetty metallirakenteinen ja kumipinnoitettu käsijohde oletettavasti 1970-luvulta.

Porrashuoneen rapatut seinät on maalattu valkoiseksi. Seinä on vahvistettu karkealla lasikuitutapetilla. Seinien alaosaan on maalattu jalkalistamainen harmaa raita. Porrashuoneen ikkunat ovat alkuperäisiä kaksipuitteisia sisään-ulos-aukeavia puuikkunoita, joissa on kerroksissa erilainen puitejako. Kerrostanteiden väliovet ovat osastoivia teräslasiovia. Toisessa kerroksessa on lisäksi teräsrakenteinen lankasitettu sisäikkuna. Ullakolle johtaa uusittu teräsumpiovi. Teräsotet ja sisäikkunat ovat oletettavasti 1970-luvulta. Portaassa kerrostanteiden kohdalla olevat seinävalaisimet ovat mahdollisesti samasta muutosvaiheesta.

→ Vanhan osan porrashuone on rakennettu vuoden 1911 korotuksen yhteydessä. Tilahahmo, koristeelliset ikkunat ja portaikko ovat säilyneet alkuperäisinä.

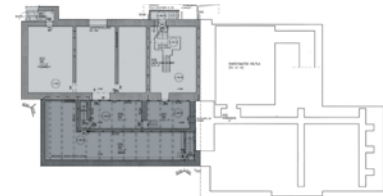
ULLAKKO

Ullakolla on alkuperäiset puurakenteiset kattotuolit, joita on myöhemmin tuettu. Peltikatto ja ruodelaudat on uusittu. Ullakolla on erillinen osastoitu ilmanvaihtokonehuone, joka palvelee koko rakennusta. Rakennukseen on asennettu keskuslämmitysjärjestelmä, jonka betonirakenteiset hormit ovat näkyvillä ullakolla. Vanhoja tiilimuurattuja piippuja on purettu.

↓ Ullakolle rakennettiin ilmanvaihtokonehuone
1970-luvun lopulla.

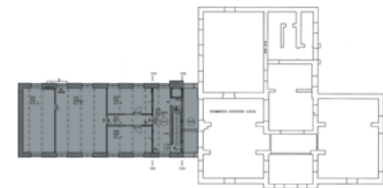
1930-luvun laajennusosat

KELLARI

1. KERROS

VÄLKERROS

2. KERROS

ULLAKKO

ETELÄSIIPPI 1934

KELLARIN LAAJENNUS 1939

KÄYTTÖ

1930-luvun laajennusosa on pääosin toimistokäytössä. Maantaso-kerroksen entinen asutuspääty on käytössä varastona. Kellarikerroksessa on arkisto- ja varastotiloja.

TILARAKENNE

Laajennusosassa on kolme kerrosta (kerrokset ½, 1 ja 2) sekä kellar. Laajennuksen ja kaksikerroksisen vanhan osan kerrostasot ovat ylintä kerrosta lukuun ottamatta eri tasoissa. Kerrostasot on yhdistetty laajennusosan porrashuoneella, joka sijoittuu vanhan osan viereen. Kerrokset ovat pääosin matalia, ainoastaan vanhan osan kerroskorkeuteen sovitettu ylin kerros on huomattavasti muita kerroksia korkeampi. Alimmassa maantasoon avautuvassa kerroksessa (½ kerros) tila on yhdistelmä avotoimistoa ja kevyillä väliseinillä jaettuja erillistyöhuoneita. Eteläpäädyssä sijaitsi alun perin pieni asunto, johon on erillinen sisäänkäynti rakennuksen eteläpäädyssä. Keskimmäisessä kerroksessa (1. kerros) tila jakautuu keskikäytävälliseen osaan ja päädyssä kahteen suurempaan tilaan. Ylimmässä kerroksessa (2. kerros) on suuri yhtenäinen hallimainen tila, jonka päädyssä on erotettu kaksi pientä työhuonetta. Tilajako on pääosin uusittu.

Kellari on yhtenäinen suuri ja matala tila. Kellaria laajennettiin vuonna 1939 pihan puolelle kahdella vierekkäisellä tilalla. Kellarista johtaa maan päälle porraskäytävä, joka kohoaa pihalla maan pinnalle.

LATTIAT

Lattioissa on erilaisia uusittuja muovimattoja, jotka toistuvat koko rakennuksessa. Alimmassa kerroksessa pääosa lattioista on oranssinpunaista marmorikuvioitua muovimattoa. Keskikerroksen tiloissa on pääosin 25 x 25 cm kokoinen mosaiikkibetonia imitoiva muovipalamatto. Ylimmässä kerroksessa on pääosin harmaaa muovimatto. Osassa tiloja on myös erilaisia mattoja ja paikkauksia eri ajoilta. Lattialistat ovat uusittuja korkeahkoja maalattuja puulistoja, jotka ovat ensimmäisessä kerroksessa harmaita ja toisessa punaisia. Kellarissa on harmaaksi maalattu betonilattia.

SEINÄT

Ulkoseinät ovat alkuperäisiä, sisäpuolelta rapattuja ja maalattuja. Kevyet väliseinät ovat pääosin uusittuja levyseiniä. Alimmassa kerroksessa olevan asunnon oletettavasti tiilimuuratut väliseinärakenteet ovat säilyneet osittain alkuperäisinä. Keskikerroksen päädyssä on uusittu väliseinä puhtaaksimuuratusta, maalatusta lapetiilestä. Kellarin seinät ovat betonia. Ensimmäisen kerroksen käytäväosuudella väliseinässä on sisäikkunoita. Kaikki seinät on maalattu valkoiseksi lukuun ottamatta kellaria, jossa osa seinistä on maalattu vaaleanvihreiksi.

KATOT

Kellarissa ja alemmissa kerroksissa on näkyvillä välipohjan teräsbetoninen palkki-laattarakenne. Laatan alapintaan on kiinnitetty akustiikkalevyjä ja ripustettu talotekniikkaa ja loisteputkivalaisimia. Palkeista on vedetty läpi ilmanvaihtokanavia. Yläkerroksessa katto on maalattu suora teräsbetoniholvi. Talotekniikka on osittain upotettu kattoon, ja pintaan on liimattu akustiikkalevyjä. Kerroksen yleisilme on muita kerroksia huolitellumpi. Vuoden 1939 kellarin laajennusosassa on lautamuottivalettu betonikatto, jonka nurkassa on korkeat, niin ikään lautamuottivaletut viisteet.

OVET

Toimistotiloissa on pääosin vuoden 2009 sähköpieliovia, joissa on tummaksi petsatut ovilevyt ja punaiset karmit ja vuorilistat. Lisäksi tiloissa on valkoisia laakaovia oletettavasti 1980-luvulta. Porrashuoneeseen johtavat ovet ovat vuoden 2009 teräslasipalo-ovia, joiden teräsosat on maalattu punaiseksi.

IKKUNAT

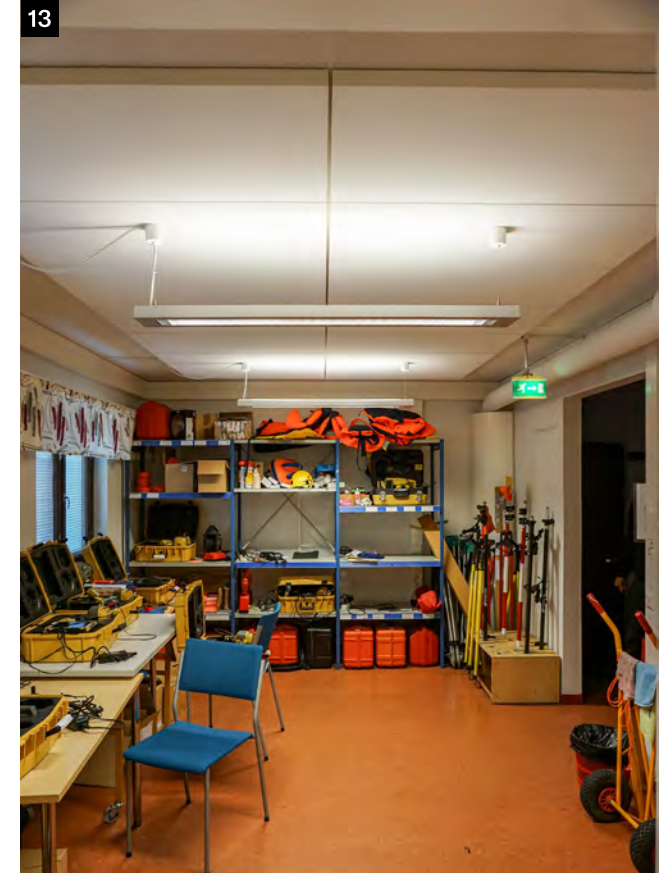
Alimmissa kerroksissa ja pihan puolella on kaksiosaiset sisään-ulosaukeavat puuikkunat. Ylimmässä kerroksessa on kadun puoleisissa tiloissa vanhaa osaa mukailevat korkeammat T-ikkunat. Ikkunat on uusittu arviolta 1980- tai 90-luvulla. Uusittaessa ikkuna-aukko on pienentynyt ja puiterakenne on muuttunut alkupe räistä raskaammaksi erityisesti välipuitteiden osalta. Ikkunoiden sisäpuitteet on petsattu tummanruskeiksi.

TALOTEKNIikka

Lämpöpatterit ovat pääosin alkuperäisiä 1930-luvun vesikiertoisia ripapattereita. Porrasaulassa on muurattu ja rapattu lämpöpiippu. Alemmissa kerroksissa on paljon kattoon kiinnitettyjä, näkyvissä olevia talotekniikan asennuksia ja pinta-asenteisia vesiputkia. Seinillä kiertää sähkökouruja. Yläkerroksessa talotekniikan asennukset ovat pääosin upotettuja ja viimeistellympiä. Porrasaulassa on säilynyt 1930-luvulle tyypilliset metalliset ilmanvaihtosäleiköt. Valaisimet ovat tavanomaisia alakattoon ripustettuja toimistovalaisimia.

↑ Maantasokerroksen nykyinen tilajako ja pinnat ovat peräisin vuoden 2008 muutoksista.

↑ Maantasokerroksen eteläpäädyn asunnon paikalla on nykyisin varastotilaa, mutta tilajako on osittain säilynyt.

↑ Laajennusosan alemmissa kerroksissa on näkyvissä betonirakenteinen välipohjapalkisto.

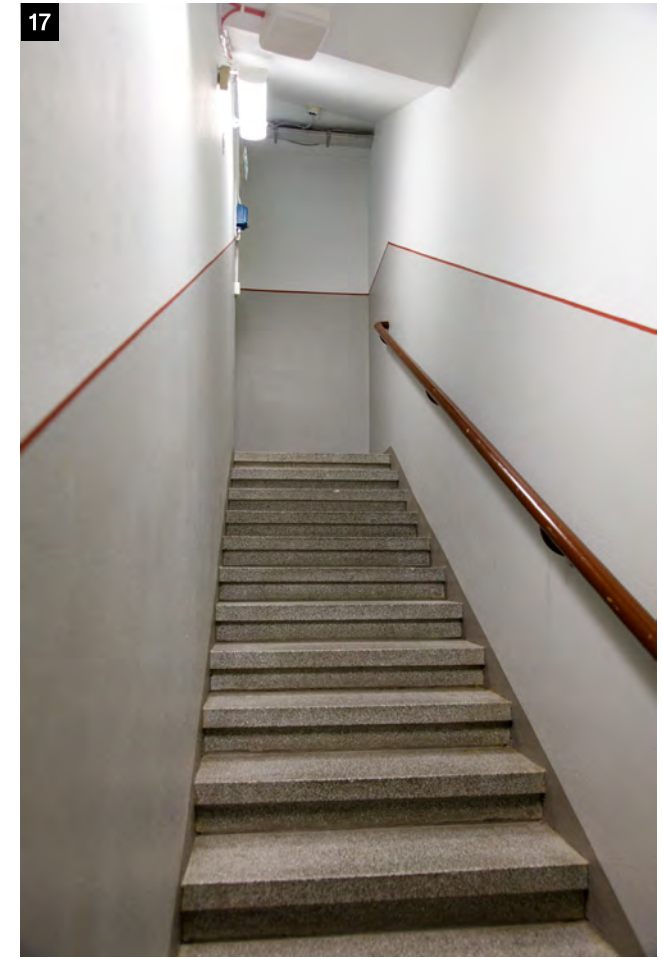
↑ Laajennusosan ylin kerros on muita kerroksia korkeampi. Piirustussalina toiminut kerros oli alun perin yhtenäinen, koko kerroksen kattanut tila. Päädyn tila on rajattu alun perin 1970-luvulla ja muutettu myöhemmissä muutosvaiheissa.

PORRASHUONE

Laajennusosan porras on suora välitasanteellinen betoniporras. Alaosasta porras taittuu L-kirjaimen muotoisesti. Kellarista ylimpään kerrokseen ulottuva porrashuone on kapea ja umpiseinäinen avointa ylätasannetta lukuun ottamatta. Porrasaskelmat ja tasanteet on pinnoitettu mosaiikkibetonilla, jossa runkoaines on valkoista ja sementti harmaata. Kellarin osuudella porras on betonipintainen. Ylätasanteella porrasaukkoa kiertää harva teräspinnakaide, joka on tehty profiililtaan neliönmuotoisista tangoista. Profiililtaan pyöreä, mustaksi maalattu puukäsijohde jatkuu yhtenäisenä kerrostasanteen kaiteesta porrassyöksyyn, jossa se on kiinnitetty konsoleilla seinään. Porrashuoneen alimmassa kerroksessa seinä on maalattu kaksiväriseksi, alaosasta harmaaksi ja yläosasta valkoiseksi, ja välissä on ohut punainen jakoraita.

↑ Laajennusosan porrashuone yhdistää kerrokset eri tasoissa olevaan vanhaan osaan. Porras ja ylätasanteen kaide ovat oletettavasti alkuperäisiä 1930-luvulta.

↑ Alemmissa kerroksissa porrashuone on kapea, portaan levyinen tila.

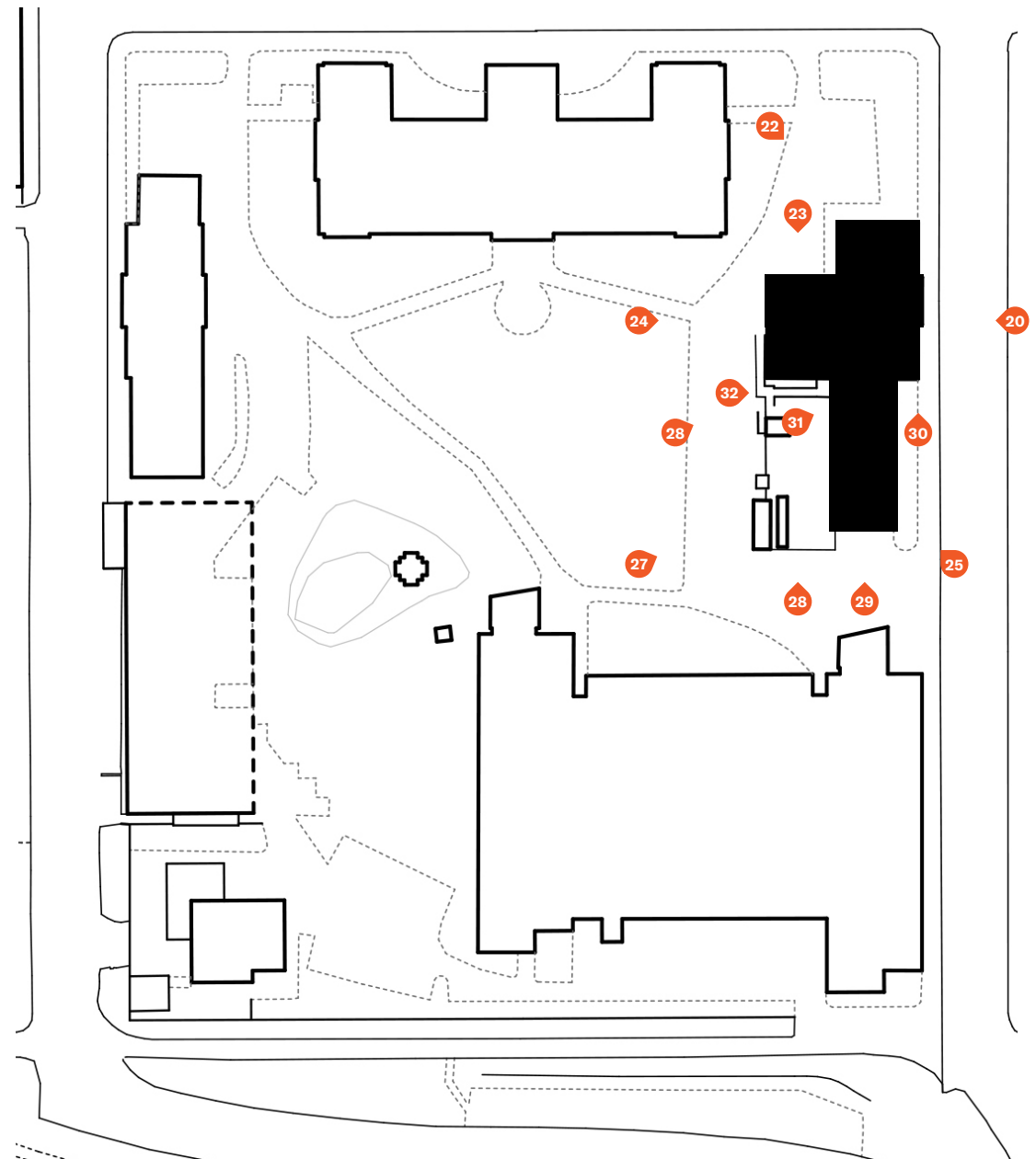
↑ 1930-luvun laajennuksen kellarikerros toimii edelleen rakennuksen arkistona, vaikka varsinaiset arkistotoiminnot on nykyisin keskitetty muualle.

↑ Kellaria laajennettiin vuonna 1939 lämpökeskuksella. Tila otettiin varastokäyttöön 1990-luvulla ja muutettiin arkistoksi vuonna 2011.

5.2 Julkisivut

VALOKUVAUSPAIKAT, PIHA

Vanhimmat osat 1885–1911

SOKKELI

Vanhimpien osien sokkeli on pinnoitettu harmaagraniittiharjoilla, joiden keskellä on ulkoneva lohkopintainen peili ja reunoilla hakattu sileä reunus. Rakennus sijaitsee loivassa rinteessä ja sokkeli madaltuu kohti pohjoista.

JULKISIVUT

Julkisivujen ilme vastaa pitkälti alkuperäistä ja ensimmäisten, 1900-luvun vaihteen laajennus- ja korotusvaiheiden tilannetta. Ensimmäisen kerroksen julkisivut ovat kadun puolella pitkälti alkuperäisen mukaiset ja pihan puolella vuoden 1896 laajennusvaiheen mukaiset. Koristeellisemmän toisen kerroksen ja pihan puoleisen porrashuoneen seinustan julkisivut ovat vuoden 1911 rakennusvaiheen mukaisessa asussa.

Ulkoseinät ovat rapattuja ja maalattuja. Julkisivut on verkotettu ja rapattu uudelleen alkuperäistä vastaavaksi. Ensimmäisen kerroksen julkisivuihin on tehty kaivertamalla vaakasuuntainen harkotusta mukaileva raidoitus ja kulmiin nurkkaharkotukset. Sokkelin yläpuolella rappauspinnassa on leveät peilimäiset kentät. Katujulkisivun puolella on julkisivusta ulkoneva päätykolmiollinen risaliitti. Kerrosten välissä ja räystäään alla on rappauslistat. Räystääslistassa ja risaliitin päätykolmiossa on lisäksi hammaslistat. Julkisivujen pääväri on vaaleankeltainen, ja listat ja nurkkaharkotukset on maalattu vaaleanharmaaksi.

↑ Rakennuksen vanhan osan julkisivut ovat pitkälti alkuperäisen, vuoden 1885 yksikerroksisen rakennusvaiheen ja vuoden 1911 korotuksen mukaisia. Kuvassa Sepänkadun puoleinen julkisivu.

IKKUNAT

Ikkunat ovat puurakenteisia ja muodoltaan pääosin uusklassismille tyypillisiä T-ikkunoita. Pihan puolella vuoden 1911 korotusosassa on muodonannoltaan modernimmat kapeat kolmeosaiset ikkunat. Porrashuoneessa on muista poikkeavat koristeellisemmat kolmiosaiset ikkunat, joista suurimmassa on yläosassa pyöreät ja alaosassa pieniruutuiset koristepuitteet. Ikkunoiden ulkopuitteet ovat pääosin alkuperäisiä, ja ne on maalattu ulkopuolelta punertavan ruskeiksi. Osassa ikkunoita on säilynyt myös mahdollisesti alkuperäisiä eläväpintaisia ikkunalaseja. Ikkunoiden yläpuolella on rappauslistat, joista suurinta osaa kannattelevat kaartuvat konsolit. Ensimmäisen kerroksen katujulkisivun keskimmaisissa ikkunoissa konsoleita ei ole.

SISÄÄNKÄYNNIT JA ULKO-OVET

Rakennuksen pääsisäänkäynti sijaitsee pohjoisseinustalla vuoden 1896 muutosten mukaisella paikalla. Sisäänkäynti toimii nykyisin Maanmittauslaitoksen asiakassisäänkäyntinä. Ovea kehystää molemmin puolin rapatut suorakulmaiset, ylöspäin kapenevat pilasterit ja yläpuolinen entablementti. Ulko-ovi on aikakaudelle tyypillinen yläikkunallinen puupeilipariovi, jossa on yläosassa korkeat lasiaukot. Oven päälle on kiinnitetty kevytrakenteinen metallinen, vinotuilla tuettu lippakatos oletettavasti 1990-luvulla.

VESIKATTO

Vesikatto on matala aumakatto, joka mukailee rakennuksen muotoa. Vesikate on mustaa rivipeltiä. Katolla on suurikokoisia ilmanvaihdon päätelaitteita ja lumiesteitä. Vesikate ja kattovarusteet ovat vastikään uusittuja. Räystäslistan päälle on asennettu valkoiseksi maalattu suojalauta. Syöksytorvet ovat pyöreitä ja julkisivun pintaan asennettuja.

→ Rakennuksen pohjoispääty sijaitsee lääninhallituksen päärakennuksen vieressä pienen aukion takana.

21

22

→ Ensimmäinen, vuoden 1896 yksikerroksinen laajennusosa pihan puolella mukaili vanhan osan tyyliä. Vuoden 1911 korotuksessa on jo osittain modernimpi moniosainen ikkunajako.

23

↑ Pohjoisjulkisivun pääsisäänkäynti sijaitsee ensimmäisen kerroksen osuudelta vuonna 1896 laajennetussa osassa, vuoden 1911 korotuksen yhteydessä siirretyllä paikalla.

24

↑ Pihan puoleinen länsijulkisivu. Vanhan rakennuksen lännenpuoleinen laajennus tehtiin alun perin yksikerroksisena vuonna 1896.

1930-luvun laajennusosat

SOKKELI

1930-luvun laajennusosan sokkeli on päällystetty tasaiseksi haka-tuilla harmaagraniittiharkoilla, joiden yläreuna on viistetty. Pihan puolella sokkeli on peitetty tai uusittu sileällä betonilla. Pihan puoleisen kellarin laajennuksen maanpäällinen osa on betonirakenteinen, ja rakenne on tuotu osittain 1930-luvun laajennusosan sokkelia ja julkisivua vasten.

JULKISIVUT

1930-luvun laajennusosan julkisivut ovat vanhan rakennuksen tapaan rapattuja ja vaaleankeltaiseksi maalattuja. Julkisivuja on jäsennelty yksinkertaisilla rappauslistoilla, jotka on sovitettu vanhan osan listoihin.

IKKUNAT

Ikkunat ovat pääosin muodoltaan neliömäisiä, kaksiosaisia sisään-ulos-aukeavia puuikkunoita. Ylimmässä kerroksessa on kadun puolella vanhan rakennuksen ikkunoiden tyyliä mukailevat T-ikkunat, joiden päällä on yksinkertaiset rappauslistat. Ikkunanpuitteet on uusittu mahdollisesti 1970–80-luvulla. Puiteprofiilit ovat alkuperäistä raskaammat ja ikkuna-aukkojen koko on pienentynyt. Puitteet on petsattu tummanruskeiksi. Kellarin pihan puoleisissa ikkunoissa on muita vaaleampi väri.

SISÄÄNKÄYNNIT JA ULKO-OVET

1930-luvun laajennusosassa on sisäänkäynnit eteläpäädyssä ja pihan puolella vanhan osan ja laajennuksen taitteessa. Ulko-ovet ovat uusittuja puuovia, joiden ovissa on pystysuuntaisilla paneeleilla päällystetyt peilit. Alaosissa on korkeat potkupellit. Ovien yläpuolella on kevytrakenteiset, vinotuilla seinään tuetut metalliset lippakatokset oletettavasti 1990-luvulta.

25

↑ 1930-luvun laajennusosa liitettiin suoraan vanhan rakennuksen kylkeen. Vanhassa osassa ja laajennuksessa on erilainen kerrosjako.

26

← 1930-luvun laajennusosan pihan puolella on korotetun kellarin katto. Kellarin nykyiset maanpäälliset rakenteet ovat pääosin 1990-luvulla uusittuja.

27

← Kellariin johtava teräslasirakenteinen palokunnan hyökkäystien maanpäällinen osa on uusittu vuoden 2008 jälkeen.

VESIKATTO

Laajennusosan vesikatto on muodoltaan aumakatto. Vesikate on mustaa rivipeltiä ja muun rakennuksen tapaan vastikään uusittu. Myös vesikattovarusteet ovat uusittuja.

KELLARIN MAANPÄÄLLINEN RAKENNE

Pihan puoleinen kellarin laajennus nousee noin metrin verran maanpinnan yläpuolelle. Laajennusosa on rakennettu vuonna 1939, mutta maanpäällinen betoniosa saattaa olla peräisin myöhemmästä rakennusvaiheesta. Maanpäällisessä osassa on betoninen lautamuottivalettu seinärakenne. Kellarin katolle muodostuva tasanne on laatoitettu osittain punatiilen sävyisellä, noin 20 x 20 cm kokoisella keraamisella laatala. Osa tasanteesta on noin 10 cm korkeammalla ja laatoitettu samankokoisilla betonilaatoilla. Tasanteen päällä on laatoitettuja ja pellitettyjä kotelorakenteita. Pihan puoleisella reunalla on kolme korkeampaa koppimaista rakennelmaa. Rakennelmista lämmönjakohuoneen sisäänkäynti ja kellarin savunpoistoluukku ovat muodoltaan mökkimäisiä, aumakattoisia ja julkisivuiltaan rapattuja. Myöhemmin rakennettu, kellariin johtava palokunnan hyökkäystie on sileän betonisokkelin päälle rakennettu lasinen teräsrakenteinen koppi, josta johtaa betoninen porras maan alle.

MUUTA

Laajennusosan pihan puoleiselle sisäänkäynnille on rakennettu 2000-luvulla invaluiska, joka kiertää maanpäällisen kellarin päältä ja taivuttaa vanhan osan julkisivun eteen. Invaluisassa on betoninen ja teräksinen rakenne ja teräksinen valkoiseksi maalattu käsijohteellinen pinnakaide.

28

↑ Vanhan osan ja laajennusosan väliseen kulkumaukseen rakennettiin vuonna 2008 esteetön sisäänkäyntiramppi.

29

↑ Laajennusosan eteläpäädyssä on erillinen sisäänkäynti, joka johti alun perin maantasokerroksessa sijaitsevaan asuntoon.

↑ Vanhan osan ja laajennuksen liittymäkohta Sepänskadulla. Osa julkisivulistoista ja ylimmän kerroksen ikkunat on sovitettu samaan kokoon, mutta muuten laajennusosan linjat eivät noudata vanhan osan sommitelmaa.

↑ Vanhan osan ja 1930-luvun laajennuksen liittymäkohta pihan puolella.

↑ Nykyinen henkilökunnan sisäänkäynti sijaitsee pihan puolella vanhan osan ja laajennuksen liittymäkohdassa. Katos ja invaramppi on lisätty 2010-luvulla.

5.3 Pihapiiri ja kaupunkikuva

Korttelin osat ja rakentuminen

Maanmittauskonttorin rakennus on osa lääninhallituksen korttelin alkuperäistä rakennuskantaa, joka toteutettiin yhtenä kokonaisuutena. Korttelin pohjoisosa rakennuksineen ja pihoineen vastaa monilta osin alkuperäistä. Konttori ja vastapäinen apurakennus muodostavat symmetrisesti sommitellut siipirakennukset korttelin pohjoisosaa rajaavalle päärakennukselle. Rakennusten keskelle jäi alun perin avoin etelää ja lahtea kohti avautuva puutarha. Molemmat sivurakennukset on vedetty sisään pohjoispuoleisen Hallituskadun katulinjasta niin, että korttelin kulmiin jää päärakennuksen asemaa korostavat pienet avoimet aukiot.

Lääninhallituksen korttelin eteläosaan rakennettiin 1950-luvulla kaksi tiilirakenteista kolmikerroksista virastotaloa ja korttelin lounaiskulmaan pienempi maaherran virka-asunto. Rakennukset noudattavat vanhojen rakennusten suorakulmaista sommitelmaa. Täydennysrakentamisen myötä korttelin alkupe-
räinen avoimuus ja näkyvä lahdelle sulkeutuivat. Virastotalojen väliin rakennettiin 2010-luvulla rakennuksia yhdistävä laajennus, joka rajasi korttelia ja sulki näkymiä entisestään.

Rakennuksen rajautuminen pihasta ja katualueesta

Maanmittauskonttorin pohjoispääty reunustaa korttelin koilliskulman pysäköintialueena toimivaa aukiota, jonka kautta on pääasiallinen kulku rakennuksen pääovelle. Pysäköintialuetta rajaa katutilasta kapea nurmikenttä, jossa kasvaa muutamia puita. Korttelin koillis- ja luoteiskulmauksissa tonttia rajaa lisäksi metallirakenteinen aita, joka on rakennettu alkuperäisen puuaidan paikalle oletettavasti 1930-luvulta. Aita päättyy maanmittauskonttoriin kapealla porttiaukolla.

Itäpuolella rakennus rajautuu Sepänkatuun. Vanhan osan katujulkisivu rajautuu suoraan jalkakäytävään. 1930-luvun

↑ Ilmakuva lääninhallituksen korttelista.

laajennusosa on hieman katulinjasta sisäänvedetty ja sen edustalla on kapea nurmikaistale. Laajennusosan eteläpuolella kortteliä reunustaa toinen 1950-luvun virastotaloista, joka on maanmittauskonttorin kanssa suurin piirtein saman korkuinen. Rakennusten välissä on ajoliittymä Lääninhallituksen korttelin pihalle. Etelä- ja länsipuolella rakennusta kiertää ympäriajettava asfaltoitu pysäköintialue. Rakennuksen ympärillä maanpinta on enimmäkseen asfaltoitu.

Tontin keskiosa on säilynyt rakentamattomana puistomaisena nurmialueena. Alun perin korttelisommitelmaan sisältyneen muotopuutarhan paikalle on kasvanut suuria puita, jotka ovat erilaisia lehti- ja havupuita. Pihan keskivaiheilla on kalliokukula, jonka päällä sijaitsee niin ikään alkuperäiseen pihasuunnitelmaan lukeutunut puurakenteinen huvimaja. Pihan poikki kulkevat kävelyreitit ovat muuttuneet aikojen saatossa. Nykyinen pääreitti pihan poikki kulkee luoteesta kaakkoon yhdistäen korttelin päärakennuksen viereisen luoteiskulman ja pihan keskiosan virastotalojen edustalla.

Viereiset korttelit

Idän puoleisessa korttelissa sijaitsevat 1800-luvun lopulta peräisin olevat Kuurojen koulun rakennukset, joiden kanssa Lääninhallituksen kortteli muodostaa yhteisen RKY-alueen. Sepänkadun toisella puolella katua reunustaa vinosti maanmittauskonttoria vastapäätä sijaitseva kaksikerroksinen kivi- ja puurakenteinen koulurakennus. Rakennusten kerroskorkeus ja värimaailma vastaavat toisiaan, vaikka julkisivut ovat keskenään eri tyylliset. Suoraan maanmittauskonttorin julkisivua vastapäätä on rakentamaton pysäköinti- ja nurmialue, jota matala pensasaita reunustaa. Kuurojen koulun korttelin pohjoisosaa reunustaa 1960-luvun viisikerroksinen lamellikerrostalo, joka sijaitsee vinosti vastapäätä maanmittauskonttoria. Molemmissa kortteleissa eri aikakausien rakennukset on sijoitettu suorakulmaisen sommitelman mukaan kortteleiden reunoiille niin, että keskelle jää avoimet piha-alueet. Toisistaan erilleen sijoitetut rakennukset rajaavat katuja löyhästi, ja niiden välistä näkyy sisemmällä pihalla sijaitsevia apurakennuksia ja istutuksia.

↑ Fotogrammetrinen projektio lääninhallituksen korttelin itäjulkisivusta.

Johtopäätökset

HISTORIA JA OMINAISPIIRTEET

Kuopion läänin maanmittauskonttori valmistui vuonna 1885 osana samaan aikaan rakentunutta lääninhallituksen korttelia. Kortteliin kuului lisäksi päärakennus – silloinen läänin maaherran residenssi – ja erillinen talousrakennus. Kokonaisuuden suunnittelivat arkkitehti Constantin Kiseleff, joka toimi suunnitteluajanaan Yleisten rakennusten ylihallituksen ensimmäisenä arkkitehtina, sekä arkkitehti Ludvig Isak Lindqvist, joka toimi vuodesta 1882 alkaen Yleisten rakennusten ylihallituksen ylijohtajana.

Valmistuessaan yksikerroksisen maanmittauskonttorin alkuperäinen, yksinkertaista uusrenessanssia edustava ulkoasu oli alisteinen suuremmalle ja julkisivuiltaan runsaammin koristellulle päärakennukselle ja heijasteli rakennuksen palvelevaa luonnetta. Rakennuksessa oli alun perin lääninmaamittarin työhuone ja kaksi arkistohuonetta. Rakenneratkaisuja leimasi paloturvallisuus. Heikko paloturvallisuus olikin yleisesti aikakauden maanmittauskonttoreiden ja niiden arkistotilojen ongelmana yleisen tilanpuutteen lisäksi. Haasteisiin pyrittiin 1800-luvun loppupuolella vastaamaan uusilla konttorirakennuksilla ja vanhojen tilojen uudistamisella.

Kuopion maanmittauskonttoria laajennettiin ensimmäisen kerran vuonna 1896 kahdella huoneella arkkitehti Julius Basilierrin suunnitelman mukaan. Rakennusta korotettiin arkkitehti Ricardo Björnbergin suunnittelemalla toisella kerroksella vuonna 1911. Laajennusvaiheet ajoittuvat maanmittauslaitoksen toiminnan muutoksiin, jolloin läänien maanmittaustoiminnan

toimintaedellytyksiä parannettiin ja henkilöstöä lisättiin. Korotusosan julkisivujen käsittely oli ensimmäistä kerrosta juhlavampaa, ja korotettu rakennus nousi katukuvassa aiempaa voimakkaammin korttelin päärakennuksen rinnalle, mikä osaltaan kuvasti valtion roolin kasvua yhteiskunnassa.

1930-luvulla rakennuksen eteläpuolelle toteutettiin uusi suurehko laajennusosa, jonka suunnittelivat Yleisten rakennusten ylihallituksen arkkitehdit Väinö Toivio ja Yrjö Sadeniemi. Uuteen eteläsiipeen tuli kolme kerrosta ja kellari. Laajennusosan arkkitehtuuri edustaa pääosin yksinkertaisen klassista ja ulkomuodoltaan tavanomaista arkkitehtuuria, joka on pyritty sovittamaan vanhan osan muotokieleeseen. Toisistaan poikkeavista kerroskorkeuksista johtuen kerrosten linjat eivät kuitenkaan täysin kohtaa julkisivussa. Alempien kerrosten ikkunajako tuo modernistisen vivahteen muuten vahvasti perinteiseen suunnitteluotteeseen. Kellarikerrosta laajennettiin vielä vuonna 1939 maanalaisella lämpökeskuksella.

SÄILYNEISYYS

Rakennus on toiminut valmistumisestaan saakka maanmittaus-toimistona: vuosina 1885–1991 läänin maanmittauskonttorina ja sen jälkeen piirihallinnon maanmittaustoimistona, kun lääninkonttorit vuonna 1991 lakkautettiin. Rakennuksen tilajakoa on muutettu useampaan otteeseen. Muutosvaiheet heijastelevat sekä maanmittaustoiminnan muutoksia että julkisen vallan muutoksia

yhteiskunnassa. Tilamuutokset linkittyivät Maanmittauslaitoksen toiminnallisiin muutoksiin muun muassa henkilöstöön, tekniseen kehitykseen ja arkistotoimintaan liittyen. Suurempia tilamuutoksia on tehty 1970-luvun lopulla, 1990-luvulla ja viimeksi 2000-luvun lopussa.

Vanhassa osassa ja 1930-luvun eteläsiivessä on muutoksista huolimatta säilynyt tiloja, rakennusosia ja yksityiskohtia pitkälti alkuperäisiä rakennusvaiheita vastaavana. Kantaviin rakenteisiin ja julkisivuihin ei ole tehty merkittäviä muutoksia, vaan muutokset ovat kohdistuneet enimmäkseen tilajakoon, kevyisiin väliseiniin ja tilojen pintoihin. Julkisivut ja päätilojen tilahahmot ovat monelta osin säilyneet tai palautettu muutosvaiheiden jälkeen kohti alkuperäistä. Alkuperäisinä säilyneitä rakennusosia ovat kantavien rakenteiden lisäksi muun muassa portaikot, rakennuksen vanhan osan ikkunat, toisen kerroksen väliovet listoineen sekä yhden tilan kaakeliuuni. Eri rakentumis- ja muutosvaiheiden kerroksellisuus on rakennuksessa tunnistettavissa sekä julkisivuissa että sisätiloissa.

ARVOT

Lääninhallituksen korttelin pohjoisosa vanhimpine rakennuksineen ja niiden välisine pihoineen on tontin eteläosan täydennysrakentamisesta huolimatta säilynyt suhteellisen alkuperäisenä 1880-luvun lopun mukaisena kokonaisuutena. Maanmittauskonttori, samoin kuin viereinen lääninhallituksen päärakennus, ovat osa Piispanpuiston ympärille 1800-luvun lopulla keskitettyjä hallinnollisia ja julkisia rakennuksia. Maanmittauskonttori kuuluu korttelin pohjoisosan muiden rakennusten tapaan RKY-alueeseen *Kuopion Piispanpuiston ympäristö ja kuurojen koulu*. Maanmittauskonttorin kaupunkikuvallinen arvo liittyy vahvasti sen rooliin osana lääninhallituksen korttelin kokonaisuutta. Korttelin vaiheita on käsitelty tarkemmin tämän rakennushistoriaselvityksen kanssa samaan aikaan laaditussa erillisessä korttelin 31 ympäristöhistoriallisessa selvityksessä.

Maanmittauskonttorilla on historiallista ja arkkitehtonista arvoa 1800-luvun lopun uusrenessanssia edustavana julkisena rakennuksena ja aikansa tunnetun arkkitehdin suunnittelukohteena. Rakennustyyppinä maanmittauskonttori edustaa aikakautensa julkista hallintoa ja läänien paikallishallinnon toimintaa. Rakennuksen muutosvaiheet heijastelevat valtionhallinnon merkityksen muuttumista yhteiskunnassa: alkuperäinen rakennus oli selkeästi korttelin päärakennukselle alisteinen, palveleva rakennustyyppi, kun taas vuoden 1911 korotusosan myötä rakennuksen kaupunkikuvallinen merkitys kasvoi. Myös 1930-luvun laajenusosa kertoo Maanmittauslaitoksen toiminnan laajenemisesta. Maanmittaustoiminta on jatkunut rakennuksessa yhtenäisesti sen valmistumisesta 1885 saakka.

Lähteet

TAUSTOITTAVAT SELVITYKSET

Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy 2018. *Kuopion lääninhallitus*.
Rakennushistoriaselvitys 30.10.2018. Senaatti-kiinteistöt.

Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy 2019. *Kuopion lääninhallitus C-talo*. Rakennushistoriaselvitys 30.3.2019. Senaatti-kiinteistöt.

Kuopion kaupunki, 2023. *Kuopion kansallinen kaupunkipuisto*.
Hoito- ja käyttösuunnitelma. Kuopio: Kuopion kaupunki.

Pöyry Environment Oy, 2010. Kuopion kaupunginosa 1, korttelit 31–32. Lääninhallituksen ja entisen kuuromykkäin koulun alueen rakennuskulttuuriselvitys. Täydennetty laitos 8.3.2010. Senaatti-kiinteistöjen tilaama konsulttityö.

Pöyry Finland Oy, 2010. Kuopionlahden toimistoalue.
Maisemallinen ja kaupunkikuvallinen selvitys. Senaatti-kiinteistöjen tilaama konsulttityö 23.2.1010.

ARKISTOLÄHTEET

Kansallisarkisto (KA)

Vanhat asemakaavakartat.

Alkuperäiset suunnitelmapiirustukset ja muutossuunnitelmat vuoteen 1934 saakka. Rakennushallituksen piirustuskokoelma II ja III.

Kuopion karttapalvelu (KKP)

Asemakaavat, yleiskaava, kiinteistötiedot

Senaatti-kiinteistöjen arkisto (SA)

Arkkitehti-, rakenne- ja talotekniset suunnitelmat noin 1970-luvulta alkaen

Kuopion kulttuurihistoriallinen museo (KKM)

Vanhat asemakaavakartat ja valokuvat

Kuopion rakennusvalvonta (RakVV)

Rakennuslupa-asiakirjat

MUUT LÄHTEET

Arkkitehdit MV Oy, 2023. *Oulun vankila*.

Rakennushistoriaselvitys. Senaatti-kiinteistöt.

Arkkitehtitoimisto Hannu Puurunen Oy 2012. *Lappeenrannan virastotalokortteli*. Rakennushistoriaselvitys 31.10.2012. Senaatti-kiinteistöt.

Arkkitehtitoimisto Minkkinen Oy, 2009. *Forssan yhteislyseo/ inventointi ja tutkimus peruskorjausta varten*. 13.8.09/TM.
Saatavilla: <https://www.forssanvanhankoulunkilta.fi/sisalto/uploads/FYL-Rakennus-ja-sisustushistoriaa.pdf> [Viitattu 21.1.2025]

Entinen Helsingin kaksoisyhteislyseo. Finna.fi valokuvan historiatiedot. Mäkelänkatu 93. Väinölänkatu 1–3. Kalervonkatu 6. Helsinki; Käpylän yläasteen koulu. Entinen Hykkylän yläasteen koulu ja lukio. Entinen Helsingin kaksoisyhteislyseo. <https://www.finna.fi/Record/hkm.DF0209A3-C02A-4B0A-837C-F6213C62DD93?sid=4789642970>. [Viitattu 5.9.2024].

Halila, Aimo, 1967. *Suomen rakennushallinto 1811–1961*. Helsinki: Rakennushallitus.

Hanski, Jari, 2011. *Hyödyllistä ja kaunistavaa: Senaatti-kiinteistöjen historia*. Helsinki: Senaatti-kiinteistöt.

Hannula, Pirkka & Salonen Marja, 2007. Rakennukset kertovat – perustietoa asukkaille. Helsinki. Arkkitehtitoimisto Hannula & Salonen ky. Helsinki: Helsingin Kaupunginosayhdistysten Liitto ry.

H&M Arkkitehdit. As Oy *Vanha Pappila, Lahti*. Saatavilla: <https://www.hm-arkkitehdit.fi/projektimme/as-oy-vanha-pappila/> [Viitattu 27.1.2025]

Huhtamies, Mikko, 2008. *Maan mitta: Maanmittauksen historia Suomessa 1633–2008*. Helsinki: Maanmittauslaitos.

Hyvinkään seurakunta. *Vanha kirkko*. Saatavilla: <https://www.hyvinkaanseurakunta.fi/kirkot-ja-tilat/kirkot/vanha-kirkko> [Viitattu 27.1.2025]

Hämeen lääninhallitus. Kulttuuriympäristön palveluikkuna. Museovirasto. Saatavilla: https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/rapea/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=200048. [Viitattu 21.1.2025]

Järvenpää, Eeva 2005. *Kärpän korttelissa on vaikutteita myöhäisjugendista ja 1920-luvun klassismista*. Helsingin Sanomat 17.9.2005. Saatavilla: <https://www.hs.fi/pkseutu/art-2000004337797.html> [Viitattu 21.1.2025]

Järvenpää, Eeva 2006. *Kruununhaan linna menetti torninsa Kulmakoulun korotuksessa*. Helsingin Sanomat 28.1.2006. Saatavilla: <https://www.hs.fi/pkseutu/art-2000004370548.html> [Viitattu 27.1.2025]

Järventaus, Esko 1967. "Oulun lääninarkkitehdit" teoksessa *Studia Historica Tomus I*. Oulun Historiaseura, 1967.

Kinnunen, Krista. Suomen rakentajat. Korkeakoulutasoista arkkitehtuurikoulutusta Suomessa 150 vuotta. Aalto-yliopisto. Verkkojulkaisu. <<https://aaltouniversity.shorthandstories.com/suomen-rakentajat/#article>>. [Viitattu 29.10.2024.]

Koppinen, Ilmari, 1983. Kunnallinen maanmittaus itsenäisyyden aikana. Teoksessa: *Maanmittaus Suomessa 1633–1983*. Helsinki: Maanmittaushallitus. s. 624–638.

Kotivuori, Yrjö, 2005 a. *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852: Karl Ferdinand Öhmann*. Verkkojulkaisu 2005. Saatavilla <https://ylioppilasmatrikkeli.fi/henkilo.php?id=17040>. [Viitattu 29.10.2024].

Kotivuori, Yrjö, 2005 b. *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852: Konstantin Kiseleff*. Verkkojulkaisu 2005. Saatavilla: <https://ylioppilasmatrikkeli.fi/henkilo.php?id=17064> [Viitattu 4.1.2025].

Kouvola kaupunki, 2018. *Arkkitehtuuriopas Kouvola ydinkeskusta*. Saatavilla: https://www.kouvola.fi/wp-content/uploads/2018/11/Arkkitehtuuriopas_Ydinkeskusta_2018_vol2.pdf [Viitattu 27.1.2025]

Kuopion kasarmialue. RKY-alueet. Museovirasto. Julkaistu 22.12.2009. Saatavilla: https://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=4126 [Viitattu 27.1.2025].

Kuopion kaupunki, 2023. *Kuopion kansallinen kaupunkipuisto*. Hoito- ja käyttösuunnitelma. Kuopio: Kuopion kaupunki. Saatavilla: chrome-extension://efaidnbmnnpkcbajpgclclefindmkaj/https://www.kuopio.fi/uploads/2024/03/kkp_hks_ym_28062023_small.pdf [Viitattu 18.1.2025].

Kuopion Piispanpuiston ympäristö ja kuurojen koulu. RKY-alueet. Museovirasto. Julkaistu 22.12.2009. Saatavilla: https://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=632. [Viitattu 5.9.2024].

Kuopion satama-alue. RKY-alueet. Museovirasto. Julkaistu 22.12.2009. Saatavilla: https://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=635. [Viitattu 5.9.2024].

Kuopion Snellmanin puisto, tuomiokirkko ja puukorttelit. RKY-alueet. Museovirasto. Julkaistu 22.12.2009. Saatavilla: https://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=631. [Viitattu 5.9.2024].

Kuopion lääninhallitus. Kulttuuriympäristön palveluikkuna. Museovirasto. Saatavilla: https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/rapea/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=200219. [Viitattu 10.1.2025].

Lampila, Meri 2023. *Rakennettujen kulttuuriperintökohteiden inventointien koonti*. Kymenlaakson liitto. Kouvola. Kymenlaakson liitto.

Mentu, Sakari, et al. 2022. *Teollisuuskadun akselin ja Vallilan toimitila-alueen suojelutavoiteselvitys*. Helsingin kaupunki, Kaupunkiympäristön toimiala. Saatavilla: <https://ahjojulkaisu.hel.fi/5D7D81EF-BE41-C358-943A-806656200000.pdf> [Viitattu 27.1.2025]

Nurmeksen vanhan kauppalan alue. RKY-alueet. Museovirasto. Julkaistu 22.12.2009. Saatavilla: https://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1257 [Viitattu 21.1.2025]

Ortiz-Nieminen, Oscar 2022. *Seurakuntatalorakennukset ja -arkkitehtuuri 1940–1990-luvuilla*. Museovirasto, Rakennettu hyvinvointi. Saatavilla: <https://www.rakennettuhyvinvointi.fi/en/kirkolliset-rakennukset/seurakuntatalorakennukset-ja-arkkitehtuuri-1940-1990-luvuilla> [Viitattu 21.1.2025]

Oulun vanha monumentaalikeskus ja Franzénin puisto. RKY-alueet. Museovirasto. Julkaistu 22.12.2009. Saatavilla: https://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=2077 [Viitattu 27.1.2025].

Pelkosenniemi, 2025. *Kirkot ja kappelit Pelkosenniemellä*. Saatavilla: <https://pelkosenniemi.fi/vapaa-aika-ja-kulttuuri/kulttuuri/kirkot-ja-kappelit/> [Viitattu 27.1.2025]

Pohjois-Savon liitto 2006. Kuopion seudun kulttuuriympäristö seutukunnan vahvuudeksi. Kulttuuriympäristöselvitys Kuopion seudun maakuntakaavaa varten.

Puranen, Irja 1967. Matrikkeli. Teoksessa Halila, A. (toim.) *Suomen rakennushallinto 1811–1961*. Helsinki: Rakennushallitus.

Putkonen, Lauri & Hyvinkään kaupunki, 2013. *Hyvinkään keskustataajaman kulttuuriympäristön hoitosuunnitelma. 17.6.2013. Kohdekortit*. Hyvinkään kaupunki. Saatavilla: https://www.hyvinkaa.fi/globalassets/asuminen-ja-ymparisto/kaavoitus/kulttuuriympariston-hoitosuunnitelma/raporttipohja_viimeisin_24.10.2013_pieni.pdf [Viitattu 27.1.2025]

Riekkä, Helena 2005. *Kuopion kaupungin rakennushistoria. Kaupungin rakentamisvaiheita vuodesta 1875. Kuopion historia 6*. Kuopion kaupunki.

Toivakan kirkko. Kulttuuriympäristön palveluikkuna. Museovirasto. Julkaistu 22.12.2009. Saatavilla: https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/rapea/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=200832. [Viitattu 27.1.2025.]

Savonmaa 2013. Vanhat kuvat: Savonlinnan postitalo 1958. Savonlinnan seudun aluelehden verkkoartikkeli 2.10.2013. Saatavilla: <https://savonmaa.fi/article/savonlinnan-postitalo-1958/>. [Viitattu 5.9.2024.]

Schjerfbeck, S.M. 1917. Carl Ricardo Björnberg in memoriam. *Arkitekten* no:2, 1.3.1917. s. 13–16.

Sinisalo, J. 1998. *Senaatintalo – valtioneuvoston linna: rakentuminen ja arkkitehtuuri*. Julkaistu teoksessa: Selovuori, Jorma, (toim.) 1998. Valtioneuvoston linna. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

Tarkk'ampujankatu 16 Helsinki; Asunto-osakeyhtiö Ylä-Apilas. Finna.fi valokuvan historiatiedot. <https://www.finna.fi/Record/hkm.3BAA4C04-7D3A-46C2-8637-05D535D99D6B>. [Viitattu 27.1.2025.]

Väinölänniemien kaupunkipuisto. RKY-alueet. Museovirasto. Julkaistu 22.12.2009. Saatavilla: https://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=2231. [Viitattu 5.9.2024.]

Veritas 2025. *KOY Maamiesten Kauppatalo. Historiaa*. Saatavilla: <https://veritas.fi/vuokrakohteet/koy-maamiesten-kauppatalo/maamiesten-kauppatalon-historiaa/> [Viitattu 27.1.2025]

Vilenius, Urpo, 1983. Maanmittauslaitoksen hallinto. Teoksessa: *Maanmittaus Suomessa 1633–1983*. Helsinki: Maanmittaushallitus. s. 560–598.

Yrjänä, Jouni, 1997. Kiseleff, Feodor. Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. *Studia Biographica* 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997. Julkaisun pysyvä tunniste URN:NBN:fi-fe20051410; artikkelin pysyvä tunniste <http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-kbg-003504> (ISSN 1799-4349, verkkojulkaisu). [Viitattu 12.11.2024.]

Rakennusluvut

Rakennusvalvonnan arkiston Lupapiste Kaupassa on rakennuslupa-asiakirjoja ja piirustuksia vuodesta 1934 vuoteen 2011 saakka. Luvat on alla esitetty kronologisessa järjestyksessä.

2011

Rakennuslupatunnus: 11-0992-R

Toimenpide: Kellarin varaston muutos arkistotilaksi

Lupa myönnettiin: 3.10.2011

Suunnittelija: Arkkitehtitoimisto Sillman Oy

Piirustukset: Pohjapiirustus (1 kpl)

2011

Rakennuslupatunnus: 11-0842-T

Toimenpide: Toimistorakennuksen sisäänkäyntikatos ja valaisin

Lupa myönnettiin: 22.8.2011

Suunnittelija: Arkkitehtitoimisto Sillman Oy

Piirustukset: Asemapiirros (1 kpl), pohja-, julkisivu- ja leikkausdetaljit katoksesta ja valaisimesta (1 kpl)

2009

Rakennuslupatunnus: 09-0063-R

Toimenpide: Korjaus- ja muutostyö

Lupa myönnettiin: 2.3.2009

Suunnittelija: Arkkitehtitoimisto Sillman Oy

Piirustukset: Asemapiirros (1 kpl), pohjapiirustukset (5 kpl), julkisivupiirustus (1 kpl), leikkauspiirustus (1 kpl)

1995

Rakennuslupatunnus: 95-0345-R

Toimenpide: Peruskorjaus

Lupa myönnettiin: 26.6.1995

Suunnittelija: Arkkitehtuuritoimisto Riitta Korhonen

Piirustukset: Asemapiirros (1 kpl), pohjapiirustukset (2 kpl), julkisivupiirustus (1 kpl), leikkauspiirustus (1 kpl)

1990

Rakennuslupatunnus: 90-0114-R

Toimenpide: Konservointitila 1. kerroksen eteläpäätyyn

Lupa myönnettiin: 26.2.1990

Suunnittelija: Arkkitehtitoimisto Jaakko Laitinen

Piirustukset: Pohjapiirustus (1 kpl)

1981

Rakennuslupatunnus: 81-0065-R

Toimenpide: Muutos eteläpäätyyn, asuinhuoneiston muutos arkisto- ja varastotiloiksi

Lupa myönnettiin: 9.2.1981

Suunnittelija: Kuopion ja Pohjois-Karjalan piirirakennustoimisto

Piirustukset: Asemapiirros (1 kpl), pohjapiirustus (1 kpl), leikkauspiirustus (1 kpl)

1978

Rakennuslupatunnus: 78-0070-R

Toimenpide: Muutostyö

Lupa myönnettiin: 6.3.1978

Suunnittelija: Kuopion ja Pohjois-Karjalan piirirakennustoimisto

Piirustukset: Asemapiirros (1 kpl), pohjapiirustukset (5 kpl), leikkauspiirustus (1 kpl)

1974

Rakennuslupatunnus: 74-0526-R

Toimenpide: Maanmittauskonttorirakennuksen julkisivujen maalaus

Lupa myönnettiin: 3.6.1974

Suunnittelija: Ei tiedossa

Piirustukset: Asemapiirros (1 kpl), julkisivupiirustus (2 kpl)

1939

Rakennuslupatunnus: 39-1312-R

Toimenpide: Lämmityskeskus, kellarin laajennus

Lupa myönnettiin: 15.2.1939

Suunnittelija: Rakennushallitus

Piirustukset: Asemapiirros (1 kpl), julkisivupiirustukset (2 kpl)

1934

Rakennuslupatunnus: 34-0328-R

Toimenpide: Laajennus- ja muutostyö

Lupa myönnettiin: 20.8.1934

Suunnittelija: Yleisten rakennusten ylihallitus

Piirustukset: Asemapiirros (1 kpl), pohjapiirustukset (4 kpl), julkisivupiirustukset (2 kpl), leikkauspiirustus (1 kpl)

Huomioita: Liittyy edelliseen rakennuslupaan 34-1311-R

1934

Rakennuslupatunnus: 34-1311-R

Toimenpide: Laajennus- ja muutostyö

Lupa myönnettiin: 20.7.1934

Suunnittelija: Yleisten rakennusten ylihallitus

Piirustukset: Asemapiirros (1 kpl), pohjapiirustukset (4 kpl), julkisivupiirustukset (2 kpl), leikkauspiirustus (1 kpl)

Tekijästä

Ark-byroo on arkkitehtitoimisto, jonka erikoisalaa ovat rakennushistoria- ja kulttuuriympäristöselvitykset sekä vanhojen kiinteistöjen korjaus- ja muutoshankkeet. Palvelumme kattavat kehittämishankkeissa rakennushistorialliset tutkimukset ja arkkitehti- ja sisustussuunnittelun. Suoritamme myös laserkeilausta ja fotogrammetrista mittausta. Lisäksi konsultoimme asiakkaitamme rakennussuojelun asiantuntijoina.

Ark-byroo työskentelee asiantuntijana sekä pää- ja arkkitehtisuunnittelijana Suomen kulttuurihistoriallisesti merkittävimpien kiinteistöjen parissa. Tuomme hankkeisiin tutkittuun tietoon ja laajamittaiseen kokemukseen perustuvaa strategista ymmärrystä kohteiden nykytilasta, jonka pohjalta suunnittelemme uusia, kestäviä ratkaisuja. Asiakkaisiimme lukeutuu maamme suurimpia julkisia ja yksityisiä kiinteistöjen omistajia ja kehittäjiä.

Ark-byroo tutkii mennyttä ja suunnittelee tulevaa.